Ephemerides Sacrarum Disciplinarum Facultatis Philosophico-Theologicae in Universitate Vytauti Magni Kaunae

SOTER

Religijos mokslų laikraštis

XI METAI 1934 Nr. 2 (19)

Leidžia Vytauto Didžiojo Universiteto Teologijos-Filosofijos Fakulteto Teologijos Skyrius

Ephemerides Sacrarum Disciplinarum Facultatis Philosophico-Theologicae in Universitate Vytauti Magni Kaunae

SOTER

Religijos mokslų laikraštis

XI METAI 1934 Nr. 2 (19)

Leidžia Vytauto Didžiojo Universiteto Teologijos-Filosofijos Fakulteto Teologijos Skyrius

Vysk. M. Reinys

Religijos psichologijos vaizdas

(Status actualis psychologiae religionis)

Religija, kaip naujausi etnologijos mokslo daviniai rodo, yra visuotinis žmonių gyvenimo pasireiškimas: kur gyveno žmogus, ten buvo ir religija. Vadinasi, ji nepaprastai glaudžiai yra susijusi su žmogaus prigimtimi. Kadangi religija jau tiek amžių gyvavo, tai turi savo istoriją. Religijų istorija plačiai papasakoja ir nušviečia, kokios yra buvusios religijos ir kaip jos konkretiškai reiškėsi žmonių gyvenime. Bet istorija svarsto žmogaus elgesį, išorinę jo veikimo pusę, institucijas, kurios yra žmonių sukurtos ar bent palaikomos, o išvidinis žmogaus veikimas pasilieka nuošaliai.

Religijos psichologija kaip kartas nagrinėja išvidinį, psichinį žmogaus gyvenimą, kiek jis liečia religiją. Kadangi religijos idealai yra kilnūs, religijos pergyvenimai labai glaudžiai susiję su žmogaus psichika, tai religiniai nusiteikimai nėra pigiai atskleidžiami pašaliniams asmenims ir todėl pačios religijų istorijos nepakanka, kad būtų sužinota visa, kas yra žmoguje iš religijos srities.

Taip religijos istorija, taip ir religijos psichologija religiją laiko centraline sąvoka, apie kurią sukasi visi kiti dalykai. Religijos sąvokai nutarti, be abejo, medžiaga reikia imti iš religijų istorijos ir religijos psichologijos davinių; bet tai medžiagai kritiškai išnagrinėti, sistematiškai išdėstyti reikia pavartoti protautinis metodas, bendrieji buvimo ir mąstymo principai, logikos dėsniai, gretimųjų mokslų išvados. Visas šis dalykas jau yra religijos metafizikos uždavinys ir sritis. Yra, tiesa, tokių krypčių, kurios visai neigia religijos metafizikos reikalingumą ir patarnavimą religijos sąvokai nutarti ir tam reikalui tenkinasi vienos kryptys religijų istorija, o kitos religijos psichologija. Atsistoję ant vien empirinio pagrindo šių krypčių sekėjai visiškai nusivaro nuo koto, religiją padaro karikatūrą. Štai protestantų teologas, Berlyno universiteto profesorius, G. R u n z e, sakytųjų krypčių sekėjas, tik gal kiek atsargesnis, rašydamas religijos psichologijos klausimu, mini pavyzdžius išdavų, kurių yra priėję vien empirinės nuomonės sekėjai. Taip antai, E r n s t M a c h mano, kad tamsoj laikomo ir maisto nelesančio jauno žvirblio elgesys ar laikymasis kyląs iš tokios pat baidyklių baimės, iš kurios žmogus esąs sukūręs ir re-

ligiją. Ed. v. Hartmann sako, kad šuo, turėjęs laimės rasti gerą poną, turįs jame, t. y. pone, tinkamesnį objektą religiniam santykiavimui, nekaip gamtos žmogus dangaus ir žemės reiškiniuose. O pats G. Runze mėgina objektyvinę religiją apibrėžti neigiamu būdu: ji nesanti palinkimo žaisti, ūkio konkūrencijos, visuomeninių ar tautinių interesų funkcija nei mokslinio ar meninio siekimo apraiška. Be to, G. Runze sako, kad religija apibrėžti neigimais esą būtina, nes religinių faktų sritis esanti taip plati, žmonių kalbos išsireiškimai šiuo reikalu esą taip gausūs, jog nesą galima rasti nieko pozityviškai bendra[1]). Šiokios išdavos, kurios prilygta „reductioni ad absurdum", rodyte rodo, kad reikia imtis kitų būdų religijos sąvokai nutarti.

Religijos metafizika svarsto dalyką iš pagrindų. Kad būtų tinkamai pasakyta, kas yra religija, reikia atkreipti akis į tai, kas sudaro religijos atramą. Iš svarstymo paaiškėja, kad tokios atramos yra dvi: Dievas ir žmogus. Žmogus, turįs dvasinę sielą, gali sąmoningai ir laisvai nutarti savo santykius su kuo nors ir todėl gali už juos atsakyti. Žmogus yra santykių subjektas. Žmogaus protui ir pažinimui Dievas yra prieinamas kaip pasaulio Kūrėjas ir jo dėsnių paskyrėjas, todėl viskas priklauso nuo Dievo. Žmogus šį savo priklausomumą Dievo pažįsta ir jį išreiškia santykiu, kuris vadinasi religija. Tuo būdu Dievas yra religijos objektas. Šiaip suprasta religija yra atremta į tvirtus pagrindus ir neduoda vietos jokioms ekstravagancijoms, apie kurias aukščiau buvo minėta. Genialusis Tomas Akvinietis irgi taip supranta religiją. Jis sako: „Religio proprie importat ordinem ad Deum"[2]). Taigi religijos metafizikos nutartoji religijos sąvoka yra tokia, kuri gali būti sėkmingai ir be pavojų iškrypti svarstoma religijų istorijoj ir religijos psichologijoj.

1. Turint galvoj, kad religija yra žmogaus santykis su Dievu, kad psichologija yra psichinės realybės mokslas, tenka religijos psichologija vadinti mokslu, kuris svarsto religinę realybę, esančią žmogaus psichikoj. Šiame pasakyme realybės terminu apimame visa, kas egzistuoja reiškinio ar substancijos pavidalu. Terminas „religinė" pasako, kad realybės sąvoka čia imama dėmesin, kiek liečia religinius dalykus. O žodžiai „esančią žmogaus psichikoj" rodo, kad religinė realybė yra imama, kiek yra žmogaus psichikoj galvojama, norima, jaučiama bei gyvenama, bet netaip, kaip atrodo už psichikos ribų, pav., religijos institucijose, doktrinoj, kulte. Kitaip tariant, religijos psichologija svarsto religinius pergyvenimus, jų motyvus, jų kilimą atskirame asmeny ar asmenų bendruomenėj, dabar ar praeity.

---

[1]) Žiūr. G. Kafka, Handbuch der vergleichenden Psychologie, München 1922, II 110—119.

[2]) 2, 2 q. 81 a. 1.

Norint gauti pilnesnis religijos psichologijos vaizdas, reikia kreipti akis ne vien į religijos psichologijos sąvoką, bet ir į jos uždavinius, metodus, kilimą bei plėtotę, turinį, santykius su kitais mokslais, pedagoginę ir kultūrinę reikšmę.

2. Iš kalbos, kaip suprantame pačią religijos psichologiją, aiškėja taip pat jos uždaviniai. Jie turi apimti religinio, normalinio ir patologinio pergyvenimo, atsieit, mąstymo, norų ir jausmų, aprašymą, suskirstymą kategorijomis, dėsniais aiškinimą, nurodant, kas pareina nuo amžiaus, lyties, rasės ir luomo, sudarant, jei galima, religinius tipus, iškeliant aikštėn viso pergyvenimo plėtotę. Žinoma, uždaviniu gali būti palaikoma visa, kas kuriuo nors būdu paryškina psichinį gyvenimą religiniais klausimais. Juo bus daugiau medžiagos ir tikslumo, juo bus geriau ir daugiau naudos giminingiems moklams, kaip antai, religijų istorijai ir religijos metafizikai.

3. Religijos psichologijos metodai, kurie dabar yra vartojami, ne iš sykio susiformavo, bet augo, tobulėjo per ilgus amžius. Pirmoji pradžia svarstyti religijos psichologijos klausimus buvo padaryta tada, kai žmogus pradėjo nagrinėti, kaip jame kilo supratimas Dievo. Šv. Rašto knygose, be abejo, daug pasakyta ir religijos psichologijos dalykų, tik tas pasakymas nėra nei sistemingas, nei pagal tikslų metodą išreikštas.

Šv. A u g u s t i n a s, genialus mintytojas ir rašytojas, pirmasis sugebėjo sistemingai ir gražiai atvaizduoti savo religinę plėtotę ir atsivertimą veikale „Confessiones“, parašytame apie 400 metus. Čia mokėjo maestriškai pažvelgti į save, savo pergyvenimus suvokti ir taip atvaizduoti, jog niekas jo šiuo atžvilgiu nepralenkė.

Tolimesnis svarbus etapas religijos psichologijos formavime ir jos metodų plėtotėj buvo vidurinių amžių mistikų raštai, nors juose ir nėra aiškiai pasistatyto religiškai psichologiško tikslo. Čion įeina šv. Bernardas iš Clairvaux, vadinamieji vokiečių mistikai Heinrich Seuse, Meister Eckhart ir Tauler, didžioji ispanė šv. Teresė ir šv. Jonas nuo Kryžiaus. Ypač svarbūs yra gausūs šv. Teresės raštai, kuriuose yra subtiliškai ir puikiai atvaizduoti ir jos religiniai pergyvenimai, taip jog, pasak modernaus psichologo K. O e s t e r r e i c h'o, vargu kas iš naujųjų psichologų sugebėtų ją pralenkti atvaizdavimo tobulumu.

Naujųjų amžių istorijoj, dar neliečiant mūsų laikų, daugiau įtakos darė religijos psichologijos formavimui ir metodų nustatymui šv. Pranciškaus Saleziečio, E. Schleiermacher'io ir kard. Newmann'o raštai.

Antrojoj XIX-to amž. pusėj gimė nauji veiksniai, kurie labai patobulino religijos psichologijos vartojamus metodus ir žymiai padėjo suformuluoti religijos psichologiją, atskirą mokslą. Šiame laikotarpy imami psichologijai taikyti kiek modifikuoti gamtos mokslų ir socijologijos metodai, kurie pasižymi didesniu tikslumu. Psichologijoj plačiai pradeda

viešpatauti eksperimentas, veikia net psichologijos laboratorijos nuo 1879 metų, o į amžiaus pabaigą pradeda stiprėti ir įsigalėti savistabos arba introspekcijos metodas. Iš čia įsistiprėja eksperimentalinė psichologija, tautų psichologija, patologinė psichologija, vartojamos anketos, testai, vartojama statistika, gimė net psichoanalizė. Nė kiek nenuostabu, kad didelė pažanga empirinėj psichologijoj padarė stiprios įtakos ir religijos psichologijai bei jos metodams.

Vieni siūlė religijos psichologijai vartoti fenomenologinį metodą, kuris, jo kūrėjo E. Husserl'o supratimu, kažkokiu intujicijos keliu leidžia pažinti lyg dalykų esmę, nesinaudojant išprotavimais ir išvadomis, bet lyg kokiu įsijautimu pažįstant dalykus. Šis siūlymas nieko gera nėra davęs religijos psichologijai. Jis visas panašus į hipotezę, apie kurią daug kalbama, spėliojama, vienas kitas vaizdas pakišamas, bet galų gale vis dėlto trūksta įrodymų. Mat, intujicija, lyg koks nujautimas, staigus nušvitimas, kartais kai ką atskleidžia, bet tai tik atsitiktiniai įvykiai, kurių negalima suimti į rėmus ir sistemingai pavartoti mokslui. Intujicijos, patvarios pažinimo priemonės, žmogus neturi. Todėl ir fenomenologinis metodas Husserl'o prasme nieko rimta neduoda religijos psichologijai.

Kiti religijos psichologijai siūlo socijologinį metodą, kaip jį supranta ir vartoja W. Wundt'o tautų psichologija. Wundt'o manymu, religija gimstanti visuomenės gyvenime, kaip visuomeniškumo išdava lygiai su kalba, mitais ir kitais bendruomenės padariniais. Todėl Wundt net ir kalba apie genetinę religijos psichologiją ir kviečia artintis į ją, einant istoriniu psichologiniu keliu. Wundt'o manymas ir rodomasis kelias, dėja, nesutinka nei su faktais nei su protautinio mokslo reikalavimais. Viena, Wundt'o metodas mėgina aiškinti religijos kilimą tik primityviniuose žmonėse. O kaip yra su kultūringomis tautomis, su atskirais asmenimis, pav., su L. Pasteur, G. Marconi, E. Branly ir t.t.? Čia Wundt yra visai bejėgiškas. Antra, Wundt religijos kilimą aiškina iš mitus kuriančios fantazijos. Tuo tarpu naujoji etnologija aiškiai sako, kad ir primityviniai žmonės gerai supranta ir vartoja priežastingumo principą, nors to termino ir nežino. Todėl tokiam kapitališkam klausimui, kaip religija, jie negali jo nevartoti[1]). Trečia, naujosios etnologijos daviniais primityviniai žmonės, pav., pigmėjai, supranta ir žino vieną Dievą, Dirbėją, Kūrėją. Tai jokiu būdu nesiderina su Wundt'o hipotezėmis, kurios paremtos vien mitus gaminančia fantazija.

Kadangi religija yra asmens santykis su Dievu, tai, aišku, tikras religijos psichologijos metodas turi kreiptis į asmenį, nagrinėti jo psichinius

---

[1]) Cfr. Schmidt F. W., Der Ursprung der Gottesidee, Münster, Aschendorf, V.

pergyvenimus. Vadinasi, visas dėmesys nukreiptas į individą, ne į visuomenę. Kad metodas duotų pageidaujamų rezultatų, reikia tirti moksliniu tikslu, sistemingai, tirti ne vienas asmuo, bet daugiau, kad būtų galimi padaryti palyginimai, pastebėti skirtumai.

Pagrindinis religijos psichologijos metodas yra introspekcija arba savistaba. Kiekvienas asmuo gali savo psichinius pergyvenimus stebėti tiesioginiu būdu ir tik jis vienas; niekas kitas negali jų tiesiog pastebėti. Kiti gali stebėti arba observuoti tik išorinę asmens išraišką, pav., girdėti jo balsą, matyti jo miną, gestus, raštą, ir iš asmens išraiškos bei laikymosi spėlioti apie stebimojo asmens psichinius pergyvenimus, žinoma, remdamiesi analogija su savimi, nes kiekvienas gerai žino savo psichinio gyvenimo santykius su savo išorine išraiška, kuri yra organizmo įgyvendinama.

Asmuo, stebėdamas savo psichinius pergyvenimus, gali juos stebėti tada, kai jie vyksta, arba tuojau juos prisiminti, kai jie jau įvyko. Kadangi introspekcija yra gan subtilus dalykas, tai reikia ypatingai susirūpinti, kad pašaliniai veiksniai nepadarytų neigiamos įtakos pačiai introspekcijai ar stebimajam vyksmui. Dabar jau yra gerai žinomas dalykas, kad asmuo gali turėti ir drauge stebėti psichinį vyksmą, nes dėmesys gali šokinėti labai greit nuo vieno dalyko ant kito, atseit, dalyvauti pačiame psichiniame vyksme ir retkarčiais trumpu laiku iš šalies stebėti patį vyksmą. Kad tai visa galėtų įvykti, reikia labai greit save stebėti. Kitaip stebimasis psichinis vyksmas gali nutrūkti ir susilpnėti. Tiesa, norint sistemingai stebėti psichinius reiškinius, gal kartais sudaroma nevisai natūrališka padėtis, nes tie reiškiniai sukeliami tikslu stebėti; bet ilgainiui apsiprantama ir dirbtinis pobūdis išnyksta.

Doroviniai ir religiniai veiksmai visada turi tam tikrą intimiškumą, opumą, kaip ir lydimi kai kurios nedrąsos viešai pasireikšti; tai visada reikia turėti galvoj, kai kalbama apie metodišką religinių pergyvenimų tyrimą ir gautuosius davinius. Vadinasi, reikia tam tikro atsargumo, teigiant tai, kas buvo pastebėta, ar neigiant ką asmeny. Dar didesnio atsargumo reikia, kai tenka susidurti su dalykais, kurie priskiriami pasąmonei. Pasąmonė yra riba visokiai introspekcijai ar stebėjimui. Pasąmonės buvimu dabar neabejojama, bet į ją įsibrauti negali jokia introspekcija. Tik mąstymas, remdamasis gautais stebėjimų daviniais ir logikos dėsniais, gali daryti tam tikrų sumetimų, kartais naudingų spėliojimų, kurie gerai harmonizuojasi su psichinio gyvenimo visuma. Didžiausio atsargumo reikia tada, kai psichikoj susiduriama su ypatingais reiškiniais, kurių buvimu ir tikrumu netenka abejoti, bet kurių paaiškinimas yra neįmanomas žinomomis psichinėmis jėgomis, kitaip sakant, kai susiduriama su Dievo malonės veikimu, giliu, galingu, įspūdingu veikimu, kurį nušviesti ir

įprasminti gali jau nebe psichilogija, bet teologija. Iš tikrųjų, mokslinis objektyvumas ir kritiškumas reikalauja kreipti akį į visus faktus, kurie tik randami, ir neneigti nė vieno, nors jo negalima paaiškinti žinomomis jėgomis. Tik taip elgiantis, atskleidžiami nauji dalykai, išvengiama nereikalingų konfliktų, keliamų tarsi įvairių mokslų vardu, kai tuo tarpu jie iš tiesų kyla iš pačių mokslininkų šališkumo.

Nors ir geras savistabos metodas religijos psichologijai tirti, bet nereikia perdėti jo svarbumo ar reikšmės. Pamatas yra tas, kad vaikai vargu gali daryti introspekciją. Suaugęs žmogus, stebėdamas save, net nenorėdamas, gali pasiduoti eksperimentatoriaus sugestijai, nes daug ko psichiniame gyvenime įvyksta nesąmoningai. Be to, asmuo turi nemaža įprasti, turi mokėti tinkamai stebėti save ir pastebėtą dalyką tinkamai išreikšti, tiksliai pavartoti reikiamus žodžius, išlaikyti visą objektyvumą, kad galėtų pasakyti, kas buvo pergyventa stebimame vyksme, o ne tuo metu, kai pareiškimą daro. Visai neseniai ištirta liudininko psichologija plačiai parodo, kiek reikia atsargumo, objektyvumo, susivokimo, kad liudijimas būtų bešališkas, objektyviškas ir suderintas su tikrai buvusiais faktais. Yra tokių atsitikimų, kad liudininkas sako atvirai, nemeluodamas, tačiau jo pasakymas yra klaidingas: liudininkas pats pamiršo kai ką iš to, kas tikrai buvo, kai ką nesąmoningai pridėjo, ko visai nebuvo, kai ką iškreipė, būdamas sugestijoj savo aplinkos ar teismo. Jei tai atsitinka liudininkams, turintiems teisme sakyti tik tiesą ir grasinant bausmėmis už netiesą, tai nenuostabu, jei bandomas ar stebimas asmuo, laisvai sutikęs pareikšti savo psichinius pergyvenimus, nesąmoningai pasako neteisingai. Kadangi pareiškimo netikslumai gali pakenkti išvadoms religijos psichologijos klausimais, tai reikia su dideliu atsargumu žiūrėti į daromus pareiškimus iš savistabos srities.

Iš dalies gali būti pavartotas religijos psichologijos reikalams ir anketų metodas. Anketas auklėjimo ir mokymo tikslams pirmieji pradėjo vartoti amerikiečiai ir anglai pedagogai. Iš ten jas paėmė Europos kontinentas. Su anketomis iš pradžių tyrinėtas klausimas, kurie mėgiami ir kurie nemėgiami yra mokomieji dalykai mokyklose, kurie yra mokinių idealai. Kad būtų galima tinkamai atsakyti į anketos klausimus, reikia, aišku, sugebėti tiksliau pažinti ir vertinti savo linkimai ir pažiūros, išvengiant, žinoma, visokių nuotaikos svyravimų, lengvamaniškumo, noro pasityčioti ir patiekti pramanytus atsakymus. Surinkus didelį kiekį atsakymų, reikia suvesti, įvertinti ir suskaičiuoti daviniai. Kas kiek nuodugniau įsigilino į tos rūšies statistiką, tas gali lengvai pastebėti, kad statistiškas ir matematiškas religinių pergyvenimų išreiškimas yra nepaprastai sunkus, beveik neįmanomas, nes čia turima reikalo su tokiais subtiliškais dalykais, kurie nesiduoda griežtai matematiškai suimami. Kad ir taip yra, mėginimas mate—

matiškai išreikšti religinės psichologijos davinius gali rimtai sukompromituoti ir pačią religijos psichologiją. Iš čia aišku, kiek reikia atsargumo. Kad anketos metodas būtų padarytas, kiek galima, tinkamas religijos psichologijos tikslams vartoti, kai kurie psichologai, pav., R. B ä r w a l d, siūlo anketas siuntinėti tik tokiems asmenims, kurie yra gerai išsilavinę stebėti save ir kurie nuoširdžiai nori savo atsakymais padėti mokslui. Šiuo atveju jau nebėra kiekybinė, bet yra kokybinė statistika. Kalbamajam dalykui, be abejo, reikia tik pritarti.

Čia galimas paminėti vienas pavyzdys, iš kurio vaizdžiai matyti, kaip nereikia daryti anketų. Amerikos psichologas E. D. S t a r b u c k 1899 m. parašė veikalą „The psychology of religion." Tai anuo metu buvo didelė naujiena, nes, berods, pirmas veikalas šituo vardu išėjo. Vokiečiai 1909 m. išvertė Starbuck'ą į savo kalbą. Starbuck pirmasis iškėlė daug naudingų dalykų, bet neišvengė ir stambių klaidų. Pastarųjų tarpe yra panaudojimas anketų ir kiekybinės statistikos. Starbuck'ui rūpėjo išspręsti ir išaiškinti religinio atsivertimo (conversion) klausimas. Šiuo reikalu anketos buvo išsiųstos kuoįvairiausių religijų asmenims, kaip antai, negrams, japonams, baptistams, kvakeriams, prestiberijonims, metodistams ir episkopalams. Gautuosius davinius Starbuck sutvarkė ir paskelbė. Pažiūrėjus iš arčiau į šiokį anketų ir statistikos vartojimą, nesunku pastebėti, kad čia yra daroma klaida, nes anketų atsakymams vartojami kuoįvairiausių pažiūrų žmonės, kurie tą patį dalyką — religinį atsivertimą — nevienaip supranta; todėl ir jų atsakymuose vieni liečia vieną, kiti kitą dalyką. Kiekvienos krypties žmonės, skaitydami tą patį anketos klausimą, turi ką kita galvoj. Tokiu atveju visa anketa nustoja mokslinės vertės. Kai jau praslinko daug laiko nuo Starbuck'o veikalo pasirodymo viešumoj, kai psichologai turėjo progų ir laiko panagrinėti vartojamus anketos būdus, dabar visi sutaria, kad anketos galimos daryti tik tam tikrose sąlygose. Psichologas J. S c h r ö t e l e r religinės psichologijos klausimų anketoms reikalauja šių sąlygų: Pirma, anketos tesiunčiamos tiems asmenims, kurie nusimano stebėti save ir tikrai nori tiesą pasakyti, padėti mokslui. Antra, kadangi religijos klausimai yra labai opūs ir giliai religingi žmonės yra linkę juos nuoširdžiai atskleisti tik nuodėmklausiui ar tolygiais atvejais, tai anketų tyrinėtojas turi garantuoti, kad atsakymai bus vartojami su visu atsargumu ir drovumu. Trečia, sunkiau mokslo tikslui pavartoti tokios anketos, kurių atsakymai susiję su nuotaika ir jausmų stitimi. Todėl patariama, kiek galima, vengti tokių klausimų; jei jie jau neišvengiami, tai išvadoms daryti reikia pavartoti taip pat kitų asmenų anketos, kad susidarytų daugiau objektyvumo. Ketvirta, labai svarbu anketų daviniai papildyti paties tyrinėtojo pastebėjimais. Penkta, aiškinant anketų davinius, negalima pamiršti to, kad gal neviskas buvo atvirai pasakyta anketose dėl

tam tikrų sumetimų. Todėl anketų daviniai tenka vertinti pagal psichinius asmenų skirtumus, pagal visą religinės psichologijos dalyką. Trumpai išreiškiant sakytąsias anketų sąlygas, reikia vengti pigaus diletantizmo.[1])

Kai kurie psichologai religijos psichologijoj mėgino vartoti eksperimentalinį metodą arba, tiesiog sakant, eksperimentą. Psichologas O. Külpe Würzburg'o mokykloj, tiesa, vartojo eksperimentą mąstymo ir valios pasireiškimams tirti. Iš čia eina mėginimas perkelti eksperimentą taip pat į religinės psichologijos tyrimus. Čia eksperimentas yra tada, kai, tiriant psichinius reiškinius, pagal norą kaitaliojamos sąlygos, kuriomis reiškiniai vyksta (posita causa — ponitur effectus; mutata causa — mutatur effectus; sublata causa — tollitur effectus). Bet ar galima tokius eksperimentus daryti su žmogaus psichika religiniais klausimais? Kai kurie psichologai atsako teigiamai. Tačiau yra labai rimtų abejojimų. Iš tikrųjų, jei kas mėgins sukelti religinį pergyvenimą, pav., maldą, nereliginiais motyvais, pav., ne iš meilės Dievo, bet mokslinio bandymo tikslais, ar tada svarstomoji malda yra tikra malda? Moralinė teologija ir asketika į tai atsakys neigiamai, nes tokiame akte tėra maldos medžiaga, o jos dvasios nėra tolei, kolei maldos subjektas nepamirš bandomojo tikslo ir nepasiduos maldos nuotaikai, kylančiai iš Dievo meilės sumetimų. Ne kitokį atsakymą gali duoti taip pat psichologija, nes ir ji matys tik paviršutinį panašumą į maldą, bet maldos dvasios, formos neras. Taigi, atsargiai su maldos eksperimentu.

Protestantų teologas K. Girgensohn 1921 m. parašė veikalą „Der seelische Aufbau des religiösen Erlebens", kuriame sako, kad eksperimentas religinių pergyvenimų klausimais daryti galimas šiaip: bandomajam asmeniui duodami skaityti religinės poezijos dalykai ir paskiau išgaunami jo pasisakymai iš tuo būdu sukeltų religinių pergyvenimų, o tolesniais paklausimais ir iš diskusijos gautais atsakymais galimi papildyti pirmieji bandomojo asmens pasisakymai. Šis K. Girgensohn'o bandymas neturi tikro eksperimento pažymių ir nėra laisvas nuo to esminio trūkumo, kuris buvo prikištas tikrajam eksperimentui religijos psichologijoj.

4. Religijos psichologija, atskiras mokslas, ima formuotis XIX-to amžiaus pabaigoj, o XX-tame amž. iki mūsų dienų daro didelę pažangą savo struktūra išsiskirti iš kitų mokslų tarpo, kaipo atskiras mokslas. Bet religijos psichologijos kilimas ir plėtotė yra iš esmės susijusi su savo turinio aiškėjimu ir plėtote. Kaip žinoma, religijos psichologija svarsto

---

[1]) Žiūr. Wunderle G., Einführung in die moderne Religionspsychologie, München 1922, 128—130.

ne tik dabartinius psichinius religinius pergyvenimus, bet ir religinių pergyvenimų kilimą dabar ar seniau.

Kaip religijos konkretiškai atrodė seniau, tai aprašo religijų istorija. Religijos psichologijai čia terūpi klausimai, kaip religija kilo, kuriais motyvais susiformavo.

Preanimizmo hipotezė religijos kilimą aiškina iš dalies kerėjimų, talismanų, laimingų ar nelaimingų nuotykių praktika (pav., J. G. Frazer ir K. Th. Preuss), iš dalies totemizmu (E. Durkheim). Animizmas aiškina religijos kilimą gamtos sugyvinimu ir tikėjimu į dvasias (ypač E. B. Tylor). Manizmas religiją išveda iš garsių senolių kulto (H. R. Codrington ir R. Marett). Monotejizmas religijos kilimą aiškina iš tikėjimo į Dievą (W. Schmidt, iš dalies And. Lang). Šios charakteringosios religijos kilimo pažiūros (kitų smulkesnių čia neminiu) davė geros progos ir medžiagos įvairiems mokslininkams plačiau išnagrinėti psichologinį klausimą religijos kilimo atžvilgiu.

Protestantų teologas ir filosofas Fr. Schleiermacher († 1834) religiją laikė asmens priklausomumu begalybės, visą religijos esmę perkėlė į jausmų pergyvenimų sritį ir tuo būdu nutiesė naujus pagrindus protestantų teologijai, kuri, jo supratimu, esanti ne kas kita, kaip žmogaus religinių pergyvenimų sistema. Schleiermacher'io pažiūrų išdava yra religijos sujausminimas.

Kraštutinis materijalistas filosofas L. Feuerbach († 1872), iš pradžių persiėmęs Hegel'io pantejistine filosofija, baigė tuo, kad paskelbė, jog žmogus kuriąs Dievą pagal savo paveikslą, atsieit, religija esanti žmogaus palinkimų išraiška.

Šiuodu pavyzdžiai, vienas protestantinės teologijos, antras materijalistinės filosofijos, nepasiliko be įtakos religiniams tyrinėjimams ir jų vertinimui. Juodu irgi parodo, kad religijos psichologija turi būti artimame kontakte su religijos metafizika, jei norimas rasti protingas išėjimas iš ekstravagancijų arba jų pasisaugoti.

Anglas J. H. Newmann († 1890), anglikonų dvasiškis, paskiau konvertitas, Dublino katalikų uiversiteto rektorius, kardinolas, rašytojas (iš viso 37 tomai), apskritai, vienas iš žymiausių XIX-to amžiaus asmenų, yra davęs nepaprastai daug medžiagos religijos psichologijai ir ją pastūmėjęs į priekį ta kryptimi, kur ji yra kultivuojama katalikų.

Devynioliktajam amžiui baigiantis, gimė religijos psichologija, jau suformuluota šiuo vardu, nors turinti visas silpnas naujai išrasto mokslo žymes, pav., metodų svyravimus, objekto neaiškumus, geros sistemos trūkumą. Bet į religijos psichologiją žiūrima kaip į mokslą, kuris mokslinės psichologijos metodais tiria religinį tikrumą (realybę), pasireiškian-

tį žmogaus psichikoj. Naujai išleidžiama gausi religijos psichologijos literatūra precizuoja, gilina, sistemina naują mokslą.

Amerikietis E. D. Starbuck veikale „The psychology of religion" (1899) visai empiriškai nagrinėja religinio atsivertimo klausimą ir religinę vaiko, jaunuolio ir suaugusio amžiaus charakteristiką. Vadinasi, nagrinėjami atskiri gan svarbūs klausimai, bet ne visuma, nors metodų pritaikymo atžvilgiu veikalas gan įdomus.

Kitas amerikietis, tikrai sukėlęs didelį susiįdomavimą religijos pergyvenimo ir vertės klausimais, W. James († 1910), parašė „The Varietes of religious experience" (1902). W. James, medikas ir psichologas, nekatalikas, su dideliu ir skaitytoją tiesiog patraukiančiu dvasios pakilimu rašo apie religijos esmę, religinius tipus, atsivertimą, šventumą, mistiką. Šis veikalas yra išverstas į daug Europos kalbų.

Ženevos psichologas Th. Flournoy († 1920) straipsniu „Les principes de la psychologie réligieuse", 1903 m. įdėtu leidinyje „Archives de psychologie" (Genève), pastūmėjo į priekį religijos psichologijos turinio nutarimą. Jis į religijos psichologijos tyrimą reikalavo įtraukti taip pat paprastąjį religinį pergyvenimą ir nurodė pavojus, kurie kyla, nagrinėjant vienos rūšies, būtent, vien mistinius, reiškinius.

Protestantų teologas G. Vorbrodt veikalu „Zur Religionspsychologie" (1906) supažindino vokiečių teologus su religijos psichologija, kaip ji atrodė James'o, Starbuck'o, Flournoy'o veikaluose, stengėsi teologiją visiškai supsichologinti ir net dogmatinę teologiją pakeisti religijos psichologija.

Erlangeno univ. protestantų teologas G. Wobbermin, daug sekąs Schleiermacher'iu, plačiai vartoja religijos psichologijos metodus ir davinius teologijai ir žiūri į religinius pergyvenimus, esančius asmens psichikoj, ne tik kaip į medžiagą, bet ir kaip į ženklus, kuriais galima religijos tiesa spręsti. Tam dalykui reikią tinkamai įsijausti į religinius sąmonės padėjimus.

Protestantų teologas K. Girgensohn († 1925) veikale „Der seelische Aufbau des religiösen Erlebens" (1921) ir jam artimas W. Gruehn veikale „Religionspsychologie" (1926) religinės poezijos skaitymu mėgino nuodugniau išnagrinėti kilusius religinius jausmus.

Katalikų psichologų indėlis į religijos psichologiją yra labai svarus. Aukščiau buvo minėta, kad nekataliko Starbuck'o religijos psichologijos veikalas buvo išleistas 1899 m. Ir tai, berods, pirmas veikalas tuo vardu. Bet štai katalikas psichologas H. Joly 1897 m. išleido veikalą „Psychologie des saints." 1898 metais šis veikalas susilaukė III leidimo. Rašant apie šventųjų psichologiją, būtinai reikia orientuotis religijos psichologijoj, suprasti jos objektas, metodas, turinys. Taigi Joly yra pirmesnis už Starbuck'ą, nors ir kitu vardu dalyką vadina.

J. Pacheu (kat.) parašė veikalą „Psychologie des mystiques" dar prieš James'o veikalą, būtent, 1901 m. Jo rašytas yra religijos pritaikomosios psichologijos dalykas, kurį pagilina kitu veikalu „L'expérience mystique et l'activité subconciente," išleistu 1911 m. Čia ypač svarbus klausimas nagrinėjamas, būtent, santykis su pasąmone.

Strasburgo univ. prof. Albert Lang (kat.) 1911 m. parašė veikalą „Grundzüge der christlichen Religionsphilosophie", kuriame katalikų filosofinės sistemos šviesoj panagrinėjo sakytuosius James'o ir Starbuck'o veikalus. Iš svarstymo paaiškėjo reikalas religijos psichologijai būti kontakte su religijos metafizika, kuri pažymi religijos sąvokos pagrindus ir nušviečia religijos psichologijos santykius su gretimais, giminingais mokslais. Be to, prof. Lang išnagrinėjo santykį, kurį turi turėti religijos psichologija su krikščionybe, nes žmogaus psichikoj randami pasireiškimai, kurie eina iš malonės Dievo, bet ne iš įgimtųjų žmogaus jėgų; todėl religijos psichologija volens nolens turi su tuo skaitytis, nes a priori tokius reiškinius paneigti nėra nė mažiausio pagrindo, tiesiog prieštarautų moksliškam kritiškumui ir objektyvumui. Šie prof. Lang'o pažymėtieji santykiai turi principinės reikšmės.

Ypač atsidėjęs dirba religijos psichologijos srity Würzburg'o univ. prof. G. Wunderle (kat.). Jis parašė jau apie šešetą veikalų šiais klausimais. Iš pradžių nuodugniai išnagrinėjo uždavinius ir metodus veikale „Aufgaben und Methoden der modernen Religionspsychologie" (1915), paskiau iškėlė religijos psichologijos metodų ir turinio susiformavimo istorinius davinius veikale „Einführung in die moderne Religionspsychologie" (1922), giliau įžvelgė į patį svarstomojo mokslo turinį veikale „Das religiöse Erleben" (1922) ir galų gale svarstė atskirus klausimus, pav., gailesčio psichologiją ir nesuprantamus momentus religiniame gyvenime. Prof. Wunderle's darbo išdavos galimos suvesti į tris pagrindinius punktus: 1) religinio pergyvenimo savitumai nesiduoda griežtai eksperimentuojami, 2) religijos psichologijos metodai turi tiksliai siekti išlaikyti religijos psichologiją, religinių pergyvenimų mokslą (Tatsachenwissenschaft) ir 3) religiniai asmens pergyvenimai nesudaro katalikui šaltinio, iš kurio jis semtų religijos turinį, atvirkščiai, Dievo Apreiškimas yra laisvu noru priimamas turinys religiniams pergyvenimams. Vadinasi, Wunderle, kaip ir Lang, daug kreipia dėmesio į tinkamų pergyvenimų ir turinio santykių sudarymą su vienas antru.

Kiek religijos psichologija lietė primityvinių žmonių gyvenimą, jų religinius pergyvenimus, kiek buvo spėliojama apie religijos kilimą primityviuosiuose fetišizmo, animizmo, senolių kulto, socijalinio bendravimo ar monotejizmo keliu, šiais labai painiais praeities ir dabarties klausimais labai plačiai išsitarė prof. tėvas W. Schmidt, S. V. D., misijų muziejaus di-

rektorius Romoj. Jis tiesiog kolosališku veikalu „Der Ursprung der Gottesidee“ (5 tomai, sudarą 5045 pusl., išleisti Münstery Aschendorff'o knygyno; dar bus ir šeštasis paskutinis tomas) įrodė, kad pačiuose primityviniuose žmonėse buvo monotejizmas, kad primityviųjų galvosena eina iš esmės tais pačiais dėsniais, kur ir kultūringuose žmonėse, kad primityvieji pareiškia irgi gan turtingą psichologinį gyvenimą, nors ir nelydimą žymesnių gamtos apvaldymų. W. Schmidt'o nuopelnas yra tas, kad jis atitaisė apie primityviuosius pažiūras, kurias buvo laisvai a priori sugalvoję evoliucijonistai, neturėdami kritiškai nutartos etnologinės medžiagos, bet manydami: jei jau kilo iš gyvulio, tai taip ir taip turėjo atrodyti primityvinis žmogus.

Kaip matome, religijos psichologijos kilimas ir plėtotė įneša nemaža naujų dalykų į turėtąsias pažiūras religinių pergyvenimų klausimais.

5. Kas sudaro religinių pergyvenimų turinį, kurios psichinės galios yra vartojamos pergyvenimams, kur atsispindi išorėj religiniai pergyvenimai? Štai klaisimai, kurie savaime iškyla, norint gauti pilnesnį vaizdą.

Paliečiant angažuojamųjų psichinių galių dalyką, reikia pažymėti, kad yra keturios kryptys: intelektualistai, voluntaristai, sentimentalistai ir, jei taip būtų leista pavadinti, totalistai.

Intelektualistai, pav., Fichte ir Hegel, religiją laiko pažinimu ir žinojimu, neturinčiu jokio ryšio su asmens elgimusi. Voluntarizmas, à la Kant, religiją visiškai atidalina nuo dogmatų ir iš jos reikalauja vykdyti dorinę tvarką. Sentimentalizmas, pav., Schleiermacher, religiją visai sutapdina su jausmu. Visos šios trys kryptys nesuderinamos su neginčijamais faktais, kad psichinės asmenybės nesudaro vienas pats nei mąstymas, nei noras, nei jausmas. Tai sudaro mąstymas, noras ir jausmas drauge. Šie veiksmai padeda vienas kitam, vienas kito yra reikalingi; jie drauge sudaro pilnutinį dvasios veiksmą, kuris daro įtakos žmogaus kūnui ir iš jo gauna pažadinimų. Tuo būdu mąstymas, noras ir jausmas drauge sudaro žmogaus dvasios harmoniją, o dvasia savo ruožtu sudaro harmoniją su žmogaus kūnu, ir štai vieningas veikimas. Totalistai laikosi šios pažiūros: religija yra pažinimas ir žinojimas santykių su Dievu, pats pasiryžimas laikytis ir laikymasis tų santykių ir dalyvavimas tiek jausmais, tiek organizmu tuose santykiuose. Tai pilnutinis religinis gyvenimas ir pasireiškimas. Iš to pilnutinumo, totalizmo kas nors išskirti reikštų sužaloti pačią religiją.

Bet koks yra turinys, kurį religijoj gyvena visas žmogus? Šis klausimas yra labai komplikuotas dėl pasireiškimų įvairumo ir dėl tam tikro sunkumo juos tinkamai klasifikuoti.

Religijoj Dievas pažįstamas galingas Viešpats, davėjas įsakymų, teisėjas. Dievas, majestotingas, galingas Viešpats, religiniuose per-

gyvenimuose sukursto pagarbą, dėkingumą, pasitikėjimą. Dievas, davėjas įsakymų, sukelia klusnumą, atsidavimą, meilę, ramybę, norą susijungti, džiaugtis, pasidaryti artimas Dievui, pačiam apsivalyti, tobulėti, kitiems gerai daryti Dievo reikalavimu, būti pavyzdingas. Prisiminus atsakingumą Dievui, teisėjui, kyla baimės, maldos, gailesčio, kaltės išpažinimo, išganymo priemonių vartojimo, permaldavimo, aukos pergyvenimai. Kadangi ir žmogaus elgesy pasireiškia išvidiniai pergyvenimai, tai iš čia susidaro religiniai įpročiai, apeigos, pašaukimai religiniam tarnavimui, net socijaliniai santykiai su religiniu charakteriu.

Turint galvoj jėgas, kurios dalyvauja, kuriant religinių pergyvenimų turinį, ir tuos gausius įvairius veiksmus, kurie sudaro turinį, religija galima sintetizuoti kaip dogmatas, etos ir kultas.

6. Kad religijos psichologija galėtų tinkamai išlaikyti savo mokslinį charakterį, galėtų išvengti kraštutinumų, į kuriuos patekusi pakenkia savo uždaviniui, reikia turėti prieš akis vietą, kuri priklauso religijos psichologijai santykiuose su artimais mokslais. Religijos psichologija, psichinės religinės realybės mokslas, turi labai artimų santykių ir ryšių su religijų istorija ir religijos metafizika. Ši pastaroji duoda jai objektyviškai pagrįstą religijos sąvoką, o pirmoji konkretiškai atvaizduoja, kaip istorijoj reiškėsi religiniai pergyvenimai, kaip asmenų pergyvenamosios religijos eksteriorizacija. Ši eksteriorizacija visai nereiškia, kad asmens psichinės gelmės yra religinio turinio šaltinis, kaip tai teigia visokios rūšies psichologistai, pirmiau suabsoliutinę religijos psichologiją ir tuo būdu ją atitraukę nuo istorijos ir metafizikos. Kai nurodome religijos psichologijos ryšį su religijų istorija ir religijos metafizika, tai tuo pačiu pasakome, kad psichinių pergyvenimų turinio šaltinis yra ne psichikos gelmės, bet išorė, kaip antai, Dievas, pasaulis. Taigi, nė kiek neneigiant religijos psichologijos, atskiro mokslo, garbės, galima ji įtraukti atskira dalimi į aukštesnį mokslinį sugrupavimą, būtent, religijos filosofiją. Taip, pav., daro prof. Albert L a n g, kurio pažiūromis religijos filosofiją sudaro religijos metafizika (Dievas, siela, religija), religijų istorija ir religijos psichologija. Ši visuma yra labai gražiai suharmonizuota. Žinoma, galimas ir kitoks šių artimų mokslų grupavimas, pav., religijos filosofija (tik religijos filosofinė teorija), religijų istorija, religijos psichologija. Prof. W u n d e r l e į religijos filosofiją įtraukia taip pat religijų istorijos ir religijos psichologijos résumé. Tačiau visa svarba pareina nuo šių trijų mokslų kontakto ir ryšio, ne nuo suskirstymo.

7. Religijos psichologija turi didelę pedagoginę ir kultūrinę reikšmę. Religijos pergyvenimams esant labai jautraus pobūdžio, ką parodo patys gyvenimo faktai, kaip antai, primityviųjų paslaptys religijos dalyke, uolumas religiniuose ginčuose, kultūringų kraštų įstatymų laidavimai religi-

jos laisvės ir t. t., ne kiekvienas gali daryti eksperimentus religinių pergyvenimų klausimais. Jei pats eksperimentatorius ar tyrinėtojas negyvena religiniu gyvenimu, vargu tinkamai įvertins ir supras kitų pareiškimus. Ypač reikia didelio atsargumo, tyrinėjant jaunuolių religinį gyvenimą, nes čion gali įsibrauti turinio ar motyvų nesupratimas, noras pasidaryti interesingas. Taigi ir tyrinėtojas negali pasikliauti savo taktu ar įgimtais gabumais stebėti: dar reikia nuodugniai susipažinti su visu religijos psichologijos darbu. Šis susipažinimas ypač gerai tinka mokytojui auklėtojui, sielų ganytojui, nes jiems tenka dažnai susidurti su opiausiais religijos klausimais: tikėjimo ir netikėjimo, kas trukdo ir kas skatina religinę pažangą, pav., su malda, religija, seksualizmu ir t. t. Tinkamai šių ir tolygių klausimų išsprendimas labai žymiai kelia ir gerina pedagoginį darbą.

Žmonių gyvenimą galutinai nulemia ne faktai, bet vertybės. Gyvenimo tobulėjimas eina vertybių kryptimi. Visiems imponuoja žodis „kultūra". Ji siekia tobulinti šį žemiškąjį gyvenimą, pakilti aukščiau gamtos, sugebėti ją apvaldyti, panaudoti savo planams, tikslams. Nuodugniau įsižiūrėję į kultūros pagrindus, ten rasime dvasią, kuri vertina, tvarko, panaudoja medžiagines jėgas ir kuria išorinį kultūrinį gyvenimą. Bet pačiai dvasiai irgi reikia kilninimo, tobulėjimo. Šį darbą atlieka religija, ji kultūrina pačią dvasią. Tai ir yra imanentinė religijos vertė. Be to, dar yra ir transcendentalinė religijos vertė, būtent, religija rūpinasi sielos išganymu, nurodo aukštesnę tvarką, šį žemiškąjį gyvenimą kelia į aukštesnį laipsnį, duoda naujų jėgų, kurių žmogaus prigimtis pati neturėjo.

Žmonijos istorija rodo, kad religija kėlė kultūrą, kad iš jos išdygo mokslai, kad kuriame krašte susmuka religija ir su ja drauge dorovė, ten susmuko ir kultūra, nes kultūra remiasi dorove, o dorovė remiasi religija. Tačiau būtų visai klaidinga manyti, kad religijos tikrumas ir tiesa pareinanti nuo to, kiek ji kelia kultūrą. Čia visai du skirtingi dalykai. Religija yra savarankiška vertybė; jos tiesa ir tikrumas remiasi žmogaus protu ir Dievo Apreiškimu. Kad religija kelia kultūrą, tai palaimintas religijos tiesos ir teisybės padarinys.

Katalikai, kaip ir į kiekvieną mokslą, į religijos psichologiją žiūri labai palankiai. Žinoma, jie gerai numano, kad negali priimti kai kurių teigimų ar metodų, nes juos visai pamatuotai laiko klaidingais, kad religijos psichologija negali išsemti viso religijos mokslo, kad katalikui, religijos psichologui, ypač svarbu prisiminti mokslas „de gratia", kad religijos pergyvenimus tegali objektyviškai ir iš visų pusių nagrinėti tik tas, kuris pats gyvena religinius pergyvenimus, nes iš prigimimo aklas negali orientuotis spalvų klausimais.

RELIGIJOS PSICHOLOGIJOS BIBLIJOGRAFIJA:

Joly H., Psychologie des saints, Paris.
Mainage F., Introduction à la psychologie des convertis, Paris 1913.
Pinard H., Expérience religieuse, Veikale Vacant–Mangenot's „Dictionnaire de Théologie Catholique", Paris 1913, V.
Lang Alb., Grundzüge der christlichen Religionsphilosophie, Strassburg 1911.
Wunderle G., Einführung in die moderne Religionspsychologie, München 1922.
„ Aufgaben und Methoden der modernen: Religionspsychologie, Eichstädt 1915.
„ Zur Psychologie der Reue, Tübingen 1921.
„ Das religiöse Erleben, Paderborn 1922.
„ Grundzüge der Religionsphilosophie², Paderborn 1924.
„ Ueber das irrationale im religiösen Erleben, 1930.
„ Frühkindliche religiöse Erlebnisse, 1923.
Schmidt P. W., Der Ursprung der Gottesidee, Münster (West).
Maréchal Jos., Etude sur la psychologie des mystiques, 1924.
Fröbes Jos., Lehrbuch der experimentellen Psychologie³, Freiburg 1929, II.
Oesterreich T. K., Einführung in die Religionspsychologie als Grundlage für Religionsphilosophie und Religionsgeschichte; Berlin 1917.
Runze G., Religionspsychologie, veikale Kafka „Handbuch der vergleichenden Psychologie", München 1922, II.
Traue G., Die neueren Methoden der Religionspsychologie (Darstellung und kritische Beurteilung), Gütersloh 1922.
Girgensohn K., Der seelische Aufbau des religiösen Lebens, Leipzig 1921.
James W., The varietes of religions experience, London, 1902.
Glaube und Unglaube. Behandlungen des ersten internationalen religionspsychologischen Kongresses der internationalen religionspsychologischen Gesellschaft vom 25 bis 30 Mai 1931 (Wien). Dritter Teil: Zur jugendlichen Psychologie. Heraurgeg. vom prof. Dr. K. Beth. 103 Seit. 1933. Dresden.
Gruehn W., Religionspsychologie, 1926.

Vilkaviškis, 1934. XI. 13.

Dr. P. Malakauskis

Provincijalinis susirinkimas

(De concilio provinciali)

1. Žmonės veikia ir dirba skyrium ir organizuotai. Paskutinysis veikimas ir darbas, žinoma, yra kur kas našesnis, sėkmingesnis. Tokia jau yra žmogaus įgimtis — „animal sociale".

Kalbamąjį, galima drąsiai sakyti, natūralinį dėsnį gerai supranta demokratinės valstybės, nes vieną iš svarbiausių savo valdžios funkcijų, būtent, įstatymų leidybą, atlikti paveda ne vienam kuriam asmeniui, ne atskiriems individams, bet tam tikrai organizuotai įstaigai, daugelio asmenų kolektyvui — parlamentui, seimui ir t. t.

Bažnyčios valdžia nėra demokratinė. Ji yra labai centralizuota. Bažnyčioj visa atlikti gali kai kurie atskiri vyresnieji — šv. tėvas, vyskupai ir t. t. Bet Bažnyčia taip pat gerai supranta ir įvertina kolektyvų svarbumą ir dažnai daro susirinkimus svarbesniems savo reikalams išnagrinėti ir nutarti. Kai kurie bažnytiniai susirinkimai net įsakyti, pav., diecezinis sinodas bent kas dešimts metų.

2. Daug yra bažnytinių susirinkimų. Jie skirstomi visuotiniai ir daliniai. Pirmieji yra tie, kur susirenka kardinolai ir viso pasaulio vyskupai. Juose nagrinėjami ir nutariami visuotiniai Bažnyčios reikalai. Visuotinius susirinkimus sušaukia ir jų nutarimus tvirtina šv. tėvas. Jiems net pirmininkauja šv. tėvas pats ar jo paskirtas įgaliotinis. Antrieji — kiti bažnytiniai susirinkimai. Svarbiausi ir populiariškiausi jų yra dieceziniai, plenariniai ir provincijaliniai susirinkimai.

Dieceziniai susirinkimai vadinasi technišku vardu, būtent, dieceziniai sinodai. Jie yra kurios vyskupijos dvasiškių susirinkimai, sušaukti rezidencijalinio vyskupo. Juose nagrinėjami kai kurie vyskupijos bažnytiniai reikalai[1]). Lietuvoj neseniai buvo pora diecezinių sinodų, būtent, Kauno arkivyskupijos ir Vilkaviškio vyskupijos.

Plenarinis susirinkimas yra kurio krašto ar daugelio bažnytinių provincijų bažnytinis susirinkimas. Susirenka arkivyskupai, vyskupai ir kiti vadinamieji vietos ordinarai (ordinarii loci). Nagrinėjami ir nutariami ano krašto ar bažnytinių provincijų bažnytiniai reikalai. Plenariniam su-

---

[1]) Plačiau žiūr. P. Malakauskis, Diecezinis sinodas, Kaunas 1926.

sirinkimui reikia šv. tėvo leidimo ir jam pirmininkauja šv. tėvo įgaliotinis arba legatas. Plenariniai susirinkimai nėra įsakyti.

Provincijalinis susirinkimas vadinasi kurios bažnytinės provincijos susirinkimas. Jame susirenka bažnytinės provincijos arkivyskupas metropolitas, vyskupai sufraganai ir kai kurie dvasiškiai. Nagrinėjami ir nutariami kai kurie bažnytinės provincijos dvasiniai dalykai ar reikalai ir t.t. Provincijalinio susirinkimo žymės yra keturios. Pirma — susirenka kurios bažnytinės provincijos vyskupai ir t. t. Antra — objektu eina tos provincijos kai kurie bažnytiniai reikalai. Trečia — provincijalinį susirinkimą sušaukia ir jam pirmininkauja arkivyskupas metropolitas. Ketvirta — dalykai ne tik nagrinėjami, bet taip pat jurisdikcijonališkai nutariami. Todėl provincijalinio susirinkimo nutarimai yra tikri įstatymai. Išimtis — patarimai ir tie dalykai, kurie neina įstatymų objektu. Kalbamuoju dalyku provincijaliniai susirinkimai labai skiriasi nuo vadinamųjų vyskupų konferencijų arba saneigų, kurių nutarimai teturi patarimų galią ir t. t.

3. Provincijaliniai susirinkimai yra labai seni, net pirmųjų amžių kilimo.

Iš pradžių provincijaliniai susirinkimai buvo daromi šiaip jau, niekam neįsakant. Jų prereformatorium galimas laikyti apaštalų susirinkimas Jeruzalėj. Provincijaliniai susirinkimai ilgainiui virto įpročiu.

Nicėjos I sus. (325), kan. 5, įsakė kasmet du kartus šaukti provincijalinį susirinkimą. Vienas susirinkimas buvo šauktinas prieš gavėnią, o antras rudenį. Šį Nicėjos susirinkimo įsakymą vėliau kartkartėmis atkartojo ar priminė Rytų ir Vakarų Apeigų Bažnyčios. Tai padarė, pav., Antijochijos sus. (341), kan. 20 (vienas — penktą savaitę po Velykų, o antras — 15 spal.); Konstantinopolio sus. (381), kan. 2; Nicos (439), kan. 8, ir Chalcedono sus. (451), kan. 19.

VI amž. provincijalinių susirinkimų tempas mažinamas: jie daryti dažnai beįsakomi vieną kartą per metus. Tai daro, pav., Agdes sus. (506), kan. 71; Orleano II sus. (533), kan. 2; Orleano III sus. (538), kan. 1; Orleano IV sus. (541), kan. 37; Toledo III sus. (589), kan. 18; Toledo IV sus. (633), kan. 3 (bent po vieną susirinkimą per metus, būtent, 18 geg.); Herefordo sus. (Clofeshooh — 673 m.), kan. 7 (1 rugp.); Trullos II sus. (692), kan. 8 (Velykų aktovą), ir Nicėjos II sus. (787), kan. 6.

Senovėj provincijaliniuose susirinkimuose griežtai buvo įsakyta dalyvauti provincijos vyskupams. Neteisingai nedalyvavę buvo baudžiami. Pav., Chalcedono sus. (451), kan. 19, įsakyta kalbamieji vyskupai broliškai nubausti. Agdes sus. (506), kan. 35, pasakyta: „Quod si defuerint usque ad proximum synodum a caritate fratrum et ecclesiae communione pri–

ventur"[1]). Tarragonos sus. (516), kan. 6: „Si quis episcoporum commonitus a metropolitano ad synodum, nulla gravi intercedente necessitate corporali, venire contempserit, sicut statuta Patrum sanxerunt, usque ad futurum concilium cunctorum episcoporum caritatis communione priventur"[2]). Arles II sus. (442 ar 452), kan. 19, neteisingai nedalyvavusius vyskupus pašalina „a fratrum communione" iki kito susirinkimo ir Emeritos sus. (666), kan. 6, ne tik juos pašalina „a communione" iki kito susirinkimo, bet dar įsako jiems gyventi metropolijoj ir sinodo dalyvių paskirtoj vietoj „sicut poenitentes".

Jei provincijalinio susirinkimo vyskupas dalyvis negalėjo pats dalyvauti susirinkime, tai turėjo atsiųsti savo prokūratorių. Paskutinysis turėjo pateisinti neatvykusį vyskupą ir jam atstovauti. Tai įsakyta, pav., Arles II sus. (442 ar 452), kan. 18, ir Emeritos sus. (666), kan. 5.

Vyskupai į provincijalinį susirinkimą galėdavo atsivežti padėjėjų su patariamuoju balsu[3]). Kartais net buvo įsakyta atsivežti kunigų ir t. t.[4])

Seniau provincijalinių susirinkimų kompetencija buvo labai plati. Be kitko, jie leisdavo įstatymus visai bažnytinei provincijai, rūpindavosi sielų gerove ir žmonių dorove, nagrinėdavo kriminalines bylas[5]), tvarkydavo mišias ir visus provincijos reikalus, kurdavo naujas vyskupijas, tvirtindavo išrinktus vyskupus ir t. t.[6]).

Provincijalinius susirinkimus sušaukdavo ir jiems pirmininkaudavo metropolitas[7]). Juose dalykai būdavo sprendžiami daugumu balsų[8]).

Provincijaliniai susirinkimai nepriklausydavo Apaštališkojo Sosto ir nereikėdavo Jam siųsti susirinkimo nutarimų patvirtinti. Be to, provincijaliniai susirinkimai juo labiau nepriklausydavo nė kieno kito, pav., karalių. Tik paskutinieji patys retkarčiais įsikišdavo į juos. Pav., Ispanijoj ir Prancūzijoj vienam kitam provincijaliniam susirinkimui reikėjo prašyti karaliaus leidimo ar jis stačiai įsakė sušaukti provincijalinį susirinkimą.

Kalbėtoji provincijalinių susirinkimų disciplina per daug amžių iš esmės nepakitėjo, ilgai ilgai gyvavo. Išimtis tebuvo viena kita, laikinė, atsitiktinė. Pav., V amž. provincijaliniuose susirinkimuose minimi vadinamieji „chorepiscopi" ir kai kuriuos provincijalinius susirinkimus sušaukė ir jiems pirmininkavo apaštališkieji legatai.

---

[1]) C. 13, D. XVIII.
[2]) C. 14, D. XVIII.
[3]) Plg. Antijochijos sus. (343), kan. 20, ir Toledo IV sus. (633), kan. 4.
[4]) Pav., Tarragonos sus. (516), kan. 13.
[5]) Plg. Konstantinopolio sus. (381), kan. 2; Chalcedono sus. (451), kan. 1; Klermonto sus. (535), kan. 1.
[6]) Plg. Nicėjos I sus. (325), kan. 4 ir 6; Antijochijos sus. (341), kan. 4, 9, 14 ir 24; Kartagos XI sus. (407), kan. 1 ir 4; Gerundos sus. (51j), kan. 1; Lijono sus. (567), kan. 1.
[7]) Plg. Antijochijos sus. (341), kan. 16 ir 20.
[8]) Plg. Toledo IV suo. (633), kan. 4.

Laterano IV sus. (1215) pirmasis iš visuotinių susirinkimų raštiškai ir pažymėtai patvirtino įprotį ir dalinių teisių įsakymą kasmet vieną kartą daryti provincijalinį susirinkimą[1]). Bet iš tiesų nevisada buvo laikomasi šio įstatymo — gyvenimas dažnai nepasidavė įsukamas į teisės rėmus ir ėjo savo keliu.

Šv. tėvas Martynas V 1425 m. įsakė provincijalinius susirinkimus šaukti kas treti metai[2]). Tai atkartojo šv. tėvas Leonas X[3]).

Tridento susirinkimas patvirtino ką tik kalbėtuosius provincijalinio susirinkimo įsakymus ir pridėjo šį tą naujo. Tai padaryta ses. XXIV, *de ref.*, c. 2. Štai tekstas: „Provincialia concilia, sicubi omissa sunt, pro moderandis moribus, corrigendis excessibus, controversiis componendis, aliisque ex sacris Canonibus permissis renoventur. Quare metropolitani per se ipsos, seu, illis legitime impeditis, coepiscopus antiquior intra annum ad minus a fine praesentis Concilii, et deinde quolibet saltem triennio post octavam Paschae Resurrectionis Domini nostri Iesu Christi, seu alio commodiori tempore pro more provinciae, non praetermittat synodum in provincia sua cogere: quo episcopi omnes, et alii qui de iure vel consuetudine interesse debent, exceptis iis quibus cum imminenti periculo transfretandum esset, convenire omnino teneantur. Nec episcopi comprovinciales praetextu cuiuslibet consuetudinis ad metropolitanam ecclesiam in posterum accedere inviti compellantur. Itidem episcopi qui nulli archiepiscopo subiiciuntur, aliquem vicinum metropolitanum semel eligat; in cuius synodo provinciali cum aliis interesse debeant; et quae ibi ordinata fuerint, observent ac observari faciant. In reliquis omnibus eorum exemptio et privilegia salva atque integra maneant".

Šv. tėvas Sikstas V įsakė, kad provincijalinių susirinkimų nutarimai turi būti siunčiami Apaštališkajam Sostui patvirtinti, kas atlikti pavesta S. C. Concilii[4]).

Vėlesniais laikais provincijalinio susirinkimo normos iš esmės nebebuvo pakeistos iki pat Kodekso I. C. Tik XVII amž. Italijoj provincijaliniams susirinkimams sušaukti pirma reikėjo atsiklausti S. C. Concilii. Tai buvo įsakyta dėl specijalinių vietos priežasčių. Be to, kai kur „ex abundantia" prašytas Apaštališkojo Sosto leidimas provincijaliniam susirinkimui sušaukti, pav., 1859 m. Kölno arkivyskupijoj. Galop, Vatikano susirinkime buvo pasiūlyta, kad provincijaliniai susirinkimai būtų šaukiami kas penkti metai. Bet tai paliko projektas.

---

[1]) C. 25, X, *de accusationibus, inquisitionibus et denuntiationibus*, V, 1: „Sicut olim a sanctis Patribus noscitur institutum, metropolitani singulis annis cum suis suffraganeis provincialia non omittant concilia celebrare".

[2]) C. I. Hefele, Konciliengeschichte, VII[2] 410.

[3]) Const. „Regiminis universalis", 4 maii 1515.

[4]) Šonst. „Immensa", 22 ianuarii 1589.

4. Šiandien provincijaliniai susirinkimai įsakyti šaukti bent kas dvidešimts metų kiekvienoj bažnytinėj provincijoj[1]). Tai paskutinis terminas. Bet provincijaliniai susirinkimai galimi ir net patariami dažniau šaukti. Jei kurioj bažnytinėj provincijoj įsakytu metu negalima sušaukti provincijalinio susirinkimo, tai reikia Apaštališkojo Sosto dispensos.

Lietuvoj provincijalinio susirinkimo metas eina nuo Lietuvos bažnytinės provincijos įkūrimo datos, būtent, 1926 m. 4 bal. Todėl dar daug laiko turime, — iki 1946 m. 4 bal. Ir neskubėdami suskubsime padaryti provincijalinį Lietuvos susirinkimą.

Toliau, provincijalinis susirinkimas turi būti daromas arkivyskupo metropolito rezidencijoj ir tai arkikatedroj. Bet paskutinioji vieta suprastina tik iškilmingųjų susirinkimo posėdžių atžvilgiu. Atbulai, kiti posėdžiai galimi daryti ne arkikatedroj, bet kur kitur, tinkamoj kurioj vietoj, pav., arkivyskupo metropolito rūmuose, kunigų metropolijos seminarijoj, katalikiškoj salėj ir t. t. Tai net geriau, patogiau ir tinkamiau. Tai bendra taisyklė. Dėl teisingos priežasties provincijaliniai susirinkimai galimi šaukti net kurioj kitoj bažnytinės provincijos vietoj. Tas pat pasakytina apie iškilminguosius provincijalinio susirinkimo posėdžius — jie dėl teisingos priežasties galimi daryti šiaipjau kurioj bažnyčioj. Ką tik minėtųjų priežasčių pavyzdžiais gali eiti: sunku pasiekti metropolija, nėra tinkamos vietos, siaučia epidemija, dūksta revoliucijos bangos, remontuojama arkikatedra ir t. t.

Provincijalinio susirinkimo vietą galutinai atskirais atvejais renka jo kvietėjas, t. y. arkivyskupas metropolitas ir t. t. Tik atsiklaustini visi susirinkimo dalyviai, kurie turi dalyvauti ir turi sprendžiamąjį balsą[2]). Atsiklausti būtinai reikia. Klausyti nebūtinai tereikia. Tik be teisingos priežasties ar pamato neklausyti nepritinka, nepatogu ir t. t.

Dar toliau, nepriklausomi rezidencijaliniai vyskupai, arkivyskupai ir abatai ir pralotai nullius turi neterminuotai išsirinkti kurią artimesnę metropoliją, kur nori dalyvauti provincijaliniuose susirinkimuose. Tai patvirtina Apaštališkasis Sostas[3]).

5. Provincijalinį susirinkimą sušaukia ir jam pirmininkauja arkivyskupas metropolitas[4]). Tik jis turi būti jau gavęs palijų[5]).

Jei arkivyskupas metropolitas negalėtų sušaukti provincijalinio susirinkimo ar jam pirmininkauti, pav., sirgtų ar būtų ištremtas, arba jei jo vieta vakuotų, pav., būtų miręs, tai provincijalinis susirinkimas sušaukti ar jam pirmininkauti yra paskyrimu seniausio bažnyčios provincijos vys-

---

1) Kan. 283.
2) Kan. 284, § 2.
3) Kan. 285.
4) Kan. 284, n. 2.
5) Plg. kan. 276.

kupo sufragano dalykas[1]). Jei nė šis negalėtų kalbamųjų dalykų atlikti, tai padaryti turi kitas paskyrimu seniausias bažnytinės provincijos vyskupas sufraganas ir t. t.

Provincijalinio susirinkimo šaukimo formos ar būdo neįsakyta Kodekse I. C. Todėl tai kvietėjas padaryti gali taip, kaip nori. Pav., gali kviesti viešu ediktu ar atskirai kiekvieną dalyvį. Pirmasis būdas lengvesnis. Tik edikte reikia pažymėti susirinkimo vieta ir data. Be to, bet kaip reikia įvardyti šaukiamieji asmens. Čia galima pasakyti, jog kviečiami visi tie, kurie de iure turį dalyvauti provincijaliniame susirinkime. Galimos įvardyti dalyvių pareigos. Bet geriausia dalyviai įvardyti vardais ir pavardėmis. Jei kurie asmens „ad libitum" kviečiami, tai dar precizyviškiau ir aiškiau turi būti įvardyti. Pats kvietimas galimas paskelbti laikraščiuose ar nusiųsti kiekvienam susirinkimo dalyviui skyrium.

6. Vieni iš provincijalinio susirinkimo dalyvių būtinai turi būti kviečiami, turi dalyvauti susirinkime ir turi sprendžiamąjį balsą. Kiti provincijalinio susirinkimo dalyviai turi būti kviečiami, bet netaip griežtai teturi dalyvauti ir teturi patariamąjį balsą. Dar kiti galimi kviesti ir įprastai teturi patariamąjį balsą.

Provincijalinio susirinkimo būtinai turi būti kviečiami, turi dalyvauti susirinkime ir turi sprendžiamąjį balsą visi bažnytinės provincijos rezidencijaliniai vyskupai sufraganai, apaštališkieji administratoriai, apaštališkieji prefektai, bažnytinei provincijai priklausą abatai ir pralotai nullius[2]) ir tie asmens, kurie kan. 285 yra pasirinkę šios provincijos provincijalinius susirinkimus, būtent, nepriklausomi rezidencijaliniai vyskupai, stačiai arkivyskupai (arkivyskupai, kurie neturi bažnytinės provincijos) ir nepriklausomi abatai ir pralotai nullius. Apie arkivyskupą metropolitą nereikia nė kalbėti, nes jis kviečia provincijalinį susirinkimą ir jam pirmininkauja.

Kalbamieji asmens turi patys dalyvauti provincijaliniame susirinkime. Nuo to dalyko pateisinti tegali svarbi priežastis, didelė kliūtis, pav., liga. Ji pateisina tolei, kolei traukiasi, kliudo. Ji praėjo, tuoj reikia vykti į susirinkimą.

Kurs kalbamasis dalyvis negali dalyvauti provincijaliniame susirinkime, tas turi pranešti kliūtį susirinkimo pirmininkui. Pranešti geriausia raštu. Be to, reikia atsiųsti prokūratorius[3]). Jis turi būti dvasiškis ir patartinas aukštesnis, pav., generalinis vikaras, kapitulos pralotas, kapitulos kanauninkas ir t. t. Prokūratorius galimas įgalioti net kurs susirinkimo dalyvis, vyskupas. Tuo atveju įgaliotinis vis dėlto neturi dviejų bal-

[1]) Kan. 284.
[2]) Kan. 286, § 1, plg. kan. 282, § 1.
[3]) Kan. 287, § 1.

sų — teturi vieną savo balsą. Kitais atvejais prokūratorius turi patariamąjį dalsą[1]).

Toliau provincijalinio susirinkimo turi būti kviečiami ir turi patariamąjį balsą šie asmens:

1) Katedros kapitulos ar, nesant jų, dieceziniai tarėjai tų vietų ordinarų, kurie turi būti kviečiami su sprendžiamuoju balsu. Kviečiama pati katedros kapitula ar diecezinių tarėjų kolegija. O jos (katedros kapitula ar diecezinių tarėjų kolegija) turi kolegijališkai išrinkti ir atsiųsti du savo narius atstovus[2]).

2) Aukštesni nepriklausomų vienuolių kunigų ir monastinių kongregacijų vyresnieji, kurie gyvena ir eina savo pareigas bažnytinėj provincijoj[3]). Jie, negalėdami dalyvauti, turi pranešti kliūtį susirinkimui[4]).

Dar toliau, kai kurie asmens galimi, bet neįsakyta šaukti provincijalinio susirinkimo. Štai jie:

1) Tituliariniai vyskupai, kurie gyvena bažnytinėj provincijoj. Juos gali šaukti susirinkimo pirmininkas, sutikus didžiajai pusei dalyvių su sprendžiamuoju balsu. Tituliariniai vyskupai savaime turi sprendžiamąjį balsą. Bet jie galimi kviesti ir tik su patariamuoju balsu. Tada tai reikia pažymėti kvietime[5]).

2) Bet kurie dvasiškiai ir vienuoliai. Tai labiausiai įvairūs specijalistai, pav., teologai, kanonistai, socijologai, katalikų akcijos veikėjai ir t.t. Be jų sunku būtų visas susirinkimo darbas ideališkai atlikti. Tik kalbamieji asmens teturi patariamąjį balsą[6]).

7. Provincijalinis susirinkimas turi paprastąją jurisdikciją. Jis turi įstatymų leidybą visoj bažnytinėj provincijoj ir t. t.

Provincijalinis susirinkimas gali leisti įstatymus „secundum ius". Čia pritaikomos ar rūpinamasi kuogeriausiai įgyvendinti visuotinės teisės. Be to, provincijalinis susirinkimas gali leisti įstatymus „praeter ius". Tik reikia atsižvelgti laiko ir vietos aplinkybių ir t. t.

Atbulai, provincijalinis susirinkimas negali nieko daryti „contra ius" ir išleisti ko prieš Apaštališkojo Sosto valdžią, teises ir t. t Taip pat negali nagrinėti ar autentiškai išspręsti dogmatinių, moralinių, bažnytinių teisių ginčų ir bažnytinės visuotinės drausmės dalykų. Todėl šv. tėvas B e n e d i k t a s XIV rašo: „Ne in provincialibus synodis facile quaestio–

---

1) Kan. 287, § 2.
2) Kan. 286, § 3.
3) Kan. 488; „Veniunt nomine: ...8°. *Superiorum maiorum*, Abbas Primas, Abbas Superior Congregationis monasticae, Abbas monasterii sui iuris, licet ad monasticam Congregationem pertinentis, supremus religionis Moderator, Superior provincialis, eorundem vicarii aliique ad instar provincialum potestatem habentes."
4) Kan. 286, § 4.
5) Kan. 286, § 2.
6) Kan. 286, § 4.

nes decidantur inter catholicos doctores controversae et a Sede Apostolica hactenus non definitae"[1]). Tik reikale provincijalinis susirinkimas gali išdėstyti tai, kas šiaip jau yra tikra, žinoma, ar Bažnyčios nutarta[2]). In specie, provincijalinis susirinkimas gali nagrinėti ir nutarti tikėjimo ir dorovės pakėlimo dalykus, šalina piktanaudojimus, gali suvienodinti ir išleisti visos provincijos bažnytinę discipliną ir t. t.[3]) Be to, provincijalinio susirinkimo dalykas yra išleisti šiaipjau jurisdikcijos veiksmų, Apaštališkojo Sosto reskriptų vykdymo, sakramentų, sakramentalijų[4]) ir bažnytinių tribunolų taksos[5]).

Provincijalinių susirinkimų dirva, kaip matome, platoka.

8. Prieš provincijalinį susirinkimą jo pirmininkas gali paskirti komisijas medžiagai parengti. Tik reikia sutikimo tų dalyvių, kurie turi dalyvauti susirinkime ir savaime turi sprendžiamąjį balsą, atsieit, provincijos vyskupų sufraganų ir t. t.

Parengiamosios komisijos gali būti įvairios, pav., apeigų ir Dievo kulto arba liturgijos, bažnytinės drausmės, katalikų akcijos, kultūros, juridinė, susirinkimo tvarkos ir ceremonijų ir t. t.

Į kalbamąsias komisijas skirtini atskirų vyskupijų atstovai. Skirtini teisingi, rimti, mokyti ir specijalistai.

Dar geriau pirma paskirti vienas asmuo visai susirinkimo medžiagai sustatyti. Tai paskiau pernagrinėja atskiros komisijos. Pamatas yra tas, kad vienas asmuo gali geriau atsidėti dalykui, plačiau išstudijuoti medžiagą ir vienodžiau sustatyti projektą ir, ko bereikia, papildo komisijos.

Komisijų priimtą medžiagą peržiūri juridinė komisija. Žiūri, ar ko nėra prieš visuotines teises, ar siūlomieji dalykai įeina į provincijalinio susirinkimo kompetenciją, gali eiti įstatymų objektu ir t. t.

Juridinės komisijos priimtą medžiagą gali peržiūrėti susirinkimo pirmininkas ir ją perrinkti. Paskum sustatytinos schemos. Tai atlikti taip pat geriau pavesti vienam asmeniui — tada galimas pasiekti vienodumas. Schemas tvirtina susirinkimo pirmininkas, sutikus būtiniems dalyviams su sprendžiamuoju balsu.

Projekto schemos išsiuntinėtinos visiems susirinkimo dalyviams susipažinti. Tai padarytina prieš susirinkimą ir tai mažiausia prieš vieną mėnesį. Kitaip nėra laiko su jomis detališkai susipažinti, jų apgalvoti ir įgyti savo nuomonė.

Be to, provincijalinio susirinkimo pirmininkas, susitaręs su kitais būtinais dalyviais (vyskupais sufraganais ir t. t.), turi paskirti susirinkimo

---

[1]) De synodo dioecesana, L. VII, c. 1, n. 1.
[2]) Plg. M. Bouix, Tractatus de concilio provinciali, Parisiis 1861, 508.
[3]) Kan. 290.
[4]) Kan. 1507.
[5]) Kan. 1909.

oficijalistus, būtent, vedėją, sekretorių, notarus, dvasiškių prokūratorių, ceremonijų magistrus, „iudices querelarum et excusationum", svečių prefektą, pamokslininkus ir t. t.

Provincijalinio susirinkimo vedėjas (promotor) žiūri, kad visa eitų greit, teisiai ir sėkmingai.

Sekretorius sustato susirinkimo ediktus ir kitus raštus, skaito susirinkimo dekretus ir t. t.

Notarai surašo susirinkimo aktus ir dokumentus, pažymi susirinkimo ar posėdžio neatvykusių dalyvių vardus ir pavardes, surašo priesaikos dalyvius ir rašo posėdžio protokolus. Notarai galimi paskirti keli — du, trys ir t. t. Vienas notaras, mano galva, viso darbo net negali atlikti.

Dvasiškių prokūratorius (procurator cleri) reikale išdėsto dalyvių nuomonę, pageidavimus, reikalavimus. Tai jis turi padaryti raštu, kurį įteikia susirinkimo sekretoriui.

„Magistri caeremoniarum" rūpinasi susirinkimo apeigomis (ritus et caeremoniae).

„Iudices querelarum et excusationum" sprendžia dalyvių skundus ir peržiūri nedalyvavusių nebuvimo teisumą.

Svečių prefektas rūpinasi dalyvių butais ir t. t.

Pamokslininkai parinktini kuogeriausi ir t. t.

Galop, provincijalinio susirinkimo pirmininkas turi nutarti susirinkimo dalyvių precedenciją — precedenciją sėdėjimo, eisenos ir t. t. Čia laikytinasi bendrų dvasiškių precedencijos normų, labiausiai kan. 106.

9. Kodekse I. C. nepasakyta, kiek dalyvių reikia susirinkti provincijaliniam susirinkimui pradėti ir daryti. Iš įstatymų analogijos vis dėlto galima spręsti, kad nebūtinai turi susirinkti visi dalyviai net su sprendžiamuoju balsu. Juo labiau nebūtinai turi susirinkti visi tie dalyviai, kurie teturi patariamąjį balsą.

Bet kiek iš tiesų reikia dalyvių?

Kai kurių nuomone, provincijaliniam susirinkimui užtenką $^2/_3$ dalyvių su sprendžiamuoju balsu[1]). Tai taip pat išvedama iš įstatymų analogijos, būtent, iš katedrų kapitulų ir vienuolių ordinų susirinkimų normų. Bet kadangi visas dalykas imamas iš įstatymų analogijos, tai, mano galva, provincijaliniam susirinkimui galima paimti kita įstatymų analogija. Galima paimti analogija iš tų įstatymų, kur susirinkimui užtenka mažiau dalyvių už $^2/_3$. Analogija galima paimti, pav., iš visuotinių susirinkimų, kur užtenka tiek dalyvių, kiek susirinkę galimi laikyti pakankamai reprezentuojančiais visą Bažnyčią, ką nutaria susirinkimo pirmininkas. Tik vi-

[1]) Pav.: Fr. Wernz-Vidal, Ius canonicum, II: De personis, Romae 1923, n. 539; G. Cocchi, Commentarium in Codicem Iuris Canonici, II; De personis, Taurinorum Augustae 1922, n. 222.

suotinis susirinkimas yra kur kas platesnio maštabo už provincijalinį susirinkimą ir į jį susirinkti yra kur kas sunkiau. Todėl provincijaliniam susirinkimui analogiją pritaikintina pagal „aequitatem“ ir konsekventiškai reikia daugiau reikalauti dalyvių. Taigi, kalbamąja analogija provincijaliniam susirinkimui reikia ir užtenka tiek dalyvių, kiek aiškiai ar tikrai užtenka reprezentuoti visai bažnytinei provincijai. Tas „aiškiai ar tikrai“ atstos mūsų ką tik minėtąjį terminą „daugiau“. Dar drįstų pasakyti tai, kad mūsų klausime galima vartoti net juridinė analogija — analogija, paimta iš teisių principų. Tuo būdu provincijaliniam susirinkimui užtenka tiek dalyvių, kiek įprastai užtenka bet kuriam kitam, šiaipjau bažnytiniam susirinkimui, būtent, didžiosios pusės.

Provincijalinį susirinkimą atidaro ir jo tvarką paskelbia susirinkimo pirmininkas, sutikus dalyviams su sprendžiamuoju balsu[1]).

Atidarius provincijalinį susirinkimą, tuoj kalbamas tikėjimo išpažinimas (professio fidei). Tai turi daryti susirinkimo pirmininkas prieš susirinkimą ir susirinkimo dalyviai prieš jo pirmininką. „Iuramentum antemodernisticum“ nereikia, nes čia jo neįsakyta šv. tėvo Pijaus IX antimodernistiniuose įsakymuose.

Pradėjus provincijalinį susirinkimą, susirinkimo dalyviai savaime negali pamesti susirinkimo. Tai tegalima padaryti dėl teisingos priežasties, kurią turi pripažinti susirinkimo dalyviai[2]). Kalbamojo draudimo pamatas yra tas, kad nebūtų netvarkos — vienas atvyksta, kitas išvyksta, o kartais gali nebebūti kas dirbąs darbą.

Provincijalinio susirinkimo posėdžiai skirstomi parengiamieji (sessiones praeparatoriae) ir iškilmingieji (sessiones sollemnes). Pirmuosiuose susirinkimo dalyviai diskutuoja dekretų schemas ir priima pačius dekretus. Antruosiuose iškilmingai patvirtina ir pasirašo susirinkimo nutarimus.

Parengiamieji provincijalinio susirinkimo posėdžiai dar skirstomi generaliniai ir daliniai (sessiones generales et particulares) — pagal tai, ar juose visi ar nevisi susirinkimo dalyviai dalyvauja. Paskutinieji neįsakyti ir daugiau yra panašūs į komisijų posėdžius.

Visi provincijalinio susirinkimo dalykai sprendžiami absoliutiniu daugumu balsų, t. y. $\frac{1}{2} + 1$. To reikalaujama per pirmąjį ir antrąjį balsavimą. Trečiajam balsavimui jau užtenka reliatyvinio daugumo balsų, būtent, daugiau už, nekaip prieš. Jei, tretįjį kartą balsuojant, balsai lygiai pasidalina, tai susirinkimo pirmininkas įgyja dar vieną balsą, turi prisidėti prie bet katros balsuotojų pusės ir savo nauju balsu nusverti dalyką. Pasakiau „turi“, nes kan. 101, § 1 kategoriškai pasakyta, kad tuo atveju pirmininkas: „voto suo paritatem dirimat“.

[1]) Kan. 288.
[2]) Kan. 289.

Jei kartais nebūtų galima toliau traukti provincijalinio susirinkimo ar reikėtų kur kitur perkelti, tai jį gali nutraukti ar perkelti pirmininkas, sutikus dalyviams su sprendžiamuoju balsu[1]).

Provincijalinis susirinkimas uždaryti yra jo pirmininko dalykas, taip pat sutikus susirinkimo dalyviams su sprendžiamuoju balsu[2]).

10. Provincijalinio susirinkimo posėdžių rašomi protokolai.

Provincijalinio susirinkimo nutarimai vadinasi dekretai[3]). Atbulai, šiandien jų negalima vadinti kanonais. Pamatas yra tas, kad tuo vardu šiandien įprasti vadinti visuotiniai įstatymai ir t. t.

Provincijalinių susirinkimų dekretai suredaguotini tam tikru ir vienodu metodu ir stilìumi.

Provincijalinių susirinkimų dekretų metodas geriausia imti iš Kodekso I. C., atsieit, laikytis jo knygų ir kanonų eilės ir t. t. Be to, gal nereikia kartoti tų dalykų, kur jau yra visuotinėse teisėse. Tik jei norima „urgere" laikytis kurio visuotinio įstatymo, tai galima pacituoti ir pridėti pastebėjimai.

Kalbamasis įstatymų stilius turi būti juridiškas. Visa turi būti suredaguota aiškiai ir, mano galva, kuotrumpiausiai arba lakoniškai. Atbulai, reikia vengti azijatiško stiliaus — ilgų ir suveltų, supintų sakinių ir t.t. Taip pat reikia vengti poezijos. Tai tik temdo dalyką ir poetiški terminai duodasi aiškinami, kaip nori.

Provincijalinio susirinkimo aktai, protokolai ir dekretai rašomi lotyniškai, nes siunčiami Apaštališkajam Sostui ir lotynų kalba — Bažnyčios internacijonalas.

Provincijalinio susirinkimo eigos protokolui pasirašyti užtenka susirinkimo pirmininko ir sekretoriaus. Atbulai, jo dekretus pasirašyti turi visi susirinkimo dalyviai su sprendžiamuoju ir patariamuoju balsu. Pasirašyti turi net tie, kurie balsavo prieš.

11. Provincijalinio susirinkimo dekretams reikia Apaštališkojo Sosto patvirtinimo arba „recognitio". Kitaip negalima jų skelbti — paskelbimas būtų netikras ir konsekventiškai patys dekretai neturėtų juridinės vertės, galios. Todėl, pasibaigus provincijaliniam susirinkimui, jo pirmininkas siunčia Concilii Kongregacijai visus susirinkimo aktus, protokolus ir dekretus[4]).

S. C. Concilii peržiūri provincijalinio susirinkimo aktus, protokolus ir dekretus. Žiūri, ar visa teisiai atlikta, ar dekretai nepriештarauja visuo—

---

[1]) Kan. 288.
[2]) Kan. 288.
[3]) Kan. 291.
[4]) Kan. 291, § 1.

tinėms teisėms, ar kartais nėra peraštrūs ar perminkšti ir t. t. Kartais šis tas pataisoma ir net pridedama.

Peržiūrėtus provincijalinio susirinkimo dekretus tvirtina šv. tėvas. Tai daroma „in forma communi". „In forma specifica" bent šiandien įprastai nebetvirtinama.

Šv. tėvo patvirtinti provincijalinio susirinkimo dekretai vis dėlto nevirsta Apaštališkojo Sosto dekretais, neįgyja visuotinių įstatymų galios, nepakeičia savo įgimties. Tik įgyja didesnį autoritetą ir respektą.

12. Provincijalinio susirinkimo dalyviai turi iš anksto nutarti, kaip turi būti paskelbti susirinkimo dekretai[1]). Iš tiesų jie galimi paskelbti, išspausdinant kuriame žurnale, laikrašty, išleidžiant atskira brošiūra ar knyga, viešai paskaitant provincijos bažnyčiose ir t. t. Paskutinysis būdas šiandien nelabai betinka, nes yra sunkokas ir nedaug teturi vertės.

Be to, provincijalinio susirinkimo dalyviai gali nutarti, kada susirinkimo paskelbti dekretai įgyja galią. Gera jiems paskirti vadinamosios įstatymų vakacijos, atsieit, nutarti, kad jie (dekretai) teįgyją galią, praslinkus ilgesniam kuriam terminui. Tai padeda geriau susipažinti su įstatymais ir tiksliau juos vykdyti. Kiek paskirti vakacijų? Galima jų paskirti tiek pat, kiek savaime turi visuotiniai įstatymai, būtent, tris mėnesius po paskelbimo. Bet galima paskirti mažiau ir net daugaiu, pav., metai. Tai pareina nuo aplinkybių ir reikalo.

Jei nieko nėra pasakyta, tai provincijalinio susirinkimo paskelbti dekretai tuoj įgyja galią.

Provincijalinio susirinkimo dekretus gali paskelbti susirinkimo pirmininkas ar kas kitas, pav., tam tikrą komisija. Tai pareina nuo susirinkimo dalyvių — jie nutaria.

13. Provincijalinio susirinkimo dekretai turi galią visoj provincijoj, visose provincijos vyskupijose ir krašte tų vietos ordinarų, kurie, kaip kalbėjome aukščiau, yra pasirinkę šios provincijos susirinkimą, ir saisto visus susirinkimo dalyvius ir kalbamųjų teritorijų krikščionis[2]). Saisto pačius dalyvius dėl to, kad kolektyvų išleisti įstatymai visada arba savaime saisto net pačius leidėjus. Tai bendra taisyklė. Kitkas savaime aišku.

14. Provincijalinio susirinkimo dekretus autentiškai aiškinti tegali kitas provincijalinis susirinkimas ir paties susirinkimo įgaliotiniai — vienas kas, pav., arkivyskupas metropolitas, ar komisija. Bene geriausia įgaloti arkivyskupas metropolitas, atsiklausęs kitus provincijos vyskupus. Taip kartais ir daroma.

15. Nuo provincijalinio susirinkimo dekretų dispensuoti tegali susi–

---

[1]) Kan. 291, § 1.
[2]) Kan. 291, § 2.

rinkimo įgalioti asmens ir dėl teisingos priežasties atskirais atvejais vyskupai sufraganai savo vyskupijose ir t. t.[1])

16. Provincijaliniame susirinkime laikomasi tam tikrų apeigų ir ceremonijų. Jos įdėtos labiausiai Caeremoniale Episcoporum, L. I, c. XXXI. Dėl kalbamųjų apeigų t. p. pasakyta: „Iuxta sanctorum Patrum traditiones, diversorumque Conciliorum decreta, retinere maxime decet".

Svarbesnės provincijalinio susirinkimo apeigos ir ceremonijos yra šios:

1) Pritinka (conveniens erit), kad provincijalinis susirinkimas tris sekmadienius iš sakyklos būtų skelbiamas arkikatedroj ir parapijų bažnyčiose ir žmonės raginami prašyti Dievą padėti susirinkimui.

2) Išpuoština susirinkimo bažnyčia.

3) Susirinkimo vigiliją linksmai skambintina varpais visose susirinkimo miesto bažnyčiose. Skambintina nuo pirmųjų mišparų per visą vigiliją ir kitą dieną, iki susirinkimo dalyviai sueina į bažnyčią. Bet kadangi tai perdidelis triūkšmas ir kažkas neįprasta mūsų ausiai, tai, mano galva, užtenka paskambinti keletą atvejų.

4) Pradedant provincijalinį susirinkimą, anksti ryto arkivyskupas metropolitas, lydimas susirinkimo dalyvių, iškilmingai eina į bažnyčią, kur laiko mišias „de Spiritu Sancto", atlieka kitas pamaldas, atidaro susirinkimą ir t. t.

5) Provincijalinio susirinkimo pabaigoj daromos „acclamationes" ir „oscula pacis".

---

[1]) Kan. 291, § 2.

Ign. Končius

Žemaičių padangės kryžių ir koplytėlių statistika

(Statistica erucium et cappellarum in Samogitia)[1])

III

Šį rinkinėlį skiriu broliui Petrui už nuolatinę pagalbą rinkti medžiagą.

Šią vasarą pasisekė aplankyti kelias Žemaičių padangės apylinkes ir pakeliais surašyti šventąsias sodybas.

Žemaičių padangės kryžius ir koplytėles tyrinėti pradėjau 1912 m. Kai kurias vietas dviračiu apvažiavau ir kai kur pėsčias apėjau. Iki šiolei spaudai tepatiekta 218 klm. kelio ilgio. Kita medžiaga karo metu dingo, kaip jau anksčiau esu minėjęs, o buvo su viršum 700 klm. Dabar kažkaip noriu bent tiek pat kelio apvažiuoti. Tiesa, šiandien jau ir kelionės sąlygos kur kas geresnės. Anuomet blogesni keliai, dviratis ar lazda, o dabar ir keliai geresni ir greitas, patogus automobilis — kaip paukštis lakstai.

Antra vertus, tada daugiau likdavo įspūdžių: privargęs pasėdi prie šventųjų sodybos, pasvajoji, nugirsti žmonių, tų sodybų steigėjų, įlietos sielos balsą, aimanavimų, dėkingumo, apgailos ar kitų kurių sielvartos keliamų rūpesčių, skausmų; visa tai susiję su tikruoju kasdieniniu žmogaus gyvenimu; susilieji su pačia čia slėpininga, tai gražia ir iškilminga, tai paprasta ir monotoniška, kaip ir paties žmogaus gyvenimas, gamta. Taip, trumpai kalbant, susidarydavo gimtojo krašto ištisas vaizdas, — svetimos, nesavos, nuskriaustos, tuščios atrodydavo tos gretimosios apylinkės, kuriose maža tepastebėdavai šventųjų sodybų. Rodos, kraštas be sielos, nejaukus, o kartais net baisus dėl savo tuštumos ar patuštėjimo tokių žmonių tikrąją dvasią atspindinčių, laisva valia statomų ir mėgiamų, puošiamų ir dabinamų, gerbiamų ir dievinamų, gilią senovę vaizdžiai primenančių ir atstatančių, su krašto gamta taip glaudžiai ir meiliai susigyvenusių šventintų pastatų.

Nejauku, šiandien matant, kaip visa tai greitais žingsniais nyksta, kaip dažnai beriogso tik pakrypęs stulpas, iškritusi kryžma, palinkęs kry–

---

[1]) Pradžią žiūr. „Soter‘e“, n. 2 (1931) 36—64.

žius, susmukusi koplytėlė. Tuojau permeti mintį į tuos žmonių akstinus, kurie seniau su tokia pagarba ir meile, su tokiu atsidėjimu ir rūpesčiu versdavo ieškoti konkretiškų lyčių savo jausmams įkūnyti ir tai kitiems kukliai parodyti. Dabar tai įra, pakrypo, pakriko. Nebemokama tikrai lietuviškai viduj susikaupti ir pasiskųsti vidaus žaizdas gydančioms, sunkiomis valandomis stiprybę teikiančioms šventųjų sodyboms. Ar kur dauboje, prie sriaunaus upelio krūmais apaugęs Švents Jonelis meta į praeivį malonią, meilingą akį, ar liūdnai prie savo kerėblos ąžuolo ar liepos šakarnės rymuoja Smūtkelis — Aprūpintojėlis, ar skaisti Panelė Švenčiausia, ar Sopulingoji Motina Švenčiausia, ar šv. Jurgio kova su „smaku", ar ramus šv. Zidorius artojas, padedamas angelo, ar šventas Rokas, žaizduotas, šunelio slaugomas (tai ir žmogaus gyvenimo atvaizdas) — bet kuriuo atveju rasi paguodos, stiprybės.

Nudien kitaip. Ir registruodamas kaip vėsulas praleki: nebėra laiko pajausti dalyko esmės, surišti matomų pastatų su krašto gyvenimu, rasti jų ryšį su lipšnučiais žmonių sielos pasireiškimais. Ir žmonės tarsi visai atšalę, sustingę, pamiršę tėvų brangius palikimus. Tarsi iš kur atsikraustę kokie atsibastėliai, šaltai stebi praeities paminklų nykimą. Atrodo, kad jie nebeturi tėvų turėtojo jausmo, nebeįstengia tvorelės atstatyti ar paties pastato atnaujinti. Niūru, kaip įvairūs pasaulio sukrėtimai, veikia žmones, versdami juos kratytis praeities, versdami juos nustoti pagarbos senienoms, susijusioms su mirusių giminių, pažįstamų atminimu, su išgyventais rūpesčiais, sielvartomis, laime — su viso gimtojo krašto meile.

Išdidus šiandien žmogus, drąsus, vienas pats, be praeities, arba ją visai atmetęs, nori sau ateitį sudaryti...

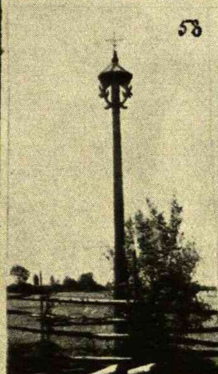
Vis dėlto gana staigus žingsnis į šalį!

Dabar, susimetus į organizacijas, iškėlus savo pamaldumą išorėn, pamiršus vidaus susikaupimą, pamiršus atskiro žmogaus vieno paties vidaus karštą maldą, beliko bendros iškilmės, bendros maldos, meldžiamasi, ar dedamasi besimeldžiant. Vargu tai yra lietuviška. Gaila, krypstame į dekoraciją. Pamirštame taip jaukų susikaupusio žmogaus pamaldumą.

Tekalba skaitlinės.

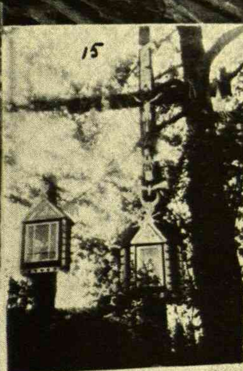
Patiekiamose lentelėse atstumai nėra taip tiksliai išmatuoti, kaip anksčiau patiektose lentelėse, nes teko važinėti trijose apskrityse: vienur, Kretingos apskrity, yra cementiniai stulpai kilometrams žymėti; Telšių apskrity, vienur atskiri mediniai kilometrų stulpai, kitur lentelės prikalinėtos prie telegrafų stulpų; o Tauragės apskrity neteko jokių kilometrų pažymėjimų pastebėti, — šio apskrities keliai apleisti.

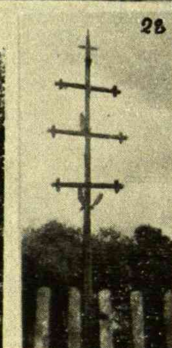
Lentelėse nurodoma kelio pradžia ir galas, to kelio ilgis kilometrais ir to kelio pravažiavimo ir registravimo data.

58

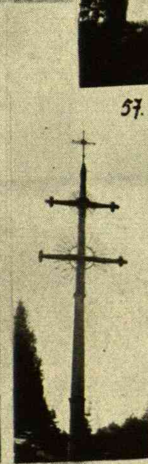
59

45.

48

15

52.

28

68

9.

57.

53

29.

32.

Pirmojo stulpelio skaitlinės rodo atstumus daugiausia tik sveikais kilometrais. Kilometro dalys imtos „iš akies."

Antrojo stulpelio raidės sutrumpintai rodo kelio pusę: D — dešinioji pusė, K — kairioji pusė.

Toliau eina šventųjų pavadinimai, surašyti sodybomis. Kartais sodyboj stovi koplytėlė su keletu šventųjų statulėlių bei jų paveikslų. Kartais aptiksi net po dvi koplytėles, o dažnai — koplytėlę ir kryžius. Įprastai tokios sodybos yra aptvertos, pasodinti medžiai aptvaro visuose keturiuose kampuose. Daugiausia mėgiami medžiai — klevai, topoliai, liepelės, šermukšniai. Pastaruoju metu tvorelės dažniausiai be priežiūros, apgriuvusios; neretai tvoros tik pėdsakai belikę.

Skaitlinės skliausteliuose ir raidė f rodo fotografijų eilės skaitlinę, pažymėtą patiekiamuose atvaizduose. Fotografuota daug, o patiekiamas tik keliolikas ir tai suglaustai, sugrūstai ant kitas kito.

1. Darbėnai — Įpiltis (13 klm.).

1934.VIII.19.

Atstumai klm.	Kelio pusė	Pavadinimai
2	D	K r y ž i u s.
2,5	D	S t o g i n i s k r y ž i u s.
3	K	Koplytėlėj ant stiebo Š v e n t a s J o n e l i s. Lauke matyti kita koplytėlė.
3,5	K	K r y ž i u s.
4	K	K r y ž i u s su gražiais pakraščiais (1 f.).
4,5	K	Parkaniukais aptvertas k r y ž i u s.
6	K	Prie ąžuolo koplytėlėj P a n e l ė Š v e n č i a u s i a.
7	D	Aplūžęs, be kryžmos k r y ž i u s.
10	D	S t o g i n i s k r y ž i u s ir k r i k š t a s (2 f.).
12	K	Koplytėlė ant akmenų, aptverta parkaniukais. P a n e l ė Š v e n č i a u s i a.
„	D	Ant stiebo k o p l y t ė l ė j Š v e n t a s J o n e l i s (3 f.).
12,5	K	K r y ž i u s.
13	D	Prie kelio į patį piliakalnį k r y ž i u s.

Netoli kelio, Šventosios upės link kapeliai. Išgriuvusi akmenų tvora; iškrypę mediniai varteliai.

Kapeliuose: 1) koplytėlė ant akmenų, S o p u l i n g o j i M o t i n a Š v e n č i a u s i a ir 2) s t o g i n i s k r y ž i u s.

Apskritai, šis kelias ir artimoji apylinkė turi daug kryžių — koplytėlių. Daug jų laukuose; iš tolo atrodo, kad ten nėra jokio kelio bei tako. Gal tai atsiminimams kalavijočių išžudytų kretingiškių, kurie bėgo į Įpiltį: pakely nežmoniškai buvo teriojami ir moterys ir vaikai.

2. Gargždai — Vėžaičiai (6 klm.).

1934.VII.21.

Atstumai klm.	Kelio pusė	Pavadinimai
		Gargžduose įdomi bažnyčia, špitolė su savo š v. R o k u gale, šventorius su dideliu K r i s t u m i koplytėlėj, s t o g i n i u k r y ž i u m i, ir kit. Daug meniškų padarų. Gargždus reikėtų šiuo atveju akyliau apžiūrėti ir suregistruoti (5, 6, 7, 8 f.).
1,5	K	Užmuštam karininkui totoriui paminklas: ant kalto akmens papėdės nedidelis geležinis m ė n u l i s; buvęs medine tvora aptvertas ir medukais apsodintas (9 f.).
„	D	Ant akmenų koplytėlėj K r i s t u s su raudonu rūbu.
2	D	K r y ž i u s netol kelio, sodyboj.
4	K	K r y ž i u s.
4	K	Ant stiebo koplytėlėj K a r a l i e n ė D a n g a u s (10 f.).
5	K	Ant stiebo koplytėlėj: 1) šv. P r a n c i š k u s A s i ž i e t i s, 2) šv. O n a, 3) Šv. J o n e l i s ir 4) P a n e l ė Š v e n č i a u s i a.
5,5	D	Ant akmenų koplytėlėj Š v. J o n e l i s, gana didelis.

3. Vėžaičiai — Endrejavas (19 klm.).

1934.VIII.21.

Atstumai klm.	Kelio pusė	Pavadinimai
	D	Netoli miestelio ant stiebo koplytėlėj Š v. J o n e l i s.
2	D	Ant stiebo koplytėlėj (11 f.): 1) K a r a l i e n ė D a n g a u s, 2) šv. R o k a s ir 3) šv. J u r g i s.
3	K	Parkaniukais aptvertoj ir topoliais apsodintoj koplytėlėj ant žemės P a n e l ė Š v e n č i a u s i a (12 f.).
4	K	Prie ąžuolo k r y ž i u s.

Atstumai klm.	Kelio pusė	Pavadinimai
4,5	D	Kryžius prie sodybos.
5	D	Ant stiebo koplytėlėj Šv. Jonelis.
„	D	Sodyboj koplytėlė. Kryžius.
8,5	D	Parkaniukais aptvertoj ant stiebo koplytėlėj šv. Jonas Krikštytojas. Auga blendis.
6	D	Begriūnančiais parkaniukais aptvertoj ant stiebo koplytėlėj (1913 metų — 13 f.): 1) Panelė Švenčiausia, 2) šv. Vincentas, 3) Šv. Jonelis ir 4) šv. Pranciškus Asižietis.
	K	Kieme kryžius.
6,5	D	Kryžius.
7	K	Parkaniukais aptvertoj ant stiebo koplytėlėj (1914 m.) Šv. Jonelis.
8	K	Koplytėlė ir kryžius (1934 m.). Panelė Švenčiausia (14 f).
8,5	D	Kryžius (1932 m.).
8,7	D	Kryžius.
9	K	Ant stiebo koplytėlėj (1895 m.) Šv. Jonelis, išpiaustytas iš plonos lentutės.
10	D	Raudonai dažytas ir parkaniukais aptvertas kryžius (1933 m.).
11	K	Sodyboj kryžius.
„	K	Apgriuvęs stoginis kryžius.
12	D	Sodyboj kryžius.
„	K	Sodyboj kryžius.
„	D	Prie vinkšnos koplytėlėj Panelė Švenčiausia.
	D	Dvi koplytėlės, parkaniukais aptvertos; auga topoliai (15 f.). Vienoj: 1) Jėzus neša kryžių ir visi kankinimo įrankiai ir 2) šv. Pranciškus Asiž. Antroj: 1) Sopulingoji Motina Švenčiausia, 2) šventasis su tijara ir kryžiumi (trijų kryžmų), 3) Eraupelikas su liutu ir 4) šv. Rokas.
„	D	Šv. Pliurijonas (16 f.).
„	K	Prie uosio tušti nauja koplytėlė.
„	K	Kryžius (1933 m.).

Atstumai klm.	Kelio pusė	Pavadinimai
13	K	Kryžkely ant Kulių du kryžiai, aptverti; dešinėj tik vienas stulpas belikęs.
„	K	Prie eglės tušti koplytėlė.
15	D	Kryžius su prikaltu krikštu (17 f.).
„	K	Buvusi parkaniukais aptverta (dabar stulpai jau nupuvę) koplytėlė (1901 m.): 1) šv. Juozapas (19 f.), 2) angelas sveria dūšią ir velnią, 3) šv. Rokas be šuniuko ir 4) šventoji su karūna, ostija kėlike ir palme.
16	D	Raudonai dažytas kryžius.
	D	Koplytėlė ant žemės. Motina Švenčiausia (18 f.), žydiškos išvaizdos, su karoliais, pinikais, tautiškų spalvų juostele. Statula gražaus darbo. Daug popierinių ir gyvų gėlių. Parkaniukais aptverta.
17	K	Ant stiebo koplytėlėj šv. Jonas Krikštytojas, prie upelio.
	K	Ant stiebo koplytėlėj: 1) šv. Jonas Krikštytojas (20 f.), 2) šventasis su vyskupiškais rūbais ir vyskupiška lazda, 3) Karalienė Dangaus ir 4) šv. Petronėlė. — Parkaniukais aptverta (1905 m.).
18	D	Kryžius.
19	D	Prie klevuko šv. Rokas (22 f.).

4. Endrejavas — Judrėnai (15 klm.).

1934.VIII.21.

Atstumai klm.	Kelio pusė	Pavadinimai
		Prie kapų šv. Pliurijonas (1885 m.) be šventojo. Kapų vartų gražūs granitiniai stulpai. Kapuose įdomi šventoji — su paukščiu prie krūtinės.
	K	Kryžius.
	D	Kryžius su prikaltu krikštu.
3	K	Buvęs kryžius su prikaltu krikštu.
	K	Naujas kryžius (1934 m. — 23 f.).

Atstumai klm.	Kelio pusė	Pavadinimai
4	D	Koplytėlėj ant stiebo (1906 m., 1852 m. — 24 f.). Sopulingoji Motina Švenčiausia.
5	D	Belūžtąs kryžius.
	D	Prie eglės koplytėlėj šv. Antanas.
	K	Kryžius.
	D	Kryžius, kadaise buvęs aptvertas.
	D	Kapeliai. Išsilikę: vienas apysveikis kryžius, o kito tik pusė.
	K	Kapai lauke, du kryžiai, aptverta.
9	D	Kapai prie pat kelio: dvi koplytėlės ir trijų kryžmų kryžius. Aptverta.
12	D	Kryžius.
	D	Stoginis kryžius.
	D	Ant stiebo koplytėlėj Šv. Jonelis.
14	D	Kapai su „pijokų" kapais.
	D	Buvusio stoginio kryžiaus tik vienas stulpelis išlikęs.
	K	Prie ąžuolo Karalienė Dangaus.
15	D	Kryžius.
	D	Prie pat Judrėnų kryžius (kryžkely).

5. Judrėnai — Užvėnų k. (3 klm.).

1934.VIII.21.

Atstumai klm.	Kelio pusė	Pavadinimai
1	K	Ant stiebo koplytėlėj Panelė Švenčiausia.
2	K	Kažkas buvęs.
3	D	Ant stiebo koplytėlėj Šv. Jonelis.
		Užvėnuose Rupšio kieme koplytėlė ant stiebo: 1) šv. Vincentas, 2) šv. Antanas ir 3) Loskavoji Motina Švenčiausia.

6. Judrėnų kapai — Rietavas (19 klm.).

1934.VIII.21.

Atstumai klm.	Kelio pusė	Pavadinimai
4	K	Kažkas buvęs.
6	D	Pakrypusi koplytėlė (25 f.): 1) šv. Antanas, 2) Sopulingoji Motina Švenčiausia ir 3) šv. Juozapas.
	D	Ant stiebo tušti koplytėlė.
7	K	Ant stiebo koplytėlėj Šv. Jonelis.
	K	Ant trumpo stiebo koplytėlėj Šv. Jonelis.
	D	Kryžkely Rietavas — Judrėnai kryžius su šv. Pliurijonu.
8	K	Ant stiebo koplytėlėj Šv. Jonelis.
	D	Begriūnąs stoginis kryžius (26 f.).
9	K	Begriūnančiais parkaniukais aptvertoj ant stiebo koplytėlėj: 1) šv. Jurgis ir 2) Panelė Švenčiausia.
10	D	Kapai: 1 kryžius, 2 Smūtkeliai, 1 stoginis kryžius.
10		Ant stiebo koplytėlė (27 f.): 1) šv. Petras, 2) Jėzus su surištomis rankomis ir 3) viename lange Panelė Švenčiausia ir šv. Juozapas. — Viršuj — Čenstakavo Panelė Švenčiausia.
		Prie Žadvainių ant akmens geležinis kryžius (1905 m.).
11	K	Stoginis kryžius.
13	K	Ant stiebo koplytėlėj Šv. Jonelis.
	K	Šurnokuose Mikalojaus Urbono kieme keturių kryžmų kryžius (1883 m. — 28 f.). Jo prievartėj ant stiebo koplytėlė (29 f.): 1) šv. Zidorius, atsiklaupęs meldžiasi, o angelas aria, 2) Sopulingoji Motina Švenčiausia ir 3) šv. Jurgis. — Aptverta parkaniukais; auga bezdai, rožė.
16	K	Virstąs stoginis kryžius (30, 31 f.).
17	K	Kalakutiškėj koplytėlė ant stiebo (1912 m.): 1) Sopulingoji Motina Švenčiausia, 2) šventoji su kėliku (ostija), karūna ir kardu ir 3) šventasis su kirviu ir žydinčia lazda.
18	D	Kryžius.
„	D	Koplytėlėj ant stiebo Šv. Jonelis.

7. Rietavas — Medingėnai (17 klm.).

1934.VIII.21.

Atstumai klm.	Kelio pusė	Pavadinimai
	D	Prie Jūros upės tušti koplytėlė.
1	D	Kryžius.
	D	Prie medžio koplytėlėj šv. Rokas.
	D	Prie medžio koplytėlėj Panelė Švenčiausia.
	D	Kryžius, aptvertas.
		Kryžkely koplytėlė (1930 m. — 33 f.): 1) šv. Jurgis, 2) Jėzus prie stulpo, 3) šv. Pranciškus Asiž. ir 4) Karalienė Dangaus su karoliais.
2	K	Kryžius.
	D	Kryžius sodyboj.
	D	Kryžius (32 f.).
4	K	Ant stiebo koplytėlė (35 f.): 1) šv. Ona, 2) šv. Juozapas, 3) Sopulingoji Motina Švenčiausia ir 4) šv. Antanas.
	K	Koplytėlė ant stiebo: 1) krucifiksas ir 2) šventoji su karūna, kėliku (su ostija) ir palme.
6	K	Koplytėlė ant stiebo (36 f.): 1) šv. Antanas, 2) Sopulingoji Motina Švenčiausia ir 3) šventoji su vaiku.
	K	Aukštame kalne kapai.
7	K	Kryžius (1933 m.).
	K	Koplytėlė ant akmenų: 1) Panelė Švenčiausia ir 2) Motina Švenčiausia. Netolimais Alko soda.
	K	Stoginis kryžius sodyboj.
	K	Kryžius sodyboj.
8	K	Kryžius.
	K	Ant stiebo koplytėlėj Šventas Jonelis.
9	K	Kryžius.
	K	Kryžius sodyboj.
10	K	Ant stiebo koplytėlėj Šv. Jonelis.
11	K	Kryžius.
	D	Kryžius.
12	D	Ant stiebo koplytėlė prie upelio, tušti.
13	D	Miške kryžius.

Atstumai klm.	Kelio pusė	Pavadinimai
	D	Ant stiebo koplytėlėj: 1) Sopulingoji Motina Švenčiausia ir 2) šv. Antanas.
14	K	Buvęs kažkas.
	K	Ant akmenų koplytėlė prie kelio į sodybą — Karalienė Dangaus.
	D	Ant žemės koplytėlėj Šv. Jonelis (1897 m.), baisios išvaizdos.
15	K	Ant žemės koplytėlėj Šv. Jonelis (38 f.). Medingėnai.

8. Medingėnai — Kontaučiai (14 klm.).

1934.VIII.21.

Atstumai klm.	Kelio pusė	Pavadinimai
3	D	Koplytėlė ant stiebo, Panelė Švenčiausia.
4		Vieškelis Žarėnai — Plungė. Šis vieškelis įėjo į jau anksčiau paskelbtą sąrašą. Dabar imta užrašinėti nuo kelio į Kontaučius.
11	K	Kapai: 2 kryžiai, 1 koplytėlė su Sopulingąja Motina Švenčiausia.
	K	Ant stiebo koplytėlė be šventųjų.
12	K	Kryžius.
13	K	Ant stiebo koplytėlėj Karalienė Dangaus.
14	D	Priemiesty koplytėlė ant stiebo
	K	Priemiesty koplytėlė ant stiebo
	D	Šv. Pliurijonas (39 f.).

9. Kontaučiai — Lėplaukė (10 klm.).

1934.VIII.21.

Atstumai klm.	Kelio pusė	Pavadinimai
1	K	Kryžius.
	K	Dviejų kryžmų kryžius.
4	D	Ant stiebo koplytėlė, parkaniukais aptverta; auga kle-

Atstumai klm.	Kelio pusė	Pavadinimai
		vukai: 1) Panelė Švenčiausia, 2) šv. Jonas ir 4) šventasis su kunigo rūbais ir rykšte.
5	D	Kapai: 2 kryžiai.
6	D	Ant stiebo koplytėlėj Šv. Jonelis.
	D	Stoginis kryžius.
	D	Prie eglės Smūtkelis.
7	K	Kryžius.
	K	Kryžkely ant Plungės akmeninis kryžius.
8	K	Ant akmenų koplytėlėj Motina Švenčiausia (labai įdomi).
		Priemiestis.
9	K	Kryžius.
	D	Dviejų kryžmų kryžius.
10	K	Graži nauja koplytėlė (1918—1928) ir šv. Pliurijonas (41 f.). Koplytėlėj (42, 43 f.): 1) šv. Jurgis, 2) šv. Kazimieras, 3) Jėzus Alyvų daržely ir 4) šv. Antanas.

10. Lėplaukė — Alsėdžiai (7 klm.).

1934.VIII.21.

Atstumai klm.	Kelio pusė	Pavadinimai
2	D	Koplytėlė ant stiebo be šventųjų.
	K	Prie eglės tušti koplytėlė.
5	K	Kryžius.
	K	Kryžius.
6	K	Kryžius.
7	D	Kryžkely ant Telšių ant stiebo koplytėlėj (44 f.): 1) Karalienė Dangaus, 2) krucifiksas ir 3) krucifiksas.

11. Alsėdžiai — Telšiai (16 klm.).

1934.VIII.21.

Atstumai klm.	Kelio pusė	Pavadinimai
1	D	K r y ž i u s.
	D	Ant stiebo koplytėlė su Sopulingąja M o t i n a Š v e n č i a u s i a.
	D	Ant kalno k r y ž i u s.
4	K	Ant stiebo koplytėlėj, panašioj į tą, kur kryžkely buvo: 1) S o p u l i n g o j i M o t i n a Š v e n č i a u s i a, 3) k r y ž i u s ir 3) k r y ž i u s.
6	D	Prie pušies koplytėlėj k r y ž e l i s.
8	K	K r y ž i u s su k r i k š t u miške; aptverta.
9	K	Cementinis k r y ž i u s, aptvertas parkaniukais.
		Gelžkelio bėgiai.
	K	Prie apušės koplytėlėj k r y ž e l i s.
11	D	Prie medžio koplytėlėj k r y ž e l i s.
		Kryžkelis ant Plungės.

12. Telšiai — Plungė (28 klm.).

1934.VIII.21.

Atstumai klm.	Kelio pusė	Pavadinimai
3	D	Prie eglės koplytėlėj P a n e l ė Š v e n č i a u s i a.
	D	Koplytėlėj prie eglės k r y ž e l i s.
8	D	Ant stiebo koplytėlėj P a n e l ė Š v e n č i a u s i a.
9	D	K r y ž i u s ir koplytėlė ant kalno (anuose sąrašuose buvo minėta — „Klaipėdos Žinios“ 1925 m.), netoli Lėplaukės.
	D	K r y ž i u s.
	K	K r y ž i u s.
		Šv. Pliurijonas.
		Praleista 4 klm. iki kelio į Kontaučius (žiūr. „8“).
13	D	K r i k š t a s.
14	D	K r y ž i u s.
16	D	Ant stiebo koplytėlėj Š v. J o n e l i s.
17	K	Tušti koplytėlė ant stiebo.

Atstumai klm.	Kelio pusė	Pavadinimai
21	K	Ant stiebo koplytėlėj (sodyboj) Sopulingoji Motina Švenčiausia.
	D	Ant stiebo koplytėlėj Karalienė Dangaus.
23	D	Kryžius.
24	K	Parkaniukais aptvertas kryžius.
25	D	Kryžius.
26		Kelias nuo Žarėnų. Iki Plungės miesto žiūrėk anuose sąrašuose (Žarėnai — Plungė).

13. Plungė — Kuliai (tik 6 klm.).

1934.VIII.22.

Atstumai klm.	Kelio pusė	Pavadinimai
		Imta rašyti nuo 12 kilometro, nes iki čia įdėta kituose sąrašuose.
12	K	Apgriuvusi koplytėlė (45 f.).
13	D	Ant stiebo tušti koplytėlė (46 f.).
14	K	Ant stiebo tušti koplytėlė, auga 4 klevai.
15	K	Ant stiebo koplytėlė, auga klevai, topoliai: 1) šv. Jonas Krikštytojas, 2) Šv. Jonelis ir 3) šventoji su ostija.
16	K	Dvi koplytėlės, du klevai, du topoliai (48 f.). Vienoj — Karalienė Dangaus. Antroj — šv. Simonas. Aptvertos žiogriais.
	D	Koplytėlė prie topolio, nauja. Krucifiksas.
17	K	Stoginis kryžius, begriūnąs.
	K	Stoginis kryžius su krucifikso paveikslu.
	K	Ant akmenų Šv. Jonelis.
18	K	Sodyboj koplytėlė.
	D	Ant stiebo koplytėlė, tušti.
	D	Kryžius.
	K	Sodyboj koplytėlė.
		Miestely didelė koplytėlė ir tikrai didelis šv. Jurgis.

14. Kuliai — Rietavas (20 klm.).

1934.VIII.22.

Atstumai klm.	Kelio pusė	Pavadinimai
1	D	Nuo kryžkelio. Prie ąžuolo koplytėlėj Panelė Švenčiausia.
2	D	Ant akmenų koplytėlėj Panelė Švenčiausia.
	D	Stoginis kryžius.
	D	Ant stiebo koplytėlėj Šv. Jonelis.
3	K	Ant stiebo koplytėlėj Šv. Jonelis.
		Kryžkely (Repšaičiai — Rietavas) kryžius.
	D	Ant stiebo koplytėlėj Šv. Jonelis.
4	K	Ant stiebo koplytėlėj Šv. Jonelis; apipuvęs šventasis.
5	D	Ant stiebo koplytėlėj Šv. Jonelis.
6	K	Ant akmenų parkanėliais aptvertoj koplytėlėj Sopulingoji Motina Švenčiausia.
	K	Kryžkely prie pušies koplytėlėj Panelė Švenčiausia.
	K	Koplytėlėj ant akmenų Panelė Švenčiausia.
7	D	Kryžius.
	K	Sodyboj kryžius.
8	K	Kryžius.
9	K	Sodyboj kryžius.
	K	Kryžius.
10	K	Kryžius.
11	D	Ant stiebo koplytėlėj: 1) Šv. Jonelis ir 2) šv. Pranciškus Asiž.
	D	Koplytėlėj ant akmenų Panelė Švenčiausia.
	D	Kapeliai: 1 kryžius, 1 stoginis kryžius. Aptverti, medžiais apaugę.
13	K	Kryžius.
15	K	Kryžius.
16	D	Ant stiebo koplytėlė, tušti.
	D	Kapeliai (Skrobliuose).
	D	Koplyčioj Panelė Švenčiausia.
	K	Koplytėlėj ant stiebo (1906 m.), begriūnančiais parkaniukais aptvertoj (50 f.): 1) šv. Jurgis, 2) Sopulingoji Motina Švenčiausia, 3) šv. Pranciškus ir 4) šventasis su knyga ir kardu, aukštyn pakėlęs rankas.
17	K	Kapai.

Atstumai klm.	Kelio pusė	Pavadinimai
	K	K r y ž i u s.
	D	Ant žemės koplytėlėj, cinkuota skarda apmuštoj, parkaniukais aptvertoj (1902 m.), su skylute pinigams mesti (51 f.): 1) šv. R o k a s, 2) S o p u l i n g o j i M o t i n a Š v e n č i a u s i a ir 3) šv. P e t r a s.
18	D	Ant stiebo koplytėlėj (52 f.): 1) P a n e l ė Š v e n č i a u s i a ir 2) šv. A n t a n a s. — Statulos ne medinės.
	K	Ant stiebo koplytėlėj (1924 m.), parkaniukais aptvertoj, su keturiais berželiais (53 f.): 1) P a n e l ė Š v e n č i a u s i a, 2) Š v. J o n e l i s, 3) šv. A n t a n a s ir t. t.
	K	K r y ž i u s, senas, bevirstąs.
		Druopštai.
19	K	Ant stiebo koplytėlėj (1881 m. — 54 f.), parkaniukais aptvertoj (5 apušės), su dėžute pamato akmeny pinigams mesti, su 2 lempomis S o p u l i n g o j i M o t i n a Š v e n č i a u s i a.
	K	Kapai.
	K	K r y ž i u s, parkaniukais aptvertas.

15. Rietavas — Endrejavas (14 klm.).

1934.VIII.22.

Atstumai klm.	Kelio pusė	Pavadinimai
1	D	K r y ž i u s.
	D	Ant akmenų koplytėlėj S o p u l i n g o j i M o t i n a Š v e n č i a u s i a.
2	K	Prie topolio S m ū t k e l i s.
3	K	Parkaniukais aptvertoj koplytėlėj (55 f.) ant žemės P a n e l ė Š v e n č i a u s i a.
	K	K r y ž i u s, mažas (4 klm. nuo Rietavo).
	K	Lauke k r y ž i u s su dviem kryžmomis.
	D	K r y ž i u s.
4	D	K r y ž i u s ir k r i k š t a s. Parašas (56 f.): „Pražom sukalbėti ben vėna amžina atilsi už duši Juliannos 1905 m.“.

Atstumai klm.	Kelio pusė	Pavadinimai
	D	Ant stiebo koplytėlėj Šv. Jonelis.
5	K	Parkaniukais aptverta kalto akmens papėdė.
	K	Ant akmens Šv. Jonelis.
	D	Kapai: 2 kryžiai, 1 stoginis kryžius, 1 prie medžio.
	K	Lauke stoginis kryžius.
6	K	Prie beržo koplytėlėj Panelė Švenčiausia.
	K	Kryžius (1884 — 57 f.).
7	K	Kryžius.
	K	Tušti koplytėlė ant stiebo.
	K	Stoginis kryžius (58 f.).
8	K	Ant siebo koplytėlėj Šv. Jonelis.
9	D	Ant stiebo koplytėlėj (1885 m. — 59 f.): 1) Dievo Motina su Sūnumi; Sūnus su ilga jupele ir ilgais plaukais (keistai padaryta), 2) šv. Ona ir 3) šv. Kazimieras.
12	D	Kryžius.
	D	Kryžius.
	K	Stoginis kryžius.
13	D	Ant stiebo koplytėlėj Šv. Jonelis.
	D	Kryžius.
	D	Prie medžio koplytėlėj Dievo Motina.
14	K	Ant stiebo koplytėlėj: 1) Sopulingoji Motina Švenčiausia, 2) šv. Pranciškus, 3) Karalienė Dangaus ir 4) šv. Petras.
	D	Ant stiebo koplytėlėj Sopulingoji Motina Švenčiausia.
	D	Stoginis kryžius.

16. Endrejavas — Veviržėnai (14 klm.).

1934.VIII.22.

Atstumai klm.	Kelio pusė	Pavadinimai
	D	Kapai.
2	D	K r y ž i u s.
3	K	Prie liepos S o p u l i n g o j i M o t i n a Š v e n č i a u s i a.
	D	Ant stiebo tušti koplytėlė.
4	K	Prie ąžuolo koplytėlėj P a n e l ė Š v e n č i a u s i a.
	K	Parkaniukais aptverta: 1) koplytėlė (1904 m. — 49 f.) su K a r a l i e n ė D a n g a u s ir 2) k r y ž i u s („Pun. Pran. Zeb. 1884").
	D	K r y ž i u s.
5	D	K r y ž i u s.
6	K	K r y ž i u s ir k o p l y t ę l ė ant vieno stiebo. Koplytėlė tušti.
7	D	K r y ž i u s kryžkely.
	D	K r y ž i u s.
8	D	S t o g i n i s k r y ž i u s.
9	K	Ant stiebo tušti koplytėlė.
	D	Kapai: 2 kryžiai, 1 prie ąžuolo; aptverta; dideli medžiai.
11	D	Ant stiebo koplytėlėj P a n e l ė Š v e n č i a u s i a.
12	D	Ant stiebo koplytėlėj, parkaniukais aptvertoj, šv. Z i d o r i u s.
14	D	Parkaniukais aptvertoj ant žemės koplytėlėj žmogaus ūgio Š v. J o n e l i s.

17. Veviržėnai — Vėžaičiai (14 klm.).

1934.VIII.22.

Atstumai klm.	Kelio pusė	Pavadinimai
		Daug šventųjų miestely: šv. Pliurijonas (63 f.) ir koplytėlėj ant to paties stiebo P a n e l ė Š v e n č i a u s i a. Š v. J o n e l i s, didesnis už žmogų (1922). Prie šventoriaus J ė z u s.
1	D	Prie topolio koplytėlėj S m ū t k e l i s.

Atstumai klm.	Kelio pusė	Pavadinimai
2	K	Kryžius.
5	K	Ant stiebo koplytėlėj šv. Jonas Krikštytojas.
	K	Kryžius.
6	D	Kryžius.
7	K	Geležinis kryžius.
	K	Geležinis kryžius ant didelio akmens.
		Mūrinėj koplytėlėj (60 f.) Sopulingoji Motina Švenčiausia; apačioj kryželis su relikvijomis. Pinigams mesti vartelių stulpe skylute. Aptverta.
9	K	Ant stiebo: I. Koplytėlėj: 1) Panelė Švenčiausia ir 2) šv. Rokas. — II. Geležinis kryžius. — Aptverta parkaniukais.
10	D	Buvę kapai. Kryžių nebėra. Tvorų nebėra. Auga dideli medžiai.
11	K	Kryžius.
12	D	Lauke kapai, apaugę medžiais.
	D	Kryžius.
13	D	Ant stiebo koplytėlėj Šv. Jonelis.
14	K	Prie ąžuolo koplytėlėj Šv. Jonelis (didelis).
	D	Dvaro koplytėlė.

18. Vėžaičiai — Kuliai (15 klm.).

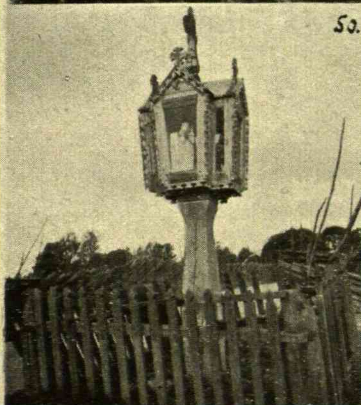
1934.VIII.22.

Atstumai klm.	Kelio pusė	Pavadinimai
8	D	Parkaniukais aptvertas kryžius.
	K	Kryžius.
10	K	Ant stiebo koplytėlėj Šv. Jonelis.
11	D	Ant stiebo parkaniukais aptvertoj koplytėlėj (1893 m. — 61 f.): 1) šv. Jurgis, 2) šv. Zidorius sėja ir šv. Roko šuniukas, 3) šv. Rokas ir 4) Šv. Jonelis.
	K	Kryžius.
12	D	Ant stiebo koplytėlėj šv. Antanas.

61.

60

36

50.

54.

47.

51.

33.

19.

62.

Atstumai klm.	Kelio pusė	Pavadinimai
	K	Stoginis kryžius.
13	D	Stoginis kryžius (62 f.). Ant stiebo griūnančiais parkaniukais aptvertoj, 4 šermukšniais apsodintoj koplytėlėj: 1) Panelė Švenčiausia, 2) šv. Pranciškus, 3) šventoji su kėliku (ostija), palme ir kardu ir 4) šv. Ona.
14	D	Kryžius, stoginis.
	D	Sodyboj kryžius.
	K	Kryžkely į Šakinius stoginis kryžius. Priešais geležine tvora aptverta cementinė papėdė.

19. Kuliai — Mikoliškė (13 klm.).

1934.VIII.22.

Atstumai klm.	Kelio pusė	Pavadinimai
1	K	Kryžius.
2	K	Buvęs dviejų kryžmų kryžius ir krikštas. Dabar prikalta Panelė Švenčiausia.
3	K	Stoginis kryžius.
	D	Ant stiebo koplytėlėj Šv. Jonelis.
	D	Pasvirusioj koplytėlėj (1890 m.): 1) Sopulingoji Panelė Švenčiausia, 2) šventoji su nudaužytomis rankomis ir 3) šv. Pranciškus.
6	K	Sodyboj kryžius.
	D	Ant stiebo koplytėlėj Šv. Jonelis.
7	D	Griūnančioj koplytėlėj ant stiebo šv. Jurgis.
8	K	Su dideliu Nukryžiuotoju kryžius.
9	D	Kažkas buvęs.
10	K	Ant stiebo koplytėlėj šv. Jurgis.
	D	Stoginis kryžius.
		Ant stiebo koplytėlėj šv. Jurgis.
		Kryžkelis Mikoliškė — Kuliai. Į Mikoliškę 3 klm. Ant stiebo koplytėlėj: 1) šv. Pranciškus ir 2) šv. Antanas.

Atstumai klm.	Kelio pusė	Pavadinimai
		Buvę aptverta, dabar tik 1 stulpas belikęs.
		J. Bronišo lauke krikštas su parašu: „A. A. st. 10 d. X 1923 m.“.
		J. Bronišo sode stoginis kryžius, 1814 m.

20. Mikoliškė — Budriai (10 klm.).

1934.VIII.22.

Atstumai klm.	Kelio pusė	Pavadinimai
1	K	Ant stiebo koplytėlėj Šv. Jonelis.
2	D	Ant stiebo parkaniukais aptvertoj koplytėlėj prie vieno išilgai pertverto langelio, greta, tik sienelė tarpe: 1) šv. Rokas ir 2) Šv. Jonelis. — Kitur tokių iki šiolei nebuvo tekę matyti.
	K	Lauke koplytėlė.
4	D	Ant stiebo koplytėlėj (kaip ir 2, D): 1) šv. Rokas ir 2) Panelė Švenčiausia.
7	D	Koplyčia Žutautuose, parkanais aptverta, auga du dideli klevai. Čia trys langai į kelią, nelyginant trys koplytėlės, sustumtos greta: 1) šv. Rokas, 2) Panelė Švenčiausia ir 3) šv. Rozalija.
	K	Stoginis kryžius.
	K	Sodyboj koplytėlė.
		Kryžkely kažkas buvęs.
	K	Stoginis kryžius.
8	D	Ant stiebo prie šermukšnio koplytėlėj Karalienė Dangaus.
	D	Kieme stoginis kryžius.
	K	Šv. Jonelis koplytėlėj ant stiebo.
	K	Sodyboj ant stiebo koplytelėj Panelė Švenčiausia.
9	K	Kryžius ir koplytėlė ant vieno stiebo netol Budrių, atstu nuo kelio. Būta gražaus pastato.

21. Budriai — Mišučiai (3 klm.).

1934.VIII.22.

Atstumai klm.	Kelio pusė	Pavadinimai
	D	Mišučių prievartėj prie liepos S m ū t k e l i s.

22. Mišučiai — Kretinga (12 klm.).

1934.VIII.22.

Atstumai klm.	Kelio pusė	Pavadinimai
1	K	Raudonai nudažytas k r y ž i u s ir greta k r i k š t a s pakalnėj prie Minijos.
2	K	K r y ž i u s prie Minijos tilto.
3	D	Prie Raguviškių senkelio s t o g i n i s k r y ž i u s ir netolimais k r i k š t a s.
4	K	Prie klevo koplytėlėj S m ū t k e l i s.
5	K	Kapai, apaugę pušimis, beržas: 1) g e l e ž i n i s k r y ž i u s akmeny ir 2) koplytėlėj ant akmenų (1905 m.) P a n e l ė Š v e n č i a u s i a, išdabinta, puošiama.
9	K	K r y ž i u s.

23. Grūšlaukė — Smeltė — Knėžai — Degimai — Didieji Žalimai — Klausgalvų Medsėdžiai — Klausgalvai — Kalnalis (9 klm.).

1934.IV.5.

Atstumai klm.	Kelio pusė	Pavadinimai
0,1	D	Š v. J o n a s K r i k š t y t o j a s.
0,2	D	K r y ž i u s.
	K	Parkaniukais aptvertoj koplytėlėj P a n e l ė Š v e n č i a u s i a.
1,2	K	Aplūžusiais parkaniukais aptvertoj koplytėlėj P a n e l ė Š v e n č i a u s i a.

[1]) Šio kelio davinius suteikė p. A. Jūcys.

Atstumai klm.	Kelio pusė	Pavadinimai
	D	Šv. Jonas Krikštytojas.
1,4	D	Knėžų Serapino kieme ant vieno stiebo kryžius ir koplytėlė. Aplūžę.
1,5	D	Knėžų Serapino laukuose stoginis kryžius.
	D	Knėžų Kontrimo laukuose Šv. Jonelis.
1,7	D	Knėžų ganyklose šv. Jurgis.
1,9	D	„ „ stoginis kryžius.
2	K	„ „ prie akmenų lipto Šv. Jonelis.
2,1	D	„ „ koplytėlėj Panelė Švenčiausia.
2,9	D	Degimų Jūcio laukuose stoginis kryžius.
	D	„ „ „ prie tiltelio Šv. Jonelis.
3	K	„ „ kieme kryžius.
3,8	D	„ Stonkaus pievoj, prie akmenų lipto Šv. Jonelis.
5,8	K	Degimų Benečio pievoj, prie upokšnio Šv. Jonelis.
7,3	K	Didžiųjų Žalimų „Ilgojoj ulyčioj“ stoginis kryžius.
7,7	D	Didžiųjų Žalimų „Ilgojoj ulyčioj“ Šv. Jonelis.
8,2	K	Klausgalvų Medsėdžių Mikalauskio kieme kryžius.
8,7	D	„ „ Eglinskio kieme ant stiebo koplytėlė, nepažystamas šventasis.
9,0	D	Klausgalvų Medsėdžių Jūcio laukuose kryžius — apveizėlis.
9,3	D	Klausgalvų Medsėdžių Jūcio kieme kryžius.
		Eita pėščia. Pradžioj keliu 1,4 klm.; paskui takais. Atstumai imti iš akies. Čion neįeina kryžiai bei koplytėlės, esančios už 15 m. nuo kelio bei tako.

24. Žlibinai — Kontaučiai (4 klm.).

1933.VIII.14.

Atstu- mai klm.	Kelio pusė	Pavadinimai
	K	Prie ąžuolo koplytėlėj Panelė Švenčiausia.
	K	Stoginis kryžius.
	D	Maro metų kapaliai.
	D	Prie medžio Panelė Švenčiausia.
	K	Stoginis kryžius už Didžiojo kalno ant mažo kalniuko, prie buvusio kelio, dabar užpakaliu važiuojama.
	K	Miestely, koplytėlėj Sopulingoji Motina Švenčiausia.

25. Drobukščių k. — Varniai (7 klm.).

1934.VII.12.

Atstu- klm. mai	Kelio pusė	Pavadinimai
	K	Penki kryžiai kapuose.
	D	Prie Domonto upelio ant stiebo koplytėlėj Šv. Jonelis.
	K	Akmeninė koplytėlė (čia 1910 m. jautis nudūręs Antaną Balsevičių): 1) Sopulingoji Motina Švenčiausia, 2) Panelė Švenčiausia, 3) šv. Antanas ir 4) Saldž. Širdis Jėzaus.
	K	Kryžius.
	K	Kryžius.
	K	Prie kryžkelio į Šauklius kryžius.
	K	Kryžius.

			1	2	3	4	7	9	11	12	10	6	15
	Keliai	Kilometrai	Kryžius	Panelė Švenčiausia	Šventas Jonelis	Stoginis Kryžius	Šventas Jurgis	Šventas Pranciškus	Šv. Jonas Krikštytojas	Jėzus	Krikštas	Šventas Antanas	Šventas Zidorius
1	Darbėnai — Įpiltis	13	7	3	2	3	—	—	—	—	1	—	—
2	Gargždai — Vėžaičiai	6	2	2	2	—	—	1	—	1	—	—	—
3	Vėžaičiai — Endrejavas	19	18	8	5	1	1	2	3	—	—	—	—
4	Endrejavas — Judrėnai	15	11	2	1	2	—	—	—	—	2	1	—
5	Judrėnai — Užvėnų k.	3	—	2	1	—	—	—	—	—	—	1	—
6	Judrėnų kapai — Rietavas	19	4	6	5	3	2	—	—	1	—	1	—
7	Rietavas — Medingėnai	17	14	8	4	1	1	1	—	1	—	3	—
8	Medingėnai — Kontaučiai	14	1	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—
9	Kontaučiai — Lėplaukė	10	6	2	1	1	2	—	1	1	—	1	—
10	Lėplaukė — Alsėdžiai	7	5	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
11	Alsėdžiai — Telšiai	16	9	2	—	—	—	—	—	—	1	—	—
12	Telšiai — Plungė	28	7	4	1	—	—	—	—	—	—	—	—
13	Plungė — Kuliai	6	2	1	2	2	—	—	1	—	—	—	—
14	Kuliai — Rietavas	20	12	12	7	1	1	2	—	—	—	2	—
15	Rietavas — Endrejavas	14	10	8	4	4	—	1	—	—	1	—	—
16	Endrejavas — Veviržėnai	14	6	4	1	1	—	—	—	—	—	—	1
17	Veviržėnai — Vėžaičiai	14	8	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—
18	Vėžaičiai — Kuliai	15	4	1	2	4	1	1	—	—	—	1	1
19	Kuliai — Mikoliškė	13	4	2	2	2	2	2	—	—	2	1	—
20	Mikoliškė — Budriai	10	—	4	3	3	—	—	—	—	—	—	—
21	Budriai — Mišučiai	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
22	Mišučiai — Kretinga	12	3	—	—	1	—	—	—	—	2	—	—
23	Grūšlaukė — Kalnalis	9	5	3	6	4	1	—	2	—	—	—	—
24	Žlibinai — Kontaučiai	4	—	3	—	2	—	—	—	—	—	—	—
25	Drobukščių k. — Varniai	7	4	2	1	—	—	—	—	1	—	1	—
		308	141	84	52	35	11	10	7	5	9	12	2
	%%		32,2	19,8	12,2	8,2	2,6	2,4	1,7	1,2	2,1	2,8	0,5

	13	13	5	8	13	14	14	15	16	16	16	14	16	15	14	16				
	Šventas Juozapas	Šventa Ona	Nepažįstamas šventasis	Šventas Rokas	Smūtkelis	Šventas Vincentas	Šventas Pliurijonas	Šventas Simonas	Šventa Petronėlė	Angelas	Totoriškas mėnulis	Šventas Petras	Šventas Zidorius	Šventas Kazimieras	Kryžius ir koplytėlė	Šventa Rozalija				Iš viso
1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	16
2	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	10
3	1	—	3	4	—	1	1	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	51
4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	18
5	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5
6	2	—	2	—	—	1	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	29
7	1	1	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	38
8	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4
9	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	18
10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6
11	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	12
12	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	12
13	—	—	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10
14	—	—	2	1	-	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	41
15	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	31
16	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	14
17	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	14
18	—	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	18
19	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	18
20	—	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	15
21	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
22	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7
23	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	23
24	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5
25	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9
	4	4	13	11	4	3	3	2	1	1	1	3	1	2	3	1	—	—	—	425
%%	1	1	3	2,6	1	0,7	0,7	0,5	0,2	0,2	0,2	0,7	0,2	0,5	0,7	0,2	—	—	—	—

Santraukos pirmosios eilutės skaitlinės rodo šventųjų eilę pagal jų daugumą: daugiausia kryžių, paskui eina Panelė Švenčiausia visokiuose variantuose, toliau — Šventas Jonelis, dar toliau — stoginis kryžius. Gana daug nepažįstamų šventųjų; jie stovi penktoj vietoj. Šeštoj vietoj eina šventas Antanas ir t. t. Iš viso šešiolika šventųjų pavadinimų.

Pirmasis stulpelis yra kelio eilės numeris.

Antrasis stulpelis — kelio pradžia ir galas.

Tretysis stulpelis — to kelio ilgis kilometrais.

Toliau eina įvairių šventųjų skaičius kely.

Paskutinis stulpelis rodo sakytuose keliuose visus šventuosius.

Priešpaskutinės eilutės skaitlinės rodo: pirmoji — viso kelio ilgį, o kitos — įvairių šventųjų bendrą skaičių visame kely. Paskutinė eilutė — tą pat, apskaičiuotą procentais.

Viso kelio ilgis — 308 kilometrai.

Tokiame kely surasta ir surašyta 425 šventieji, atsieit, vienam kilometrui tenka 1,38 šventojo.

Smulkmenos

(Miscellanea)

Ar jungtuvių užsakai galimi sakyti atšauktais šventadieniais?

Kodekso I. C. kan. 1024 pasakyta. „Publicationes fiant tribus continuis diebus dominicis aliisque festis de praecepto in ecclesia inter Missarum sollemnia, aut inter alia divina officia ad quae populus frequens accedat." Taigi jungtuvių užsakai sakytini sekmadieniais ir kitais įsakytais šventadieniais. Paskutinieji suprastini yra įsakyti visuotinėmis ar dalinėmis bažnytinėmis teisėmis, nes ką tik cituotame kanone be restrikcijos pasakyta. Kadangi Lietuvoj įsakytų vietos šventadienių nėra, tai mums tėra svarbūs visuotiniai šventadieniai. Pagal kan. 1247 tokie, be sekmadienių, yra: pirma Kalėdų diena, Nauji Metai, Trys Karaliai, Šeštinės, Dievo Kūnas, Nekaltas Pradėjimas, Žolinė (į Dangų Ėmimas), šv. Juozapas (19 kovo), šv. Petras ir Povilas ir Visų Šventė.

Ar jungtuvių užsakai galimi sakyti nešventadieniais? Aišku, kad negalima.

Ar jungtuvių užsakai galimi sakyti atšauktais visuotiniais šventadieniais — šventadieniais, kurie buvo įsakyti prieš Kodeksą I. C. ir šiandien jau atšaukti Kodeksu I. C. ar kuriuo kitu keliu? Tai mūsų klausimas. Čia reikia skirti, ar kalbamaisiais šventadieniais šiandien belaikomos pamaldos ir į jas susirenka daug žmonių ar pamaldų nebelaikoma arba į jas nesusirenka daug žmonių. Neigiamuoju atveju tikrai nebegalima sakyti jungtuvių užsakų. Su tuo visi sutinka. Teigiamuoju atveju klausimas yra komplikuotesnis. Prieš Kodeksą I. C., vienų nuomone, šiuo atveju vietos ordinaras galįs net įstatymu leisti sakyti jungtuvių užsakus[1]). Kitų galva, tada jungtuvių užsakai galimi sakyti, net be jokio vietos ordinaro leidimo[2]). Po Kodekso I. C., pasak vienų, jungtuvių užsakai visada galimi sakyti[3]). Pasak kitų, kalbamieji užsakai tegalimi esą sakyti ten, kur toks esąs įprotis[4]). Trečių nuomone, vietos ordinaras dėl tinkamos priežasties

---

[1]) Pav., Fr. Wernz, Ius decretalium, Trati 1911, IV[2] n. 138 išn. 24.

[2]) Pav.: A. Lehmkuhl, Theologia moralis[12], II n. 862; Al. Sabetti, Compendium theologiae moralis[20], Ratisbonae 1906, n. 845.

[3]) Pav., Al. De Smet, De sponsalibus et matrimonio tractatus canonicus et theologicus necnon historicus ac iunridico–civilis[3], Brugis 1920, I n. 54.

[4]) Pav., A. Vermeersch et I. Creusen, Epitome iuris canonici cum commentariis ad scholas et ad usum privatum[2], Mechliniae–Romae 1925, II n. 290.

galįs[1]) atskirais atvejais leisti sakyti[2]). Ketvirtų nuomone, jungtuvių užsakų negalima sakyti neįsakytais, nors ir atšauktais, šventadieniais ir šiuo atveju net vietos ordinaras negali įstatymu ar generaliniu dekretu leisti jų sakyti[3]).

Prieškodeksinė teigiamoji nuomonė buvo pamatuota tuo, kad Tridento susirinkimas buvo įsakęs jungtuvių užsakus sakyti „šventadieniais" (diebus festivis). Štai visas tekstas: „Sancta Synodus... praecipit ut in posterum, antequam matrimonium contrahatur, ter a proprio contrahentium parocho tribus continuis diebus festivis in ecclesia inter Missarum solemnia publice denuntietur inter quos matrimonium sit contrahendum"[4]). O šventadienis visaip galimas suprasti, atsieit, taip įsakytas, taip net neįsakytas.

Šiandien Kodekse I. C. aiškiai pasakyta, jog jungtuvių užsakai sakyti reikia „sekmadieniais ir kitais įsakytais šventadieniais" (diebus dominicis aliisque festis de praecepto). Vadinasi, nebeužtenka stačiai „šventadienio", bet jis turi būti įsakytas: turi būti sekmadienis ar įsakytas kitas šventadienis. Todėl anuo teigiamuoju atveju, t. y. atšauktais visuotiniais šventadieniais, nors ir būtų laikomos pamaldos ir į jas susirinktų daug žmonių, vis dėlto negalima sakyti jungtuvių užsakų ir vietos ordinaras to dalyko daryti net negali leisti įstatymo keliu. Taigi šiandien nebegalima sakyti jungtuvių užsakų per šiaipjau atlaidus, antrąją Velykų dieną, antrąją Sekminių dieną, antrąją Kalėdų dieną, per Šv. Marijos Užgimimą, per šv. Simoną ir Judą ar šv. Mykolą ir t. t., nors iškilmingiausiai būtų keliama šventė ir minios žmonių joj dalyvautų ir t.t. Tik vietos ordinaras gali atskirais atvejais leisti sakyti jungtuvių užsakus. Bet tai tėra dispensa ir konsekventiškai dispensų modeliu ir reguliuojama. Todėl ir P. Gasparri rašo: „Diebus festivis suppressis parochus facere nequit publicationes sine licentia Ordinarii, quam tamen Ordinarius facile concedet, si eo die sacrae functiones habeantur cum populi concursu. Eam dare potest vel in singulis casibus particularibus, vel semel pro semper in statutis dioecesanis, si haec facultas a Sancta Sede obtenta fuerit"[5]).

---

[1]) Pav., M. Leitner, Lehrbuch des katholischen Eherechts[3], Paderborn 1920, 257.

[2]) Pav., Fr. Wernz–Vidal P., Ius canonicum, V[2]: Ius matrimoniale, Romae 1928, n. 126.

[3]) Pav.: Th. Vlaming, Praelectiones iuris matrimonii[3], Bossum in Hollandia 1919, I n. 138; I. Chelodi, Ius matrimoniale[3], Tridenti 1921, n. 26; P. M. Cappello. Tractatus canonico-moralis de sacramentis iuxta Codicem Iuris Canonici, III: De matrimonio, Taurinorum Augustae 1923, n. 165; P. Gasparri, Tractatus canonicus de matrimonio[4], 1932, I n. 162.

[4]) Sess. XXIV, *de ref. matrim.*, c. 1.

[5]) T. p.

Mūsų doktrinai prieštarauja Panevėžio vyskupijos dekanų 1934 m. rugp. mėn. 3 d. konferencijos nutarimas: „Nevienodumams išvengti, taikant kanoną 1024, nusistatyta, kad galima kanonas aiškinti in favorem nupturientium ir skelbti užsakai in festis suppressis, jei yra concursus populi, nes kanono tikslas tuo būdu yra pilnai atsiekiamas"[1]. Kas pasakytina? Dekanų konferencijos kanonų aiškinimas nėra autentiškas. Tai viena. Antra, Panevėžio dekanų konferencijos kan. 1024 aiškinimas paremtas įstatymo tikslu: „nes kanono tikslas tuo būdu yra pilnai atsiekiamas." Tai prieštarauja elementariškiausiai įstatymų aiškinimo normai, kad aiškių įstatymų nereikia aiškinti ir „Leges ecclesiasticae intelligendae sunt secundum propriam verborum significationem in textu et contextu consideratam" — kan. 18. Tik „si dubia (įstatymo žodžiai) et obscura manserint, ad locos codicis paralleles si qui sint, ad legis finem... est recurrendum" — kan. 18. Čia „verba" kaip tik nėra „dubia et obscura" — negalima „recurrere ad legis finem." Reikia atsiminti ir tai, kad įstatymo tikslas nėra pats įstatymas ir todėl net tikrai abejotinais atvejais atsargiai tevartotinas ir labiausiai — o gal net „exclusive" — teturi juridinę vertę „in correlativis, in aequiparatis, in connexis et in contentis". Trečia, kalbamasis aiškinimas yra pplečiamasis (interpretatio extensiva), kur įimama tai, kas atrodo lyg neįeina į įstatymą. O bažnytinius įstatymus paplečiamai (extensive) aiškinti tegali autentinis jų aiškintojas.

[1]) „Tiesos Kelias" (of. dal.), n. 10 (1934) 102.

Biblijografija

(Bibliographia)

Fundamentalinė teologija

A d a m K., Jésus Christ (Traduit de l'allemand par E. Ricard), Paris 1934, 367 in 12⁰.

F a l c o n F., La crédibilité du dogme catholique (Apolog. scientifique), Paris 1933, 507 in 8⁰, 36 fr.

J a n n i U., Teosofia, Torino 1933, 431 in 8⁰.

H o f m a n n F., Der Kirchenbegriff des hl. Augustinus, München 1933, XX+524 in 8⁰, 15,50 mark.

L l o r c a B., Die spanische Inquisition und die „Alumbrados" (1509—1667) nach den Originalakten in Madrid und in anderen Archiven, Berlin–Bonn 1934, XVI+138 in 8⁰.

Šis veikalėlis, be abejo, kris į akis istorikams. Pamatas yra tas, kad autorius pagal Madrido archyvų (tautinis archyvas, tautinė biblijoteka ir t.t.) dokumentus stengiasi nušviesti inkviziciją Ispanijoj. Tą veikalėlį drąsiai galima pavadinti monografija, kuri parodo, kaip žiūrėti į inkviziciją Ispanijoj.

M a r q u a r d t G e n e r o s u s, Das Wunderproblem in der deutschen protestantischen Theologie der Gegenwart, München 1933, VIII+336 in 8⁰, 8,25 mark.

Autorius eina per naująsias protestantų mokyklas (die religionsgeschichtliche, die ritschlsche Schule, die modern–positive Theologie, die Lutheraner, die Biblizisten, die Theologie der Krisis) ir nagrinėja jų manymus apie stebuklus.

Autorius rašo aiškiai. Kalbėdamas apie atskiras mokyklas, stengiasi, kiek galima, išvengti atkartojimų.

Kalbamasis veikalas naudingas apologetams ir kitiems teologams. Pirmojo dalyko pamatas yra tas, kad pats objektas priklauso apologetikai. Antrojo dalyko pamatas — veikalas padeda orientuotis šiandienykštėj protestantų teologijoj.

M a u s b a c h J. — W u n d e r l e G., Grundzüge der katholischen Apologetik[6], Münster 1934, VIII+196 in 8⁰, 3,80 mark.

Tai jau iš seniau žinomas žymaus Mausbach'o veikalėlis. Tik dabar

jį naujai perdirbo ir išleido taip pat žinomas Wunderle. Dalykai išdėstyti aiškiai ir trumpai.

Messina G., Magi a Betlemme e una predizione di Zoroastro, Roma 1933, 102 in 8°.

Poschmann B., Ecclesia principalis (Ein kritischer Beitrag zur Frage des Primats bei Cyprian), Breslau 1933, 106 in 8°, 4,50 mark.

Dar vis tebenagrinėjamas klausimas, kaip šv. Kiprijonas žiūrėjęs į Romos vyskupo primatą. Tą klausimą autorius lietė jau 1908 m. rašiny „Die Sichtbarkeit der Kirche nach der Lehre des hl. Cyprian." 1933 m. jis (ta proga, kad Hugo Koch 1931 m. išspausdino „Cathedra Petri" [neue Untersuchungen über die Anfänge des Primatslehre]) vėl grįžta prie jau seniau paliesto klausimo. Šiame veikalėly autorius iš vienos pusės tvirtina, kad šv. Kiprijonas šv. Petrą laikęs ne tik Bažnyčios vienybės simboliu, bet taip pat realiu pamatu; iš kitos pusės sako, kad pagal šv. Kiprijoną to pamato funkcija esanti ne aktyvi, bet pasyvi, kitaip betariant, kad pagal šv. Kiprijoną šv. Petrui (būtinai) nepriklausanti aktyvi jurisdikcijos valdžia į kitus apaštalus (32 p.). Tas pats esą pasakytina ir apie Romos vyskupus. Kad šv. Kiprijonas nepripažinęs Romos vyskupų primato, autorius nori paremti ir šv. Kiprijono elgimusi, svarstant klausimą, ar reikią antru kartu perkrikštyti eretikai, grįžtą į Bažnyčią (88 p.). Bet autorius sako ir tai, kad, nors Kiprijonas ir nesąs Romos vyskupų jurisdikcijos primato liudininkas, vis dėlto, glaudžiai sujungdamas Romos Bažnyčią su šv. Petru, davęs gerų premisų tolimesnėms išvadoms, kurių pats Kiprijonas ir nepriėjęs. Veikalėlio gale pajudintas klausimas: koks bėra šv. Kiprijono santykis su Romos vyskupo primato katalikų dogmatu, tvirtinant, kad šv. Kiprijonas to jurisdikcijos primato nepripažinęs Romos vyskupui. Autorius tą dalyką aiškina šitaip: kad Kristus įsteigęs bei išleidęs jurisdikcijos primatą, tai ta tiesa esanti „implicite revelata"; konsekventiškai čia galima esanti tiesos evoliucija jos pažinimo atžvilgiu ir taip pat joje pažymėtos galios (suteikiamos valdžios) pareiškimo atžvilgiu. Autorius čia dar prideda: „Dem Primatsdogma tut die Anerkennung dieser Entwicklung keinen Abbruch. Auch so bleibt es wahr, dass Christus den Jurisdiktionsprimat unmittelbar eingesetzt hat und Petrus sowohl wie die Bischöfe von Rom von jeher im Besitz des Primates gewesen sind. Denn ein Recht kann Kraft göttlicher Anordnung sehr wohl bestehen, ohne dass von Anfang an davon Gebrauch gemacht wird. Auch darin liegt kein Widerspruch gegen die Existenz eines Rechtes, wenn seine Inhaber und ihre Mitwelt sich seiner zunächst nicht bewusst sind" (101 p.).

Prat Ferdinand, Jésus Christ (sa vie, sa doctrine, son oeuvre), Paris 1933, I 595, II 594 in 8°, 80 fr.

Veikalas skirtas daugiau plačiajai šviesuomenei, nekaip specialistams

skriptūristams bei teologams: jis nori tą šviesuomenę dar labiau supažindinti su Kristaus asmeniu; todėl veikalas ir parašytas nuoširdžiai paprastai. Bet iš antros pusės reikia pasakyti, kad tas veikalas nori kartu įvesti skaitytoją į specijalistų išspręstas bei dar sprendžiamas problemas; todėl čia ir randame plačiau aprašomą Kristaus gyvenimo chronologiją (čia autorius linkęs Kristaus gyvenimo datą nukelti į 6 metus anksčiau, nekaip dabartiniai metai nusako), Logos'ą, Kristaus geneologiją, Erodo dinastiją, išminčius (vadinamuosius karalius), Kristaus gimines, kalno pamokslą, evangelijoj minimus palyginimus, Kristaus stebuklus, žydų kalendorių ir pinigus Kristaus laikais, Mariją Magdaleną, paskutinę vakarienę ir Velykas (apie jų datas) ir t.t. Taigi, kaip matyti, veikale keliami aktualūs ir įdomūs klausimai; juos net specijalistas su įdomumu paskaitys.

Gale galima dar paminėti, kad autorius įvairiomis progomis (ir net skyrium) aprašinėja Palestiną, jos gyvenimą Kristaus laikais. Kad tas aprašymas būtų, kiek galima, objektyviškas, autorius pats aplanko tą kraštą.

S p e s e A., Occultismo e miraculo, Torino 1933, X+267 in 8°, 10 lir.

Dr. Pr. Venckus.

Dogmatinė teologija

B a l i c C., De Ordine Minorum tanquam duce pii fidelium sensus de Immaculata Conceptione B. V. Mariae, Ad Claras Aquas 1934, 57 in 8°.

Rašinėlis parašytas gražia lotynų kalba.

C a m p a n a E m., Maria nel culto cattolico, Torino-Roma 1933, I: Il culto di Maria in sè e nelle sue manifestazioni liturgiche, XX+859 in 8°; II: Il culto di Maria nelle divozioni particolari, nei Sodalizi e nei Congressi mariani, 787 in 8°, 50 lir.

D i e k a m p F., Theologiae Dogmaticae Manuale (Iuxta editionem sextam versionem latinam curavit Ad. M. Hoffmann.), IV: De Sacramentis, tum in communi tum in specie, et de novissimis, Parisiis–Tornaci–Romae 1934, VIII+568 in 8°.

Diekamp savo veikalą yra išspausdinęs vokiečių kalba. Pats vertimas iš vokiečių kalbos į lotynų kalbą daug pasako apie veikalo vertę. Diekamp'o dogmatinės teologijos vadovėlis vokiškai skaitantiems jau seniau žinomas. Jo lotyniško vertimo turime jau tris tomus, būtent, pirmąjį, antrąjį ir ketvirtąjį; trūksta dar trečiojo tomo.

G a l t i e r P., L'Église et la rémission des péchés aux premiers siècles, Paris 1932, XII+511 in 8°, 50 fr.

G a l t i e r P., De S. S. Trinitate in se et in nobis, Parisiis 1933, VIII+347 in 8°, 40 fr.

Pirmojoj veikalo daly autorius kalba „de Trinitate in se". Čia pradžioj

pažymi S. Įstatymo knygų ne taip aiškius posakius (insinuationes) apie Šv. Trejybę. Toliau Šv. Trejybės tiesą jau įrodo N. Įstatymo knygomis ir taip pat visuotiniu ir nuolatiniu Bažnyčios įsitikinimu. Antrajame tos pačios pirmosios dalies skyriuj kalbama „de processionibus, de relationibus, de personis absolute et in communi, de notionibus" ir t.t. Antrojoj daly — de Trinitate in nobis — kalbama „de missionibus in generali", plačiau „de missionibus invisibilibus (de inhabitatione) et visibilibus." Autorius, kalbėdamas apie būdą, kuriuo „Personae div. iustos inhabitant", sako: „Eo ipso quod personae divinae animae se communicant, suam in ea imaginem imprimendo et dona in ea producendo, non tantum fiunt ei substantialiter praesentes, sed etiam se tradunt aut donant percipiendas et amandas, siquidem animam instruunt donis seu facultatibus, quarum ope possit, prout fert actualis ejus conditio, illis uti et frui. Jam igitur, etsi nondum illum circa eas eliciat actum cognoscendi et amandi, tamen illas habet actu sibi substantialiter praesentes et vere suas, quatenus illas habet apud se ut quibus uti possit et frui" (311 p.). Iš viso, šis paskutinis klausimas yra opus ir dar nevisai aiškus: autoriaus nuomonė šiuo klausimu, be abejo, verta dėmesio.

Visas veikalas pasižymi aiškumu; liečia istorinę (plačiai), pozityvinę ir spekuliatyvinę Šv. Trejybės paslapties puses.

Garrigou-Lagrange R., Le Sauveur et son amour pour nous, Juvisy 1934, V+472 in 8°.

Graf Th., De subjecto gratiae et virtutum secundum doctrinam scholasticorum usque ad medium saeculum XIV, Pars 1: De subjecto virtutum cardinalium (Studio Anselmiana, 2), Roma 1934, XXIII+261 in 8°.

Gruyter (de) L. J. L. M., De Beata Maria Regina (Disquisitio positivo-speculativa), Augustae Taurinorum 1934, IX+176 in 8°.

Hocedez Edg., Quaestio de unico esse in Christo a doctoribus saeculi XIII disputata (Pont. Univ. Gregor. Text. et Docum. Ser. theol. 14), Romae 1933, IV+131 in 8°.

Minimu klausimu (de unico esse in Christo) čia parinkti šie tekstai: S. Alberti Magni, S. Bonaventurae, S. Thomae, Petri de Tarantasia, Ulrici de Argentina, Henrici Gandavensis, Bernardi de Trillia, Richardi de Mediavilla, Matthaei de Aguasparta, Aegidii Romani, Godefridi de Fontanis, Roberti de Colletorto, Bernardi Alvarnensis, Scoti et Durandi a s. Porciano.

Hoh J., Die kirchliche Busse in 2 Jahrhundert (Eine Untersuchung der patristischen Busszeugnisse von Clemens Romanus bis Clemens Alexandrinus), Breslau 1932, 138 in 8°, 7,50 mark.

Huhn J., Ursprung und Wesen des Bösen der Sünde nach der Lehre des Kirchenvaters Ambrosius, Paderborn 1933, 154 in 8°, 8,40 mark.

Šv. Ambrozijus nėra parašęs atskiro veikalo tuo klausimu. Todėl kalbamojo veikalėlio autorius ir turėjo rinkti medžiagą įvairiuose šv. Ambrozijaus veikaluose. Darbas, be abejo, sunkus, bet kitiems naudingas.

J u n g m a n n J. A., Die lateinischen Bussriten in ihrer geschichtlichen Entwicklung, Innsbruck 1932, XII + 338 in 8°, 10 mark.

L e r c h e r L., Institutiones Theolagiae Dogmaticae, Oeniponte 1934, I^2: De vera religione, De Ecclesia Christi, De Traditione et Scriptura, X+658 in 8°, 8 mark.; II^2: De Deo Uno, De Deo Trino, De Deo Creante et Elevante, XXVI+518 in 8°, 6,50 mark.

„I n s t i t u t i o n e s" yra keturių tomų. Apie juos „S o t e r'e", n. 1 (1932) 73—74 jau esame kalbėję. Ten, be kitko, paminėjome, kad autorius vartoja scholastinį metodą, medžiagą dėsto tezėmis, gerai (nors trumpai) ir aiškiai pastato klausimą, paaiškina terminus, įrodo tezę; autorius savo veikaluose liečia taip pozityvinę, taip spekuliatyvinę medžiagos puses, spekuliatyvine žyme autoriaus veikalai (Institutiones) pranešė anksčiau plačiai vartotą A d. T a n q u e r e y'o „Synopsis Theologiae Dogmaticae"... Toks vadovėlis, žinoma, reikalauja didesnio filosofijos mokėjimo, pasirengimo; be filosofijos, be išmoktų jos terminų, be bent kiek imanomo lotynų kalbos mokėjimo Lercher'io vadovėlis studijuozui atrodys sunkus.

Šiais metais išėjo antrasis pirmųjų dviejų tomų leidimas (pirmasis — 1934—1927). Didelių skirtumų tarp pirmojo ir antrojo leidimų nematyti. Todėl ir dėl šio antrojo leidimo turinio atžvilgiu galima pasakyti tą pat, ką pasakėme ir dėl pirmojo leidimo. Norinčiam įsigyti antrąjį leidimą, teks pastebėti, kad antrasis leidimas (8 mark. ir 6,50 mark — 11 mark. ir 8 mark.) yra pigesnis už pirmąjį. Tokie dalykai malonūs knygos mėgėjui.

L o h n L., Doctrina Nestorii de mysterio incarnationis, Leopoli 1933, 39 in 8°.

Autorius karštai įrodinėja, kad Nestorijus savo doktrinoj „de mysterio incarnationis" klydęs.

P e s c h C h r., Compendium Theologiae Dogmaticae, II^5: De Deo Uno, De Deo trino, De Deo creante et elevante, De Deo fine ultimo, Friburgi Brisg. 1934, VIII+292 in 8°, 6 mark.

Šis leidimas iš esmės nesiskiria nuo pirmesnio leidimo (išskyrus kelius žodžius 58 n-ry). Skirtumai tėra daugiau išviršinio pobūdžio (spauda, pigesnė kaina).

S t o c k u m s W., Das Priestertum (Gedanken und Erwägungen für Theologen und Priester), Freiburg 1934, VIII+223 in 8°, 3 mark.

Nors veikalas taiko labiau į išvidinį teologo ar kunigo ugdymąsi bei tvirtėjimą, bet naudingas ir dogmatiniu atžvilgiu. Autorius kalba apie kunigystės kilnumą ir uždavinius, apie kunigo santykį su Bažnyčia, visuo-

mene. Galią (valdžią) atleisti nuodėmes autorius priskiria „potestati iurisdictionis". Tai tiesa. Bet jos (potestas iurisdictionis) vienos nepakanka: „potestas iurisdictionis" čia reikia jungti „cum postestate ordinis", nes abi galios čia reikalingos. Veikalas rekomenduotinas teologams: juoba, kad jo autorius yra vyskupas.

Reinhard W., Der Laie im übernatürlichen Organismus der Kirche (Beiträge zur neuzeitlichen Seelsorgshilfe. Heft 8), Freiburg i. Br. 1933, 24 in 8°, 0,50 mark.

Autorius pradžioj pamini kaikurių moderniųjų žmonių manymą, kad pirmykštė Bažnyčia buvusi visai išvidinė, dvasinė. Čia pat autorius parodo, kad šis manymas iš vienos pusės yra siauras, nepilnas (ir todėl klaidingas), nes neigia Bažnyčią, regimą draugiją, su Jos jerarchine (net monarchine) santvarka; iš kitos pusės tame manyme yra tiesos, nes regimos Bažnyčios gyvenime, Jos organizme gyvastingas pradas yra Šv. Dvasia, kuri atskirus Jos narius daro antagamtiškai gyvus (nors ir nevienodu saiku bei būdu). Ir veikia, gyvybina Ji (Šv. Dvasia) Bažnyčios narius ne tik išugdyti kiekvieno asmens šventumą, bet taip pat išvystyti visą Bažnyčios gyvenimą, pakelti Jos visumos antagamtinį organizmą. Iš čia išplaukia ir reikalingumas visiems, atseit ir pasauliniukams, dalyvauti bendrame Bažnyčios labo darbe, kitaip betariant, apaštalauti. Tą dalyką, kad ir pasaulininkai turi apaštalauti, autorius savo rašinėliu ir nori dogmatiškai paremti, pagrįsti. Jis ragina pasaulininkus dėtis į katalikų akciją.

Stolz A., Glaubensgnade und Glaubenslicht nach Thomas von Aquin (Studia Anselmiana, 1), Roma 1933, 118 in 8°.

Vogt P., Mariae sacrosanctae ac Deiparae Virginis vita ex opere maiore sancti Canisii „De Maria Virgine incomparabili et Dei Genitrice sacrosancta" brevis comprehensa ac mensibus festisque Mariae accommodata, Taurini 1934, VII+232 in 8°. *Dr. Pr. Venckus.*

Moralinė ir pastoralinė teologija ir humiletika

A. C. J. F., La conception chrétienne de la paix (Confrès de Lyon en 1933), Paris 1933, 203 in 16°, 10 fr.

Asmussen H., Die Seelsorge, München 1934, XXII+229 in 8°, 3,80 m.

Bopp L., Zeitstil der Seelsorge, Freiburg i. Br. 1934, 84 in 8°, 1,80 m.

Brougeilles R., Introduction à une sociologie thomiste, Paris 1934, 286 in 12°, 15 fr.

Chachuat M., Le mouvement du „Birth Control" dans les pays angloxons, Paris 1934, 553 in 8, 60 fr.

C h a p o n M g r., La femme chrétienne et française (Conferences), Paris 1933, VII+226 in 12°, 10 fr.

Knygos turinys: 1. La femme chrétienne dans ses relations avec Dieu, 2. Des obstacles à la piété, 3. La femme chrétienne dans la famille.

C o m b e s G., La charité d'après Saint Augustin, Paris 1934, XIV+322 in 8°, 15 fr.

Autorius jau yra parašęs du veikalus apie šv. Augustiną: vieną apie klasinę kultūrą, kitą apie politinę doktriną. Šis veikalas nagrinėja meilės doktriną, viso jo mokymo centrinę problemą.

Veikalas turi keturias dalis. Pirmojoje autorius gvildena Dievo ieškojimą iš meilės. Jis studijuoja meilės įgimtį ir objektą, juslinių gėrių meilę ir dvasinių gėrių meilę. Antrojoje daly analizuoja Dievo meilės įgimtį, išsirutuliavimą ir tikslą. Trečiąją dalį skiria meilei paties savęs, meilei kūno ir meilei sielos. Ketvirtojoje daly traktuojama artimo meilė, meilės įsakymo prasmė ir reikšmė šeimai, visuomenei, vargšų meilė, nusidėjėlių, pasmerktųjų, klaidatikių ir priešų meilė. Išvadoje įdėta Augustino meilės doktrinos santrauka. Priede yra natūralinių dorybių teorija.

Autorius gerai įsigilinęs į visus šv. Augustino veikalus, išstudijavęs daug veikalų, liečiančių jo teologiją, metafiziką, moralę, mistiką. Duoda mums magistrališką meilės sintezę. Veikalas reikšmingas ne tik šv. Augustinui, bet ir šiaipjau teologijai pažinti.

C o r n é j o M. H., La lutte pour la paix, Paris 1934, 239 in 16°, 15 fr.

D i e l e b e n d i g e P f a r r g e m e i n d e (Bericht über die dritte Wiener Seelsorger - Tagung, 26—29 Dezember 1933), Wien 1934, 112 in 8°, 2,50 š.

Konferencijų sąrašas yra geriausia šios brošiūros reklama: K. R u d o l f, Morgen — Homelie am Feste des hl. Apostels Johannes; P. P a r s c h, Die Pfarre als Mysterium; Pfarrer T o i l f ir D o l e z a l, Beispiele neuer Gemeindebildungen; G u n d l, Morgen-Homelie am Feste der Unschuldigen Kinder; J. N i e d e r m o s e r, Das innere Werden der lebendigen Gemeinde; F. G e s s l, Der Pfarrer als Führer; J. S c h m i d, Die äussere Gestaltung des Pfarrengemeindehauses; H e i g l ir G o r b a c h, Beispiele neuer Gemeinebildungen; J. W e i n b a c h e r, Morgen-Homelie am Feste des hl. Thomas; P. S c h m i t z, Die Familie in der Pfarrseelsorge; G. B i c h l m a i r, Die Konversionsbewegung; A. B a u e r, Die neue Strömung bzw. Bereichtschaft hin zur Kirche; L. E n g e l h a r t, Gottessiedlungen und Klosterkirchen im Organismus der Pfarre. Šituose puslapiuose įdėta daug išminties, uolumo ir patirties. Kunigai gali daug pasimokyti ir patobulinti ganytojavimo darbą.

D r i t t e r I n t e r n a t i o n a l e r C h r i s t k ö n i g - K o n g r e s s, Mainz 1933, 25 bis 29 Oktober, Leutesdorf am Rhein 1934, 180 in 8°, 2,50 m.

Šiame rinkiny yra apie dvidešimtį konferencijų. Pacituokime: Mgr. Kaller, Atsiliepimas į katalikų akciją ir kat. akcijos struktūrą; Mackas, Kristus — Karalius; Jürgensmeier, Dogmatiniai katalikų akcijos pagrindai; G. Lephartas, Maldos ir apgailos apaštalavimas; Saksonijos kunigaikščio Friedricho Kristijono pavyzdžio apaštalavimas; Ledroita ir Goldsmitta, Spaudos apaštalavimas; Cardijn, Eucharistinis apaštalavimas Belgijoje; J. von Well, Katalikų akcijos pratybos, aukštesnioji mokykla.

Duplessy E., La morale catholique (Cours supérieur de religion, tome V. Exposé de la religion, livre deuxième), Paris 1933, X+569 in 12⁰, 10 fr.

Šis katalikiškos moralės išdėstymas labai naudingas pamokslininkams, katechetams ir studijų ratelių direktoriams. Pirmoji dalis skiriama principams: gėris, blogis ir priedermė, dorovės pagrindas, dorovę griauną veiksniai, įstatymas, sąžinė, laisvas veiksmas, nuodėmė, yda, dorybė ir atpildas. Antroji dalis traktuoja specijalinės moralės įsakymus, priedermes Dievui, socijalines priedermes, individualines priedermes. Doktrina solidiška, semta iš geriausių šaltinių ir logiškai surišta; dėstymas aiškus ir lengvai skaitomas.

Geistena Zeil Thom. Vill., Die integritate confessionis, Turin 1934, VII+115 in 8⁰, 5 lir.

Knygelė duoda gerą „integritas confessionis“ esmės ir priedermės apžvalgą. Pradžioje dėstomi bendri apgailos sakramento dėsniai, paskui eina trys svarbieji skyriai: I. De integritate materiali, II. De integritate formali, III. De mediis integritatem procurantibus. Priede sprendžiami kaikurie atvejai. Autorius stengiasi laikytis įvairių nuomonių vidurio (o šioje medžiagoj nestinga ginčijamų klausimų). Trumpai argumentuoja už ir prieš, kad pats skaitytojas galėtų prieiti išvadą.

Gmelck J., Seelenbrot, Rottenburg 1934, I 212 in 8⁰.

Veikalas turi tris dalis. Pirmojoj daly yra pamokslai nuo pirmojo advento sekmadienio iki Šv. Trejybės. Autorius yra pagarsėjęs pamokslininkas. Jo pirmesni rinkiniai geriausiai recenzuoti.

De Guchteneere R., A propos de la loi allemande sur la stérilisation, Bruxelles 1934, 29, 2 fr.

Šios brošiūros turinys prašoka jos antraštės reikalavimus. Vokietijos išleistas sterilizacijos įstatymas čia daugeriopu atžvilgiu nagrinėjamas suglaustai, bet labai sintetiškai. Mediko savumai visai sutinka su moralisto savumais.

Jorio D., La Communion des malades (Traduit de l'italien par le P. H. Evers), Louvain 1933, 94, 7 fr.

Sakramentų Kongregacijos sekretorius iš pagrindų pažista ne tik įsta-

tymus, bet taip pat dvasią, pagal kurią aiškinami ir taikomi komunijos Bažnyčios dėsniai. Be to, jis yra uolus dažnos komunijos apaštalas, taip jog neišvengiamai sausas kanoniškas dėstymas gaivinamas eucharistinio uolumo šiluma, kuri kelia sielą ir palengvina suprasti tekstą. Visi doktrinos, drausmės ir liturgijos dalykai, liečią komuniją — viatiką ir pamaldžių ligonių komuniją, — aiškiai išdėstyti šiame veikalėly. Knygelė, skiriama ne tik kanoniškos teisės specijalistams, bet labiausiai pastoralistams, duos reikiamos šviesos ir paragins aukoti šiai šventai paslaugai visą savo kunigišką uolumą.

Kühle H., Staat und Todesstrafe, Münster i. W. 1934, XIV+127 in 8°, 3,60 m.

Mirties bausmės problema vis aktuališka; nors diskutuojama jau šimtas penkiasdešimts metų, sutarimo vis nėra. Tai liudija paskutiniu laiku paskelbtos įvairios anketos.

Šios studijos įdomiausia dalis yra spekuliatyvinė. Kadangi negalima kompetentiškai kalbėti apie mirties bausmę, nesusipažinus su bausmės įgimtimi ir tikslu, apie tai pirma autorius ir kalba. Toliau, nagrinėjama valstybė ir jos nariai. Dar toliau, autorius iš esmės nagrinėja valstybės teisės pagrindą bausti. Valstybė egzistuojanti tam, kad rūpintųsi visuomenės gerove; čia tai ir glūdinti galia bausti. Bet ta pati visuomenės gerovė aprėžianti šitos galios ribas.

Lapot J., De eleemosyna (Dissertatio theologica), Kielciis (in Polonia) 1933, 91 in 8.

Veikalas turi penkis skyrius: išmaldos definicija (cap. I.), šio įsakymo egzistencija (cap. II), perteklius (cap. III) ir išmaldos įsakymo priedermės (cap. IV—V).

Šiaip tezė išdėstyta, rodos, yra aiški. Bet arčiau įsigilinus į dalyką, kaikas reikėtų plačiau paaiškinti, pav., klausimas „de superfluo", jo ribos bei šios doktrinos išvados dažnai ginčijamos. Šiaip tezė labai stipriai paremta Šv. Tėvų raštais ir t.t.

Lecbercq J., Leçons de droit naturel, I: Le fondement du droit et de la societé, Louvain 1933, 462 in 8°.

Leclercq J., Guerre et service militaire devant la morale catholique, Bruxelles 1934, 83, 5,25 fr.

Sunkią ir opią problemą autorius sprendžia labai objektyviškai ir niuansuotai; jis gerai sugeba perkelti nekintamus žmogiškosios ir krikščioniškosios moralės principus į komplikuotą ir judrią dabartinės tarptautinės srities tikrovę, ir tas faktas visam dėstymui duoda tikrai originališkos vertės, juo labiau, kad autoriaus tezė nenukrypsta nuo tradicinės krikščioniškos dorovės doktrinos. Šioks dalyko traktavimas gali įnešti daug šviesos ir taikos į žmonių sielas.

Lemaitre V., Un grand artisan de la paix: S. S. Benoît XV et la guerre (1914—1918), Avignon 1933, XVIII+232 in 8°.

Manser und Rohmer, Naturrechtliche Abhandlungen, Freiburg 1934, 59 in 8°.

1933 ir 1934 m. „Divus Thomas" buvo įdėti straipsniai: „Das Naturrecht in seinem Wesen und seinen Hauptstuffen" ir „Naturrecht und positives Reicht". Dabar jie išleisti atskira brošiūra.

Mathien H., Quel est le but de la vie? Paris 1934, 118 in 12, 4 fr. Trumpai, paprastai, bet aiškiai nagrinėjama žmogaus paskyrimo problema, rodomas jos svarbumas, sprendžiamos įvairios nuomonės ir širdies troškimų, sąžinės ir proto šviesoje duodamas jų atsakymas. Studija paremta citatomis iš geriausių autorių.

Mausbach J., Katholische Moraltheologie, II: Spezielle Moral, Erster Teil: Der religiöse Pflichtenkreis, neu bearbeitet und herausgegeben von P. Tischleder[7], Münster 1934, XV+312 in 8°, 6,40 m.

Naujas žinomo a. a. Mausback'o vadovėlio leidimas. Šis tomas skiriamas teologinėms dorybėms, religijos dorybei, apgailos ir eucharistijos sakramento priėmimui ir nuolankumo, klusnumo ir dėkingumo dorybėms.

Leidėjas pastebi, kad nesąs padaręs esminių pakeitimų. Jis tik prie kiekvieno paragrafo pridėjo įžangą, kurioje reziumuoja spekuliatyvinę argumentaciją ir dorybių praktiką. Jis taip pat dažnai prideda svarstymus, paimtus iš kitų autoriaus veikalų. Tuo būdu veikalas pasidarė vertingesnis. Mausbach'o dėstymas neretai būdavo perdaug trumpas ir kondensuotas, šis trūkumas iš dalies išnyksta. Bijografinės žinios aktuališkos. Pridėtas alfabetinis vardų ir medžiagos sąrašas.

Merkelbach B. H., Summa theologiae moralis, III: De Sacramentis, Paris 1933, 955 in 8°, 40 fr.

Su šiuo tomu autorius baigia savo kapitališką moralinės teologijos veikalą. Šis tomas, kaip ir pirmieji du („Soter", n. 1 [1933]), pasižymi tais pačiais savumais. Autorius, pradžioje pakalbėjęs apie sakramentus apskritai, traktuoja kiekvieną sakramentą atskirai. Kiek reikalauja ypatingasis moralinės teologijos tikslas, paliečiama dogmatika ir bažnytinės teisės. Tuo būdu dalyko traktavimas yra pilnesnis ir gilesnis. Naujoji klausimo literatūra cituojama gausiai. Nestinga ir konkretiškų gyvenimo pavyzdžių, kurie pavaizduoja labiau spekuliatyvinį veikalo pobūdį. Ir mokslininkai ir praktikai pasinaudos šiuo veikalu.

Millot Mgr., Plans de sermons de circomstances, Paris 1934, 294 in 12°, 10 fr.

Šiame rinkiny mes randame pamokslų škicus įvairiausioms progoms: bažnyčios benedikcija, bažnyčios altorius, krikšto, varpų, vargonų, sakyklos, šventojo statulos, Šv. Jėzaus Širdies ar Šv. P. Marijos, vėliavos, kry-

žiaus, paminklo mirusiems karo metu, kapinių pašventinimo proga, primicijoms, labdarybės susirinkimui, vaikų, Marijos vaikų susirinkimui, naujokų misijoms, vyrų susirinkimui, įvilktuvėms, profesijai, dovanų išdalinimui, apie Bažnyčią ir darbą, globėjo šventei, mokslo metų pradžiai, jungtuvėms, sutvirtinimui. Ši apžvalga jau rodo, kiek šis rinkinys gali padėti kunigams, kviečiamiems pakalbėti įvairiais atsitikimais. Jie neatpalaidoja jų nuo pačių darbo, jie paberia idėjas, kurias reikia patiems išplėsti, o tai yra geras metodas.

Missel liturgique des enfants (Première initiation à la liturgie), Paris 1934, 136 in 12°, 5 fr.

63 gražūs paveikslai ir 63 trumpo teksto puslapiai, ant kreidinio popierio, su didelėmis raidėmis, lengvai skaitomomis ir vykusiai sutvarkytomis. Šitokia knygelė gali sukaupti vaikų dėmesį ir išmokyti juos atsidėjus sekti šv. mišių auką. Kiekviename puslapy iš kairės fotografija vaizduoja kunigo gestus įvairiais šv. mišių momentais, kiekviename puslapy iš dešinės trumpa vaiko žodžiais išreikšta malda, kuri padeda vaikams dvasia ir širdimi susivienyti su jų akyse vykstančiu veiksmu. Tikrai vykęs veikalėlis. Rodos ir negalima ko nors geresnio surasti vaikams nuo 6—8 metų amžiaus.

Muckermann H., Eugenik und Katholizismus[2], Berlin 1934, 66 in 8°, 2,30 m.

Muckermann H., Rassenforschung und Volk der Zukunft[3], Bonn 1934.

Muckermann H., Die Lehre von Entwicklung und Vererbung und das Christentum (Erwägungen aus dem Grenzgebiet), Berlin 1934, 24 in 8°, 2,25 m.

Muser H., Homosexualität und Jugendfürsorge (Eine soziologische und fürsorgerische Untersuchung), Paderborn 1933, 184 in 8°, 6 m.

Neuer Staat, Neue Wirtschaft im Lichte der katholischen Socialidee, Wien 1934, 124 in 8°, 1,80 m.

Tai kolektyvinis katalikų socijologų veikalas, studijuojąs valstybę, ekonominį gyvenimą įvairiais atžvilgiais. Jo turinys kalba už save: A. Orel, Katholisch-sozialer Durchbruch; A. Schrattenholzer, Die Gemeindschaftsgerechtigkeit als Grundlage der sozialen Ordnung; F. Landmesser, Katholische Sozialidee und liberalkapitalistische Wirtschaftsentwicklung; A. Weisinger, Quadragesimo anno und die Aufgabe der Katholiken; E. Kogon, Berufständliche Wirtschaft und autoritärer Staat; W. Schmidt, Die gesellschaftliche, wirtschaftliche und biologische Neuordnung der Familie; K. Lumayer, Die Arbeitslosigkeit in Oesterreich und ihre Ueberwindung.

Noble H. D., Le discernement de la conscience, Paris 1934, 420 in 12°, 20 fr.

Rodrigues G., La droit à la vie, Paris 1934, 200 in 8°, 10 fr.

Schmitz P., Die moderne eugenischen Bestrebungen in theologisch-sociologischer Beleuchtung[2], Innsbruck 1934, 80 in 8°.

Seraphinus a Loiano P., Institutiones theologiae moralis ad normam iuris canonici quas veteri Compendio a P. Gabriele de Varceno, O. M. Cap. confecto suffecit (Opus postumum a P. Mauri a Grizzana eiusdem Ord. editum), I: Theologia fundamentalis, Taurini 1934, VIII+492 in 8°, 20 lirų.

Simon G., Critique de la connaissance morale (Questions disputées, sous la direction de C. Journet et J. Maritain), Paris 1934, 166 in 16°, 10 fr.

Šiame veikalėly autorius liečia šiuos tematus: I. Praktikinio pažinimo sąvoka, II. Praktikinė išmintis, III. Inteligencija — meilės mokinys, IV. Pirmieji praktikinės srities principai, V. Praktikinės minties eiga, VI. Moralinė filosofija, VII. Mokslas praktiškai praktiškas, VIII. Krikščioniškoji moralė, IX. Moralinė filosofija ir moralinis faktų mokslas, X. Praktikinio mokslo supratimas. Tai kaikurie dorovės mokslo įvado klausimai. Kaikurie jų labai įdomūs, dar maža gvildenti. Lektūra tinka visiems moralistams.

Thonnard F. J., Saint Thomas d'Aquin, Paris 1934, 144 in 16°, 2 fr.

Bijografija aprašinėja šv. Tomo gyvenimą chronologine tvarka, jo mokslinis veiklumas įterptas į intimaus gyvenimo ir teologinių epokos kontroversijų rėmus. Kas įdomaujasi šv. Tomo veikalais, tas mielai paskaitys šią lengvai parašytą bijografiją.

Toth T., Im Weinberg des Herrn[2], Paderborn 1934, 335 in 8°, 4,20 m.

Pirmasis šių pamokslų leidimas per aštuonias dienas buvo išpirktas. Tai, be abejo, rekordas, kurs geriau už visa kita rodo, kaip branginami šio žodžio mistro veikalai, turį pasaulinę reputaciją. Toth visad įdomus skaityti ir klausyti, vilioja, uždega, žavi, įtikina; jo pamokslai populiariški, vaizdingi, gyvenimiški, pritaikinti mūsų epokos reikalams.

Šiame pamokslų rinkiny yra 12 pamokslų įvairioms šventėms ir aplinkybėms; kaikurie jų labai trumpi, bet turiningi. Be to, yra 13 konferencijų aktuališkais tematais.

Vermeersch A., Theologiae moralis principia, responsa, consilia, Romae 1933, I—II ; De castitate et vitiis oppositis cum parte morali de sponsalibus et matrimonio, penitus recognita et auctior[3], Romae 1933, XX+138 in 8°.

Autorius vis kuria naujus veikalus bei juos iš naujo leidžia. Štai turime jo didžiojo moralinės teologijos veikalo dviejų tomų ir „De castitate" naujus leidimus. Abejose daug pakeista.

Pirmajame moralinės tome Vermeersch visai pakeitė medžiagos suskirstymą. Skyrium dėsto Dievo ir pozityvines teises ir t. t. Traktate apie sąžinę irgi daug pridėta ir precizuota, aiškinant probabilizmą. Traktate apie nuodėmę plačiau išdėstytas kasdieninės nuodėmės klausimas ir netobulybės.

Tenka konstatuoti, kad, skaitydamas autorių, junti jo jauną ir gyvą mintį ir jo doktrina dvelkia giliu katalikišku „sensu"; dvelkia naujoviškumu, nors išlaikoma didžiųjų moralistų tradicinė linija.

Doc. Dr. Ign. Česaitis.

Bažnytinės teisės

Blanco Nájera F., Derecho docente de la Iglesia, la Familia y el Estado (Comentario canonico-civil a] Lib. III. tit. XXII „De scholis" del Codex Iuris Canonici), Linares 1934, 538 in 4°.

Koks gražus ir aktuališkas tematas! 538 psl. in 4° — koks platus rašinys!

Pirmojoj daly aprašyta auklėjimo istorija ir kalbama apie auklėjimo įgimtąją ir pozityvines Dievo teises, įvairias senovės ir šiandienykštes auklėjimo sistemas, Bažnyčios ir valstybės teises mokyti ir auklėti, Bažnyčios ir valstybės tų teisių santykius ir laisvę mokyti ir auklėti.

Antrojoj daly kalbama apie morališko ir tikybiško auklėjimo reikalingumą mokykloj ir kitur.

Trečiojoj daly autorius išdėsto šiandienykštę morališko ir tikybiško auklėjimo atskirų valstybių ir tarptautinių teisių padėtį mokykloj.

Jei kas supranta ispaniškai, tai tikrai bus laimingas — galės pasinaudoti šiuo svarbiu auklėjimo veikalu.

Blat A., Solutiones dubiorum, quas publici iuris fecit Commissio Pontificia ad Codicis canones authentice interpretandos, Romae 1934, 63 in 8°, 2 lir.

Ši brošiūra gera tuo atžvilgiu, kad „Pontificiae Commissionis ad Codicis canones authentice interpretandos" visi nutarimai (solutiones dubiorum) ne tik į krūvą surinkti, bet dar paaiškinti.

Blat A., Commentarium textus Codicis Iuris Canonici, III²: De rebus, Romae 1934, 726 in 8°, 35 lir.

Veikalas parašytas egzegetiniu metodu ir platus, bet paviršutiniškas. Neapsimoka pirkti.

Dackweiler E. W., Katholische Kirche und Schule (Eine Untersuchung über die historische und rechliche Stellung der katholische Kirche zu Erziehung und Unterricht mit besonderer Berücksichtigung der Verhältnisse in Preussen), Paderborn 1933, 264 in 8°, 12,80 mark.

Nelabai daug tėra tokių tematų veikalų. Todėl šis veikalas turi nemaža reikšmės.

Eichmann E., Lehrbuch des Kirchenrechts[4], Paderborn 1934, I–II 543+493 in 8°, 16,40 mark.

Pirmasis leidimas išleistas 1923 m. Tebuvo viena knyga. Ilgainiui veikalas paplėstas į du platokus tomus. Neblogai parašytas.

Falco M., Corso di diritto ecclesiastico, Padova 1933, I[2] 370 in 8°, 40 lir.

Gasparri P., card., Tractatus canonicus de matrimonio, editio nova (ketvirtasis leidimas) ad mentem Codicis I. C., 1932, I–II 476+636 in 8°, 50 lir.

Knygų turinys: 1. Generales matrimonii notiones, 2. De iis quae matrimonium antecedunt, 3. De personis habilibus ad matrimonium ineundum seu de impedimentis matrimonialibus, 4. De consensu matrimonii, 5. De forma celebrationis matrimonii, 6. De tempore et loco quo matrimonium celebrare licet, 7. De individua vitae consuetudine, 8. De matrimonio nullo, 9. De vasectomia, 10. De matrimonio, ut aiunt, civili. Be to, prideda labai daug senų ir naujų Apaštališkojo Sosto instrukcijų ir raštų „de matrimonio“, — iš viso 267 puslapiai.

Pirmasis kalbamojo veikalo leidimas išleistas Paryžiuj 1891 m., kai autorius tebebuvo bažnytinių teisių profesorius Katalikų Institute Paryžiuj. Šis leidimas yra ketvirtasis — tretysis buvo išleistas 1904 m.

Naujasis leidimas labai pakeistas ir sutaikintas su Kodeksu I. C. Be kitko, laikomasi Kodekso I. C. tvarkos, praleistos Rytų Bažnyčios moterystės teisės, įdėti nauji Apaštališkojo Sosto paaiškinimai ir raštai ir t.t. Tik perdaug palikta prieškodeksinių Šv. Sosto dokumentų. Bet reikia atsiminti tai, kad iš seno sunku padaryti visai nauja — veikalas tik taisytas.

Kadangi kard. P. Gasparri yra garsus kanonistas ir labiausiai daug dirbo Kodekso I. C. kodifikavimo darbą ir buvo komisijos „Pontificia Commissio ad Codicis canones authentice interpretandos“ pirmininkas, atsieit, labai susipažinęs ir susigyvenęs su šiandienykštėmis bažnytinėmis teisėmis, tai „Tractatus canonicus de matrimonio“ rekomenduotinas detališkesnėms moterystės teisių studijoms.

Heimbucher M., Die Orden und Kongregationen der katholischen Kirche[3], Paderborn 1934, II 831 in 8°, 18 mark.

Platus veikalas.

Jemolo A. C., Lezioni di diritto ecclesiastico (Il diritto ecclesiastico dello stato Italiano), Città di Castello 1933, 368 in 8°, 32 lir.

Veikalas pritaikintas italams.

Matteo Conte a Coronata, Il Terz' Ordine Franciscano, Torino 1933, 530 in 8°, 15 lir.

Labai platus veikalas. Gaila, kad itališkai parašytas ir konsekventiškai nevisi galės juo pasinaudoti.

M o n t i G. M., I „collegia tenuiorum" e la condižione giuridica della proprietà ecclesiastica nei primi tre secoli del cristianesimo, Palermo 1933.

Kadangi Bažnyčia pirmaisiais trimis amžiais Romos valstybės buvo laikoma draudžiama draugija, juo labiau nebuvo laikoma juridiniu asmeniu, tai valstybės įstatymais negalėjo įgyti ir turėti savo turtų. Tai negerovei pašalinti buvo daroma fikcija. Taip, bažnytiniai turtai buvo pavedami valdyti savo vardu vyskupams ar kitiems asmenims. Be to, kartais katalikai prisidengdavo laidotojų draugija, kuri vadinosi „collegium tenuiorum" arba „collegium funeraticiarium". Tuo būdu buvo galima turėti savo kapai, žemės ir t.t. Tai buvo iki Konstantino D. 313 edikto.

Mūsų veikale kaip tik ir kalbama apie anuos nenormališkus laikus — laidotojų draugijas ir juridinę bažnytinių turtų padėtį. Tikrai įdomus dalykas.

N a z R., Dictionnaire de droit canonique contenant tous les termes du droit canonique avec un sommaire de histoire et des institutions et de l'état actuel de la discipline, Paris 1934, 5 fasc., 1026—1279 in 4°: Archiprêtre–Associations.

H. N o l d i n–S c h ö n e g g e r A., De censuris[27], Oeniponte 1934, 120 in 8°.

Tai moralinis ir juridinis rašinys. Juridinė dalis sutaikinta su Kodeksu I. C.

O d a r A l., Sodbre Rimske Rote v zakonskih pravdah, Groblje–Domžale 1934, 99.

Šiame rašiny kalbama apie R. Rotos moterystės netikrumo sprendimus 1908—1932 m. Iš viso per tą laiką R. Rota išsprendusi 1027 bylas. Iš jų 779 bylos (76%) buvusios moterystės, iš kurių 765 buvusios moterystės netikrumo. Iš paminėtųjų 383 (50%) bylų ieškiniai patenkinti, 362 (47%) atmesti ir 20 (3%) — kitaip likviduoti, pav., šv. tėvo dispensa nuo tvirtos ir nepavartotos moterystės. Ieškinių titulai buvę: 104 bylų — moterystės kliūtis, 578 — sutikimo trūkumas ir 60 — jungtuvių formos trūkumas.

Toliau, autorius kalba apie R. Rotos stilių ir jurisprudenciją, atskirų bylų rūšių procesą ir t.t.

P e t e r s A d a m, Die Grenzen der Staatsgewalt nach der christlichen Staatslehre, Köln 1933, 68.

Tai daktarato disertacija Kölno universitete. Joj išdėstytas Bažnyčios mokslas valstybės valdžios ir jos ribų. Be to, autorius kalba ir apie Bažnyčios galią pasauliniuose dalykuose ir pažymi, kad Ji turinti ne tik di-

rektyvinę (potestas directiva), bet taip pat netiesioginę valdžią (potestas indirecta). Paskutinioji yra tikra valdžia.

Dalykas paremtas svarbesniais scholastinių filosofų ir teologų (šv. Tomo Akv. ir Suarez) ir šv. tėvų raštais (Leono XIII ir Pijaus XI).

Roussier I., Le fondement de l'obligation contractuelle dans le droit classique de l'église, Paris 1933, 250.

Tai daktarato disertacija Paryžiaus universitete, juridiniame fakultete. Joj dėstoma istorija ir nurodomas bažnytinių teisių veikimas sutarčių doktriną.

Taip, iš pradžių bažnytinė jurisprudencija sutarčių saistomosios galios pagrindu laikė įgimtąją teisę, kuria draudžiama meluoti ir įsakoma įvykdyti pažadėta. Todėl Bažnyčia net neformališkas sutartis laikė tikromis, kas buvo priešinga pasauliniams įstatymams. Tą tematą XII amž. labiausiai nagrinėjo dekretistas Huguccio ir c. 66, C.XII, q. 21 (Gratiano Dekrete, 2 daly) pridėta glosė: „Licet stipulatio non intervenerit, obligatur quis nuda promissione — peccaret enim quis, nisi nudum pactum observaret, honestum tamen, licet nulla sollemnitas intervenerit.“ Tai lengva suprasti dorovės srity. Bet sunkesnis dalykas buvo teismo srity, kur procesualinėse teisėse nieko nebuvo pasakyta apie neformališkų sutarčių ieškinius. Čia Huguccio tvirtino, jog dėl neformališkų sutarčių bažnytinis teismas galįs stačiai konstatuoti įvykį ir galįs būti prašomas įvykdyti dalyką. Paskiau Ioannes Teutonicus sugalvojo savotišką ieškinį, būtent, „condictio ex canone“, kas sudarė opoziciją „condictioni ex lege“, Vincentius Hispanus įsikibo į nekriminalinį pranešimą (denuntiatio), kur paskiau teismas jau nagrinėja, ir šv. tėvas Inocentas III čia pridėjo „denuntiationem evangelicam“, kuri lietė nejuridinius įvykius ir baigdavosi apgailos paskyrimu.

Atbulai, legistai laikėsi romėnų teisių formalizmo ir skelbė aksijomą: „Ex nudo pacto non oritur actio“.

Kanonistų ir legistų sistemoms sutaikinti sugalvota vadinamoji „vestimenta pactorum“ teorija (res, verba, litterae, consensus), kuri buvo paimta iš Hostiensis kanonų doktrinos. O Hostiensis priešingai Huguccio tvirtino: „Quod autem ipsa sollemnitas substantia sit, apparet, quia ex ea agitur; et illa est quae contractum stare facit in viribus suis.“

Trumpas mūsų studijos turinys rodo, kad Bažnyčia sutartyse labai aukštai statė įgimtosios teisės ir dorovės dėsnius, ir tai kaip tik daug paveikė pasaulines teises, kur net šiandien labai branginamas sutarčių ištikimumas ir tikėtinumas. Be to, prieš Hostiensis kanonistų taktika mums gali paaiškinti, kodėl Bažnyčia neformališkas jungtuves ilgai laikė tikromis ir net šiandien testamentus „ad pias causas“ tebelaiko tikrais ir būtinai vykdytinais.

Studija plati ir įdomi.

De Sobradillo Agapitus M., Tractatus de religiosorum confessariis, ad normam Codicis Iuris Canonici concinnatus, Torino 1933, 256, 13 lir.

Tai teologijos daktarato disertacija Freiburgo universitete. Tematas nagrinėjamas ištoriškai ir sistematiškai. Istorijos daly pažymėta, kad Tridento susirinkimas pirmasis išleidęs visuotinį vienuolių mergaičių paprastojo nuodėmklausio įstatymą (confessarius ordinarius) ir įsakęs nepaprastąjį nuodėmklausį (confessarius extraordinarius). Toliau įsakė šv. tėvai Benediktas vienuolių mergaičių specijalinį (confessarius specialis), Leonas XIII — „confessarium adiunctum" ir Pijus X — „confessarium occasionalem" ir t. t.

Sistematinėj knygos daly autorius labai smulkiai kalba apie šiandienykščius vienuolių mergaičių nuodėmklausių įstatymus.

Kai kur su autorium negalima sutikti. Pavyzdžiu gali eiti: abejojama, ar vietos ordinaras galįs rezervuoti atvejus tada, kai vienuolės priklausančios kurio vienuolių ordino, nes jos nesančios vietos ordinaro valdinės. Tai be reikalo tvirtinama, nes vietos ordinaro rezervatai stačiai teliečia nuodėmklausį ir tik nestačiai ar tarpiškai penitentus. Stačiai teliečia nuodėmklausį — nuodėmklausio galia apribojama.

Veikalas rekomenduotinas vienuolių mergaičių vienuolynams ir nuodėmklausiams.

A. Vermeersch et I. Creusen, Epitome iuris canonici cum commentariis ad scholas et ad usum privatum, Mechliniae — Romae 1933, I[5] 678 in 12°, 34 lir.

Šiame tome aiškinamos I ir II Kodekso I. C. knygos. Visas veikalas yra trijų tomų.

Veikalas kritiškai parašytas ir svarbus tuo, kad jame šiek tiek plačiau išdėstytas visas Kodeksas I. C. O tokių bažnytinių teisių veikalų nedaug terasime.

Vromant G., De bonis Ecclesiae temporalibus ad usum utriusque cleri, praesertim missionoriorum[2], Louvain 1934, 392 in 8°, 40 fr.

Tematas svarbus ir veikalas platus. Pirmasis jo leidimas išleistas 1927 m. *Dr. P. Malakauskis.*

Įvairios knygos

Šima I., Pravo konkordatni a konkordaty po svetove valce, v Praze 1934, 235 in 8° (Konkordatų teisės ir konkordatai po Pasaulinio karo).

Knygos autorius Dr. J. Šima yra profesorius bažnytinių teisių Pragos Karoliaus universiteto teologijos fakultete. Jo knyga mums yra įdomi

tuo, kad, be kitų pokarinių konkordatų, joj yra kalbama taip pat apie Lietuvos konkordatą. Knyga, kaip jau iš paties įvardijimo matoma, galima suskirstyti į dvi dalis. Pirmojoj kalbama apskritai apie konkordatus, būtent: konkordatų objektą, subjektą, formą, saistomąją konkordato galią (privilegijų, legalinė, biliateralinė teorijos), konkordatus ir tarptautines sutartis, konkordato aiškinimą, baigimąsi, istoriją. Toliau įdėta pokarinių konkordatų įžanga ir nagrinėjami atskirų šalių konkordatai: Latvijos, Lenkijos, Lietuvos, Prancūzijos susitarimas dėl liturginių dalykų, Čekoslovakijos modus vivendi, Apaštališkojo Sosto susitarimas su Portugalija, Italijos konkordatas, Prūsų ir Badeno konkordatai, Rumunijos konkordatai ir Vokietijos konkordatas. Veikalo gale yra užbaigiamasis žodis, vardų rodyklė ir trys žemėlapiai: 1) Čekoslovakijos, 2) bendras Lenkijos, Lietuvos ir Latvijos ir 3) atskiras Lietuvos vyskupijų.

Apie Lietuvą ir Lietuvos konkordatą kalbama tame pat skyriuje, kur ir apie Lenkiją. Tai daroma dėl to, kad Lietuvos politinis ir religinis gyvenimas, kaip pastebi pats autorius, nuo 1386 metų buvo glaudžiai susijęs su Lenkijos gyvenimu ir abu konkordatai yra labai panašūs, kai kur tepakeistas žodis „Lenkija" į „Lietuvą", stačiai kopija. Nesvetimas gerb. autoriui ir mūsų susirūpinimas Vilniaus klausimu. Šiek tiek įdėta Lietuvos istorijos žinių. Dr. J. Šima pažymi, kad prieš karą Lietuva buvo laikomos Kauno, Vilniaus, Gardino ir Suvalkų gubernijos. Dabartiniu metu Lietuva pretenduojanti į lenkų valdomą Vilnių su apylinkine teritorija, iš viso 28800 kv. kilometrų plotą. Knygoj paminėtas ir Šv. Tėvo Pijaus XI bulėj „Lituanorum gente" minimas kovose užgrūdintas lietuvių tikėjimas ir pamaldumas, kurį Šv. Tėvas sakosi pats matęs Lietuvoj. Gerb. autorius, kalbėdamas apie Lietuvą ir jos reikalus, kalba širdingai ir objektyviškai. Charakteringa ir tai, kad knygos gale pridėtame Lietuvos bažnytinės provincijos žemėlapy pažymėta ir lenkų okupuota Lietuvos dalis su Vilnium, kurs pavadintas „Wilnius". Istorinė ir faktinė Lietuvos prieškarinių vyskupijų padėtis autoriui, matyt, nevisai aiški, nes 101 psl. jis sako, kad Telšiai iki 1926 metų buvę Žemaičių vyskupų sostinė. Apskritai, prof. Dr. J. Šima veikalas „Pravo konkordatni" savo simpatingu atsiliepimu apie Lietuvą ir jos reikalus vertas mūsų dėmesio. Kliūtis — čekoslovakiška kalba. Bet kas moka lenkiškai ir rusiškai, tam nebus sunku ir ją nugalėti. *M. Sandanavičius, Lic. I. C.*

Der Grosse Herder, Nachschlagewerk für Wissen und Leben, Freiburg in Br. 1934, VIII[5] 1696 fracta pagina: Maschona–Osma; IX[5] 1756 fracta pagina: Osman–Neuchlin.

Tai katalikiškos Herderio „Konversations" enciklopedijos du penktojo leidimo tomai.

VII tom. vadinamieji „Rahmenartikel" yra šie: Masse, Materialismus, Mensch, Menschenkenntnis,-behandlung, Menschenrassen, Messe, Miete, Milch, Mission, Mittelalter, Mitteleuropa, Mode, Monarchie, Musik, Musikalisches Hören, Musterschutz, Mutter, Mystik, Nachschlagewerke, Nation, Nationalismus, Nationalpolitische Erziehung, Nationalfeiertage, Nationalhymnen, Natur, Naturrecht, Naturschutz, Nervosität, Neunzehntes Jahrhundert, Obst, Öffentliche Meinung, Opern, Operetten, Singspiele und Balladen, Oratorien, Orden ir Organisation.

Lietuvos dalykai yra štai kurie: Memel (Klaipėda), Minija (upė), Naujalis, Nemunas (upė) ir t.t.

IX tom. vadinamieji „Rahmenartikel" yra: Pacht, Pantheismus, Patent, Persönlichkeit, Pessimismus, Pflicht, Phänomenologie, Philosophie, Photographie, Planwirtschaft, Plastik der Gegenwart, Politik, Polizei, Post, Predigt, Preis, Priestertum, Propaganda, Protestantismus, Rachitis, Radio, Rationalisierung, Raumkunst, Recht, Rechtschreibung, Redekunst, Reformation, Reich, Reichsidee, Reichsreform, Reichsferfassung, Reisen, Reiten und Reitkunst, Religion, Religiöse Erziehung, Renaissance ir Rettungsschwimmen.

Lietuvos dalykai: Panevėžys, Perkūnas (dievaitis), Radziwill ir t.t.

Leidinys labai geras ir gražus.

Kalt E., Biblische Archäologie[2], Freiburg im Br. 1934, 147 in 8°, geheftet 2,70 M., in Leinen 3,80 M.

Turinys: I. Palästina und seine Bewohner; II. Privataltertümer: 1) Nahrung, Kleidung und Wohnung, 2) Die Familie ir 3) Die Berufsarten; III. Staatsaltertümer: 1) Die Verfassung, 2) Das Rechtswesen, 3) Kriegswesen ir 4) Parteiwesen; IV. Religiöse Altertümer: 1) Die Kultorte, 2) Kultperson, 3) Kulthandlungen ir 4) Kultzeiten.

Be to, kalbamosios knygos gale įdėta 23 paveikslai: 1) Handmühle, 2) Pflügender Fellache in Palästina, 3) Siegel des Schem'a aus Megiddo, 4) Ägyptische Musikantinnen, 5) Assyriche Musikanten, 6) Römische „Trimere", 7) Heiliger Sekel, 8) Denar, 9) Schriftprobe von der Stele des Königs Mesa von Moab, 10) Probe der Sinaischrift, 11) Schriftprobe von der Siloah-Inschrift, 12) Das heilige Zelt in der Wüste, 13) Die Bundeslade, 14) Der Schaubrottisch, 15) Der Rauchopferaltar, 16) Die Siebenarmige Leuchter, 17) Lageplan und Grundriss des salomonischen Tempels, 18) Der herodianische Tempel aus der Vogelschau, 19) Iude mit Denkzeichen und Gebetsriemen, 20) Synagoge zu Tell-Hum, 21) Der Brandopferaltar der heiligen Zeltes, 22) Hoherpriester und 23) Priester.

Veikalas parašytas sistematiškai, moksliškai ir suprantamai. Galimas rekomenduoti ne tik studijuozams, bet taip pat šiaip jau pasiskaityti kunigams ir pamokslininkams.

Dr. P. Malakauskis.

Lexikon für Theologie und Kirche (zweite, neubearbeitete Auflage des kirchlichen Handlexikons, in Verbindung mit Fachgelehrten und mit Dr. Konrad Hofmann als Schriftleiter herausgegeben von Dr. Michael Buchberger, Bischof von Regensburg), Freiburg i. Br. 1933, V 1056 fracta pag. in 8° mai.: Hexapla–Kirchweihe (mit 10 Tafeln, 20 Kartenskizzen und 126 Textabbildungen); Freiburg i. Br. 1934, VI 1040 fracta pag. in 8° mai.: Kirejewski–Maura (Mit 10 Tafeln, 23 Kartenskizzen und 148 Textabbildungen).

Pirmuosius keturis šio leksikono tomus jau paminėjome „Soter'e", n. 1 (1931) ir nn. 1–2 (1932). Ten pažymėjome, kad leksikonas leidžiamas rimtai ir iš svetimų kalbų tik vokiškai temokantiems šiokio turinio leksikoną drąsiai rekomenduojame. Šiokio turinio (teologišką) lietuviško leksikono, tur būt, greit neturėsime (kol kas per brangus būtų daiktas). Todėl, jei bent dabar, nėra lietuviško šio turinio leksikono, šis recenzuojamasis tinka ir yra naudingas tam, kas nori turėti įvairių teologijos ir Bažnyčios gyvenimo sričių suglaustų žinių.

Pagirdami ir rekomenduodami leksikoną, vis dėlto pastebėsime, kad skaitytojas daug negaus religinio ir bažnytinio gyvenimo Lietuvos krašto žinių. Kol kas (kol nevisa baigta) sunku pasakyti, ar bendrojo pobūdžio enciklopedija „Der Grosse Herder" šiuo atžvilgiu nepralenks mūsų recenzuojamo leksikono. Konstatuojame vieną kitą faktą. Pav., „Der Grosse Herder" po raide „A" mini skyrium *„Ateitininkai"*, o recenzuojamojo leksikono pirmajame tome to nepastebėjome. Be to, išleistuose tomuose pasigendame žymesnių tikybinio Lietuvos gyvenimo asmenų, k. a. vysk. Giedraičio, ark. J. Matulevičiaus ir k. (kol kas leksikonas baigiasi žodžiu Maura). Tuo tarpu bendrojo pobūdžio enciklopedijoj „Der Grosse Herder" (kurios bus, berods, 12 tomų, o minimo leksikono bene 10 tomų) randame *Joną Basanavičių, Juozą Balčikonį, Baranauską, Maironį, Vaižgantą* ir k. Turint galvoj, kad „Der Grosse Herder" tik vienu kitu tomu tebus platesnis už specijalinį „Lexikon für Theologie und Kirche", reikia pasakyti, jog pirmasis (bent iki šiolei) Lietuvos žinių davė daugiau už antrąjį. Bet vėl reikia pasakyti, kad „Lexikon für Theologie und Kirche" VI tome vis dėlto nepagailėjo vietos (bent vieną puslapį), įdėdamas straipsnį „Litauen". Jame parašyta: „Litauen (lit. Lietuva, lat. Lituania), Republik, südlichster der 3 balt. Staaten, 2. 11. 1918 für unabhängig erklärt, umfasst (ohne das 1920 von Polen annektierte Gebiet v. Wilna) das ehmen. russ.

Gouvernement Kowno u. Teile der Gow. Wilna u. Suwalki, das von Lettland 1921 abgetrente Gebiet v. Polangen u. seit 1923 das durch den Versailler Vertrag von Deutschland losgerissene autonome Memelgebiet. Bevölkerung (Statistik v. 1931): 2 220 128 Seelen, darunter (1923) 1 701 863 Litauer, 65 599 Polen, 50 460 Russen, 29 231 Deutsche, 153 743 Juden usw. Konfessionen (1923): 1 750 000 Kath. (80,8%), 66 578 Lutheraner, 55 074 Orthodoxe usw.; das Memelgebiet hat 146 914 Einwohner, meist Deutsche evangelischer Konfessionen, u. das polnische Wilnagebiet ca 1 400 000 Einwohner... ...Die kath. Kirche L. s. hat (1934) 440 Pfarreien, 738 Kirchen u. Kapellen, 988 Welt-u. 155 Ordenspriester, 231 Laienbrüder, 493 Ordensschwestern; theol. Fakultät an der Universität in Kowno, hier auch Metropolitan-Seminar, Diözesan-Seminare in Telsen u. Wilkawischki. — Die Griech. Orthodoxen bilden eine Diözese (Erzbischof in Kowno). Die „luther. Kirche L. s." hat eine litauische, eine lett. u. eine dtsch. Synode, aber ein gemeinsames Konsistorium, die nur 10 600 Seelen zählende „reformierte K. L. s" alte presbyteriale Verfassung."

Dr. Pr. Venckus.

Kronika

(Chronica)

† Kard. Petras Gasparri

Petras Gasparri gimė 1852 m. 5 geg. Capo Vallazza di Ussita. Studijavo Sutri ir Romos kunigų seminarijose (Pontificio Seminario Romano Maggiore). Paskutiniojoj gavo filosofijos, teologijos ir bažnytinių teisių daktaratus. 1877 m. įšvęstas kunigas. Tuoj jis buvo paskirtas profesorius Romos kunigų seminarijoj ir Propagandos kolegijoj, kur pirmojoj dėstė sakramentus, o antrojoj — bažnytines teises. Nuo 1879 m. dėsto bažnytines teises Katalikų Institute Paryžiuj, kur dirbo devynioliką metų. 1898 m. įšvęstas vyskupas su Cezarėjos (Palestinoj) arkivyskupo titulu ir ketverius metus ėjo apaštališkojo delegato pareigas Peru, Bolivijos ir Equatore respublikose. 1901 m. paskirtas Nepaprastųjų Bažnytinių Reikalų Kongregacijos sekretorius. Šias pareigas ėjo šešerius metus. 1904 m. paskirtas Kodekso I. C. statymo kardinolų komisijos sekretorius ir vadinamųjų tarėjų kuopos (coetus consultorum) pirmininkas. 1907 m. 16 gruod. paskirtas kardinolas. Tada paskirtas ką tik minėtos kardinolų komisijos referentas. Bet kartu buvo ir toliau tarėjų pirmininkas ir daugiausia dirbo bažnytinių teisių kodifikavimo darbą iki pat Kodekso I. C. sustatymo galo, būtent, iki 1917 m. 1914 m. paskirtas sekretorius di Statu. Tas pareigas ėjo prie šv. tėvų Benedikto XV ir Pijaus XI iki 1930 m. 7 vas. Nuo 1925 m. iki 1930 m. buvo Nepaprastųjų Bažnytinių Reikalų Kongregacijos prefektas (pirmininkas). Nuo 1917 m. iki pat mirties buvo komisijos „Pontificia Commissio ad Codicis canones authentice interpretandos“ pirmininkas. Rytų Apeigų Bažnyčios teisių kodifikavimo pirmininkas. Daug ir kitų pareigų ėjo. Mirė š. m. 18 lapkr.

A. a. kard. Petras Gasparri, sekretorius di Statu, sudarė dešimtį konkordatų, būtent: 1922 m. su Latvija, 1924 m. — Bavarija, 1926 m. — Lenkija, 1927 m. — Lietuva, 1928 m. — Čekoslovakija ir Portugalija, 1929 m. — Italija (Laterano sutartis) ir 1929 m. — Rumunija ir Prūsais. Svarbiausia jų yra Laterano: ja išspręstas vadinamasis Romos klausimas — klausimas ilgas ir labai komplikuotas.

Gasparri parašė šiuos veikalus: 1) Tractatus canonicus de matrimonio, Parisiis 1891, [4]1932 (šį veikalą aukščiau recenzavome); 2) Tractatus de S.

Ordinatione, Parisiis 1893; 3) Tractatus de SS. Eucharistia, Parisiis 1897; 4) kardinolo rūpesčiu (cura) išleista „Codicis Iuris Canonici fontes", Romae 1923—1932, I—VII, kiekvienas tomas maždaug po 1000 pusl. (Čia įdėti yra visi tie Kodekso I. C. šaltiniai, iš kur paimti kanonai. Išimtys — tie Apaštališkojo Sosto raštai, kurie yra įdėti Korpuse I. C., Tridento susirinkimo kolekcijoj ir liturgijos knygose. Veikalas svarbus tuo, kad padeda lengvai surasti ir patikrinti kanonų šaltinius ir teisingai suprasti patį kanoną); 5) Catechismus catholicus[4], Romae 1930, 486 in 8°.

A. a. kard. P. Gasparri ilgai gyveno — 82 m. Bet gal dėl to ir darbų, kaip matome, daug padirbo.

† Benediktas Ojetti

Benediktas Ojetti gimė 1862 m. Romoj. Šešiolikos metų jaunikaitis įstojo į jėzujitų vienuolyną, kur 1896 m. padarė iškilminguosius vienuolių apžadus. Tada buvo paskirtas bažnytinių teisių profesorius Grigaliaus universitete Romoj. Tas pareigas ėjo trisdešimtį metų. Toliau, buvo šių kongregacijų tarėjas: Konsistorijalinės, Sakramentų, Concilii, Propagandos, Apeigų ir Nepaprastųjų Bažnytinių Reikalų (taigi, didžiosios pusės kongregacijų), ir komisijos „Pontificia Commissio ad Codicis canones authentice interpretandos." Dar toliau, buvo Kodekso I. C. kodifikacijos kuopos tarėjas ir kardinolų komisijos pirmininko kard. P. Gasparri „a secretis". Galop, parašė šiuos veikalus: 1) In ius antipianum et pianum ex decreto „Ne temere" S. C. C. 2 aug. 1907 de forma celebrationis sponsalium et matrimonii commentarii, Romae 1908; 2) Synopsis rerum moralium et iuris pontificii, Romae 1909, [3]1912, 4786 fracta pagina in 8° mai.; 3) De Romana Curia (Commentarium in constitutionem apostolicam „Sapienti consilio" seu de Curiae Piana reformatione), Romae 1910, 229 in 8°; 4) Commentarium Codicis Iuris Canonici, I: Normae generales, Romae 1927, 354 in 8°; II—IV: De personis, Romae 1929—1931, 222+180+248 in 8° (metodas egzegetinis); 5) Kodekso I. C. „Index analytico-alphabeticus" ir daug bažnytinių teisių straipsnių laikrašty „Ius Pontificium" ir k.

Mirė 1931 m. 30 rugs.

Buvo iškalbingas vyras, labai geras profesorius, mokėjo ar sugebėjo išnarplioti sunkiausius teisių klausimus, surasti jų šaknis ir aiškiausiai išdėstyti ir buvo dideliausias ir garsiausias šių dienų bažnytinių teisių žinovas.

Tarptautinis juridinis kongresas Romoj

Š. m. 12—17 lapkr. Romoj buvo tarptautinis juridinis kongresas dviem jubiliejams paminėti, būtent, Grigaliaus IX Dekretalių 600 m. ir Justiniano

Kodekso 1400 m. Jame dalyvavo iš 23 valstybių atstovai, kurie atstovavo 80 universitetų ar šiaipjau aukštųjų mokyklų ir institutų. Padaryta dešimtis posėdžių ir 140 pranešimų, kurie stačiai ar bent nestačiai lietė Grigaliaus IX bažnytinių teisių kolekciją „Decretales“ ir imp. Justiniano romėnų teisių kolekciją „Corpus Iuris Civilis“. Taip, profesoriai Kübler, Collineta, Albertario ir Riccobono kalbėjo apie esmines ir bendras ir dalines romėnų teisių problemas, pav., metodą ir egzegezę. Profesoriai Cavigioli, Toso, Busek, Biondi, Wenger ir k. kalbėjo apie tiesioginį ir netiesioginį krikščionybės veikimą romėnų teises. Profesoriai Herman, Balan, Amaduni ir Croce išdėstė Justiniano Kodekso veikimą Rytų Bažnyčią. Prof. Calisse išdėstė romėnų, bažnytinių ir Lombardijos teisių santykį. Kaikurie kalbėtojai papasakojo Dekretalių paskelbimą įvairiuose kraštuose ir vertimus. Kalbėjo keletas kardinolų, pav., Pacelli, Gasparri, Sincero, Serédi ir t. t.

Paskutiniajame iškilmingame posėdy Palazzo Apostolico Vaticano kalbą pasakė net Šv. Tėvas Pijus XI. Štai ji: „Post tot tantaque a Vobis, viri ornatissimi iidemque dilectissimi filii (D. ni Cardinales, ven. Fratres in Episcopatu) per totam hanc elapsam hebdomadam et per hanc praesentem horam tam praeclare prolata et intelligenter audita, superfluum sane imo etiam inopportunum videri potest ut a Nobis verba adiungantur, nisi ut Benedictionem illam apostolicam et paternam vobis iteremus quam initio laborum vestrorum impertivimus, felicissimum exitum ominantes et adpraecantes, nunc autem quasi abundanter promeritam coronam iisdem tam feliciter completis, gratulabundi imponere desideramus.

Ast frequens ipse, quo fruimur et laetamur, conspectus vester, ornatissimi iidemque doctissimi viri et filialis humanitas ac pietas qua ad invitationem Nostram in hanc almam Urbem convenistis e tribus et viginti Civitatibus in plerisque terrae partibus positis et praeclara studia quibus pro magna vestra eruditione et scientia in rebus utriusque Iuris, saeculares annos Iustinianaei Codicis et Decretalium Gregorianarum Nobiscum celebrastis et quidem in hac tam gravi difficultate temporum — haec omna quasi necessario inducunt ut recogitemus Nos tres veluti personas apud vos gerere, nempe invitatoris omnium vestrum, vestris in studiis iuridicis socii, romani denique et hoc ipso universalis Ecclesiae Episcopi — unaquaeque vero harum personarum verbum suum etsi brevissimum, dicere desiderat. Invitatoris autem persona ut primum loquatur coram invitatis quidem decet.

Nos enim per Nostram Congregationem de Seminariis et studiorum Universitatibus perque Pontificium Nostrum utriusque Iuris Institutum vos invitavimus, vos nempe qui invitationi Nostrae tanta laboris alacritate tantoque scientiae splendore et gloria, Deo manifeste favente et benedicente, respondistis.

Restat ergo imo urget, ut vos iterum invitemus et omnes simul ut Deo Optimo Maximo, scientiarum omnium Domino et largitori Nobiscum gratias agatis et habeatis aeternas.

Sed et vobis omnibus, ornatissimi viri et filii dilectissimi, post Deum gratias agimus. Vobis qui ex laudata Congregatione et praeclaro iuris utriusque Athenaeo diligentissima eademque laboriosissima praeparatione et sollicita adsistentia hanc Nobis Hebdomadam atque hanc horam fruendam comparastis, vobis, qui e tot terrae partibus convenientes nedum honorabili praesentia vestra verum etiam laboribus et scientiae vestrae thesauris tantam huic conventui honestatem atque utilitatem contulistis, et tantam erga hanc Apostolicam Romanam Sedem humanitatem et devotionem obtestati estis.

Vestri etiam, in iuridicis studiis, socii personam gerere asseruimus et huiusmodi persona pro sollemni occasione veluti induti, velimus et nos de venia E. mi Card. Serédi Rel. Gen. aliqualem et aliquantulam relationem Nostram praeclaris vestris quasi coronam afferre.

Fuimus enim aliquando in huiusmodi studiis et quidem toti. Aliquando, inquimus, nam ab ipso Pontificatus initio et dein per succendentes annos — paucis subsecivis et quasi furtivis horis interdum exceptis — sollicitudine omnium Ecclesiarum incessanter instante, dicere debuimus illud scholasticis examinum pericula subeuntibus nimis notum: oportet studuisse.

Fuimus tamen aliquando ut dictum est in vestris studiis, nam et ante quatuor supra quinquaginta annos hac ipsa anni tempestate, Romam — profecto non sine arcano Dei consilio — (in aliam universitariam urbem et ad alia studia iam destinati) ab amantissimo Archiepiscopo Nostro, post expletos Mediolani theologicos cursus, inopinato mittebamur, ut iuridicis studiis praecipue incumberemus, et deinde tum in Mediolanensi Seminario docentibus, tum bibliothecis Ambrosianae et Vaticanae addictis, dilecta studia cxcolere plus minus licuit.

Fuit autem in ipso primo anno Romani studii Nostri elegans admodum inquisitionis et lucubrationis thema propositum: intima habitudo Digesti et Codicis ad Decretales. In qua veluti remota praeparatione (si licet dicere) Nostra in hanc praesentem hebdomadam et horam, antecessorem habuimus in Gregoriana Universitate Patrem Baldi S. I. acerrimae Minervae et solidissimae doctrinae virum, exponendo textui addictum, Institutiones tradente P. Sanguinetti erudissimo item eodemque disertissimo viro. Non sine intimo et profundo animi sensu tantorum in scientia et religiosissimorum in primis virorum nomina dilaudantes coram vobis evocamus, quos tam bene novimus et tam alte admirati fuimus et quos per

integros tres annos tanto intellectuali gaudio et tanta totius reliquae vitae utilitate audivimus.

Relatio Nostra — ut ad eam tandem deveniamus — brevissima erit: ipsa enim eius inscriptio omnia dicit maxime vobis qui melius intelligitis quam quis disserere queat.

Est autem inscriptio: Tituli Digestorum et Codicis conformen Decretalium ordinem demonstrantes. Haec inscribebamus Ipsi, laudato P. Baldi dictante, notarum libello nunquam oblioni dato, sed tantum nuperrime reperto, anno scholastico 1879—1880.

Uti statim videtis non agitur tantum de sporadicis quibusdam et peculiaribus uti ita dicam contactibus inter Romanam et Canonicam Legem, neque agitur de profundis et generalibus illis habitudinibus de quibus nonnullae inter Relationes vestras tam praeclare disseruerunt, sed agitur de toto et integro Systemate, de tota et intima structura utriusque Iuris.

Qua inquisitione penitus et undequaque perfecta, prouti Nobis P. Baldi duce datum est, plura emolumenta habentur. Nam, ut alia taceamus, melius conspicitur et magis iuste pro merito aestimari potest ipsius structurae relativa utique perfectio, non solum in lege romana, sed etiam in lege canonica prauti aestimaverunt praeclarissimi homines quales Cuiacius. Zallinger, Schalzgrüber. Dein vero clarius profecto apparet quomodo legislatio romana et canonica non solum mutue perfici et amice coniurare, verum etiam in unum coalescere potuerint imo et debuerint, in bonum inaestimabile mirabilis illius creaturae Sanctae Catholicae Ecclesiae quae fuit Christiana societas seu Christianitas.

Melius etiam intelligitur praeclarum et profundum illud Leonis XIII effatum: „Ius Canonicum sine iure civili perinde esse ac theologiam sine philosophia"; et plene denique comprehendimus quam vere meditatus sit S. Thomas Aquinas, et etiam nunc verum sit. Romanum imperium nondum cessavit, sed commutatum est de temporali in spirituale, per sacrosanctae Romanae Ecclesiae regimen quae totius orbis praecipuum obtinet magistratum (II ad Thess. XI).

Vetat hora, vetat angustia temporis — nec ipsa sola — ut in Relatione Nostra diutius immoremur. Potius... desideranter dicimus: exoriare aliquis (Virg. Aeneid. IV. C. 25); ex confratribus equidem et heredibus P. Baldi, qui eius studia resumat et in publicam utilitatem traducat.

Audistis divum Thomam Aquinatem, imo duplicem ipsam legislationem in qua occupamur, tertiam illam, quam initio dicebamus personam in mentem revocantes, nempe personam Romani Episcopi et hoc ipso Episcopi Ecclesiae Universalis. Ast hanc personam vos ipsi, ornatissimi viri et dilectissimi filii, multo vehementius (dulcissima utique et amabilissima vehementia) evocatis et fere reclamatis.

Ipse enim conspicuus numerus vester et tanta locorum unde convenistis, diversitas et distantia, et gentium linguarum civitatumque varietas, veluti in ipsa rerum realitate atque in actu exercito, universalem illam paternitatem repraesentant, quam divina miseratio, arcano sane consilio exiguitati, imo nullitati Nostrae, iam tredecim abhinc annis, concredere dignata est.

In hac igitur persona universalis Patris benedictionem quam desideranter exspectatis et tam generose promeriti estis, vobis omnibus et singulis impertire intendimus; nec vobis tantum qui praesentes adestis, verum etiam omnibus sive dilectis rebus sive dilectis personis prouti unusquisque vestrum in mente et in corde gerit.

Dilectis rebus, inquimus, scilicet dilectis studiis vestris ita ut augeantur in dies et spiritualia gaudia vestra et cum honoribus merita in societatem et in Ecclesiam: dilectis deinde personis, quibus scilicet familiae vestrae coalescunt, sed et omnibus concivibus vestris et dilectae uniuscuiusque vestrum genti et patriae, maxime in tantis temporum difficultatibus et pressuris, augurantes et a Deo Exercituum et omnium populorum Rege et Patre enixe deprecantes ut aliquando desinant humanae leges divinis legibus adversari; ut cessent mutuae diffidentiae et suspiciones et simultantes, ut dissipentur timores et consilia (criminalia sane, si qua sunt) contra pacem populorum, et auspice cum caritate iustitia, redeat cuique egeno sufficiens pro se et familiae labor et panis. — Faxit Deus Opt. Max. ut Benedictio haec Nostra, cum omnibus benedictionibus suis, ad vos veniat, apud vos maneat et comitetur vobiscum non solum in reliqua vestra commoratione romana, non solum in felici reditu ad patrias vestras, sed semper et ubique: fiat, fiat".

Tarptautinis juridinis kongresas nutarė:

„1) Congressus Iuridicus Internationalis sibi persuasum habens quantum momentum habuerit in historia humani cultus et quanti etiam hodiernis temporibus facienda sit romani et canonici iuris pervestigatio, utriusque iuris studium quam maxime fovere decernit praesertim quod attinet ad fontium cognitionem et eorundem mutuam vim et efficacitatem.

2) Tam feliciter initam amicalem relationem inter canonistas et civilistas, inter Universitates Catholicas et statales ex omni gente eandem prosequendam statuit ad scientificam collaborationem augendam fovendamque.

3) Ut ad fines praedictos assequendos interdum renoventur internationales eiusmodi iuridici Conventus quorum tantam utilitatem ad mutuam doctorum cognitionem et aestimationem, ad scientiam provehendam et ad amicitiam in omnium animis magis magisque conciliandam, conventus noster luculenter demonstravit.

4) Ut diffundatur et augeatur studium latini sermonis quo historia legum monumenta his diebus praeclare celebrata conscripta sunt, quique tam utilis aestimatur ad relationes scientificas internationales communicandas".

Congressus Iuridicus Internationalis vota promit:

„1) Ut principiis ethicis et religiosis quibus Codex Iustinianus et Decretales Gregorii IX imbuuntur, etiam leges modernae tum internae tum internationales innitantur: meminerint Supremi Rectores populorum et membra Societatis Internationalis se impune non posse praeterire iuris divini et naturalis praecepta si velint solide atque stabiliter aedificare tranquilitatem ordinis internam et internationalem efficaciter tueri ac servare.

2) Ut Academia Iuridica Pontificia Romae instituatur cui inscribantur doctissimi inter catholicos iuris periti atque etiam inter non catholicos delecti, si Summo Pontifici placuerit quemadmodum placuit pro Academia „dei Nuovi Lincei".

3) Ut in Universitatibus Catholicis scientifica ratio in studio iuris sive canonici sive civilis peragendo provehatur ad normam sapientum dispositionum novissimae Constitutionis „Deus scientiarum Dominus", et limites inter studium iuris canonici et theologiae moralis rite definiantur".

Bendroji kongreso kalba buvo lotynų. Bet buvo galima kalbėti ir kalbama taip pat itališkai, prancūziškai, vokiškai, angliškai ir ispaniškai.

Kalbamajam kongresui galima prikišti tik tai, kad tematai buvo nelabai aktuališki. Bet jo rezoliucijos labai geros ir brangios.

Turinys — Index

Nr. 1

Nr. 2

Redaguoja e. o. prof. Dr. *P. Malakauskis*

Teol.-Filosofijos Fakulteto leidiniai

I. KNYGOS

1. P. Malakauskis, Moterystės teisės, Kaunas 1923, I 1, 114; Kaunas [2]1932, I—XII+511 in 8°, 15 lit.

2. Pr. Būčys, Teologijos enciklopedijos kursas, Marijampolė 1925, 246 in 8° (nebėra).

3. Al. Grigaitis, Senojo Įstatymo problemos, Marijampolė 1925, 1 dal. 174 in 8°, 5 lit.; Kaunas 1925, 2 dal. 108 in 8°, 3 lit.

4. J. Eretas, Henrich Seuse, Kaunas 1929, 64 in 8°, 3 lit.

5. J. Eretas, Meister Eckehart, Kaunas 1930, I—VII+146 in 8°, 4 lit.

6. J. Eretas, Jonas Tauleris, Kaunas 1930, 128 in 8°, 5 lit.

7. J. Grinius, O. V. Milašius — poetas, Kaunas 1930, I—IV+196 in 8°, 7 lit.

8. Pr. Kuraitis, Pagrindiniai gnoseologijos klausimai, Kaunas 1930, 104 in 8°, 3,50 lit.

9. P. Malakauskis, Viešosios bažnytinės teisės (Bažnyčia, valstybė, jųdviejų santykiai etc.), Kaunas 1931, I—X+268 in 8°, 7 lit.

10. Ant. Maliauskis, Teodiceja, Kaunas 1931, 180 in 8°, 5 lit.

11. J. Eretas, Vokiečių literatūros istorija, Kaunas 1931, I tom. I—XII+250 in 8°, 10 lit.

12. Pr. Venckus, Fundamentalinės teologijos paskaitos (įvadas), Kaunas 1932, 40 in 8°, 1 lit.; Kaunas 1931, 1 dal. I—VII+192 in 8°, 6 lit.

13. Pr. Kuraitis, Ontologija, Kaunas 1931, I 207 in 8°, 6,50 lit.; Kaunas 1933, II 168 in 8°, 6 lit.

14. P. Malakauskis, Bažnytinių teisių šaltiniai, Kaunas 1931, I—X+117 in 8°, 4 lit.

15. J. Grinius, Putino lirika, Kaunas 1932, 108 in 8°, 3 lit.

16. P. Malakauskis, Bažnytinės teisės (įvadas), Kaunas 1932, I—VIII+120 in 8°, 4 lit.

17. J. Eretas, Goethe, Kaunas 1933, I—VIII+263 in 8°, 8 lit.

18. P. Malakauskis, Baudžiamosios teisės[2], Kaunas 1934, I—XII+335 in 8°, 10 lit.

19. P. Malakauskis, Įgimtoji teisė, Kaunas 1934, I—VI+116 in 8°, 2 lit.

20. Z. Ivinskis, Lietuvos prekyba su Prūsais, Kaunas 1934, 1 dal.

II. ŽURNALAI

1. „Athenaeum" (kalbos, literatūros ir istorijos žurnalas):

1(1930)	— 5 lit.	2(1931)	— 4 lit.
2(1930)	— 4 „	1932	— 8 „
1(1931)	— 6 „	1933	— 6 „
		1934	— 8 „

2. „Logos" (filosofijos žurnalas):

1922 m.	— 5 lit.	1930 m.	— 9 lit.
1923 „	— 5 „	1931 „	— 6 „
1924 „	— 5,50 „	1932 „	— 7 „
1925 „	— 7,50 „	1933 „	— 5 „
1926 „	— 15 „	1(1934) „	— 4 „
1927 „	— 8 „	2(1934) „	— 4 „
1928 „	— 8,50 „		
1929 „	— 7,50 „		

3. „Soter" (religijos mokslų žurnalas):

1924 m.	— 5 lit.	1(1931)	— 5 lit.
1925 „	— 8 „	2(1931)	— 5 „
1926 „	— 5 „	1(1932)	— 4 „
1927 „	— 7,50 „	2(1932)	— 3,50 „
1928 „	— 9,50 „	1(1933)	— 3 „
1929 „	— 10 „	2(1933)	— 4 „
1930 „	— 5 „	1(1934)	— 4 „
		2(1934)	— 3 „

Visų Teol.-Filosofijos Fakulteto leidinių komisijonierius yra Šv. Kazimiero Draugijos Centralinis Knygynas Kaune.

Atsiųsta paminėti

Mastauskis St., Taikomosios entomologijos kursas, IV. dalis. Kaunas 1934 (Švietimo Ministerijos knygų leidimo komisijos leidinys Nr. 388).

Akc. „Žaibo" B-vės spaustuvė, Kaune, telef. 20, 89 ir 35-05.